

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FİNANS ENSTİTÜSÜ
FİNANSAL EKONOMİ DOKTORA PROGRAMI

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN
FİRMALARIN PİYASA PERFORMANSINA
ETKİSİ

Doktora Tezi

Erhan C. BAHADIR

200020211

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FİNANS ENSTİTÜSÜ
FİNANSAL EKONOMİ DOKTORA PROGRAMI

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN
FİRMALARIN PİYASA PERFORMANSINA
ETKİSİ

Doktora Tezi

Erhan C. BAHADIR

Danışman: Prof. Dr. Ali Osman GÜRBÜZ

İstanbul, 2024

ETİK BEYAN SAYFASI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Öğrenci Adı-Soyadı:

Erhan C. BAHADIR

ÖNSÖZ

Sürdürülebilirlik kavramı, günümüz dünyasında ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla giderek daha fazla önem kazanmaktadır. İşletmelerin uzun vadeli başarılarını sürdürebilmeleri için çevresel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiği gerçeği, kurumsal sürdürülebilirlik kavramını ön plana çıkarmaktadır. Bu doktora tezi, kurumsal sürdürülebilirliğin firma performansına olan etkisini ulusal ve uluslararası düzeyde karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Tezin hazırlanmasında, öncelikle sürdürülebilirlik kavramının tarihsel gelişimi ve teorik çerçevesi ele alınmış, ardından kurumsal sürdürülebilirliğin boyutları ve işletmeler üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerinin nasıl geliştirildiği ve uygulandığı üzerinde durulmuş, bu stratejilerin firma performansına olan katkıları ampirik olarak analiz edilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde bana destek olan birçok kişiye teşekkür etmek isterim. Öncelikle, danışmanım Prof. Dr. Ali Osman GÜRBÜZ.' e, tez sürecindeki değerli yönlendirmeleri ve destekleri için minnettarım. Ayrıca, tez jürisinde yer alan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Elçin Aykaç ALP ve Doç. Dr. Hicabi ERSOY' a , tezime kattıkları değerli yorum ve öneriler için teşekkür ederim.

Bu tezin hazırlanmasında manevi destekleriyle yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Onların sabrı, anlayışı ve teşviki, bu sürecin daha kolay ve motive edici olmasını sağlamıştır.

Son olarak, bu çalışmanın sürdürülebilirlik ve firma performansı konularında gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağına ve işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olacağına olan inancımı paylaşmak isterim.

ÖZET

Sürdürülebilirlik kavramı, son yıllarda sıkça kullanılmasına rağmen, kökenleri Antik Roma'ya kadar uzanan eski bir olgudur. Günümüzdeki anlamıyla kullanımı ise 20. yüzyılın ikinci yarısına dayanır. Sanayi Devrimi'nden sonra ekonomik büyüme ve nüfus artışı, doğal kaynakların tükenmesine ve çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum, ekonomik zenginliğin çevresel ve sosyal uyumla sorgulanmasına yol açmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren çevre hareketleri ve ekolojik bilinç artmış, 1980'lerden itibaren toplumsal meseleler önem kazanmıştır. Birleşmiş Milletler'in Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun raporu ile sürdürülebilir kalkınma kavramı tanıtılmış ve uluslararası düzeyde kabul görmüştür. John Elkington'ın "üçlü alt çizgi" (TBL) yaklaşımı, şirketlerin kârlılık, sosyal ve çevresel sorumluluklarını dengelemelerini savunmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin çevresel ve sosyal etkileri göz önünde bulundurarak faaliyet göstermelerini sağlar. Bu çalışmada, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirme ve uygulama süreçleri incelenmekte, sürdürülebilirliğin işletme performansına etkisi değerlendirilmektedir. Ayrıca, sürdürülebilirlik yönetimi ve raporlaması, işletmelerin uzun vadeli başarılarına katkılarıyla ele alınmaktadır. Ampirik uygulamalar kapsamında, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ile uluslararası karşılaştırmalar, trend ve ekonometrik analizler gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Endeksi, Kurumsal Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Yönetimi

ABSTRACT

The concept of sustainability has been frequently used in recent years, although its origins date back to Ancient Rome. Its contemporary usage emerged in the latter half of the 20th century. Post-Industrial Revolution, the increase in economic growth and population led to the depletion of natural resources and environmental issues. This prompted a reevaluation of economic wealth in harmony with environmental and social factors. From the 1960s, environmental movements and ecological awareness rose, and by the 1980s, societal issues gained prominence. The United Nations' World Commission on Environment and Development report introduced the concept of sustainable development, which gained international acceptance. John Elkington's "triple bottom line" (TBL) approach advocates balancing profitability with social and environmental responsibilities. Corporate sustainability allows businesses to operate considering their environmental and social impacts. This study examines the development and implementation processes of corporate sustainability strategies and evaluates their impact on business performance. Additionally, sustainability management and reporting are analyzed for their contributions to long-term business success. Empirical applications include comparative, trend, and econometric analyses of the BIST Sustainability Index.

Keywords: Sustainability, Sustainability Index, Corporate Sustainability, Sustainability Management

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TABLO LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADAN SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİME

1.1. Kavramsal Çerçeve	6
1.1.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Çerçevesi	6
1.1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik	10
1.1.2.1. Tanım	10
1.1.2.2. Boyutları	12
1.1.2.3. Teorik Çerçeve	14
1.1.2.4. İlkeleri	23
1.2. Kurumsal Sürdürülebilirliği Etkileyen Kavramlar	26
1.2.1. Kurumsal Yönetim	26
1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma	31
1.2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk	34
1.2.4. Üçlü Raporlama	35
1.2.5. Paydaş Yönetimi	36
1.2.6. Sorumlu Yatırım	
1.3. Firmalar İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik Odaklı Yönetim Paradigmasının Vazgeçilmezliği	37
1.3.1. Kurumsal İtibarın Yükseltilmesi	37
1.3.2. İş Etiği Algısı	38
1.3.3. Yeni İktisadi Anlayış	39
1.3.4. Değişen Tüketici Tercihleri	40
1.3.5. Sivil Oluşumların Artan Roller	41
1.3.6. Merkezi Yönetimin Değişen Rolü	43
1.4. Sürdürülebilirlik Yönetimi	44

İKİNCİ BÖLÜM: KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: ÖLÇME VE RAPORLAMA

2.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması	48
2.1.1. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	48
2.1.2. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amaçları, Faydaları ve İlkeleri	50
2.1.3. Sürdürülebilirlik Yaklaşımında Muhasebenin Rolü	51
2.1.4. Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlaması	53
2.1.5. Sürdürülebilirlik Raporlama Uygulamalarının Çerçevesi	55
2.1.5.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI-Global Reporting Initiative)	55

2.1.5.2. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC-United Nation Global Compact)	57
2.1.5.3. OECD Çok Uluslu Şirket Rehberi (OECD MNE Guidelines)	58
2.1.5.4. Uluslararası Finans Kurumu Performans Standartları (IFC-International Finance Corporation Performance Standards)	59
2.1.5.5. Entegre Raporlama (IR-Integrated Reporting)	61
2.1.5.6. ISO 26000 Standartları	63
2.1.5.7. Karbon Saydamlık Projesi (CDP-Carbone Disclosure Project)	64
2.1.5.8. AA 1000 Standartları: Hesap Verilebilirlik (Accountability)	65
2.2. Sürdürülebilirlik Ölçülmesi	67
2.2.1. Sürdürülebilirliğin Ölçülmesi ile İlgili Endeksler	67
2.2.1.1. Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI-Dow Jones Sustainability Index)	69
2.2.1.2. Çevresel Kalite Endeksi (EQI-Environmental Quality Index)	72
2.2.1.3. Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (ESI- Environmental Sustainability Index)	77
2.2.1.4. Çevresel Performans Endeksi (EPI-Environmental Performance Index)	79
2.2.1.5. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi	81
2.3. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları	83
2.3.1. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesi nedir?	83
2.3.2. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesinin önemi	84
2.3.3. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesi Ölçümleri	86
2.3.3.1. Karbon Ayak İzi	86
2.3.3.2. Su Ayak İzi	86
2.3.3.3. Atık Yönetimi	87
2.3.3.4. Doğal Kaynak Kullanımı	88
2.3.4. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesi Uygulamaları	89
2.3.4.1. Endüstriyel Sektör	89
2.3.4.2. Ticaret Sektörü	92
2.3.4.3. Enerji Sektörü	94
2.3.4.4. Tarım ve Gıda Sektörü	95
2.3.4.5. İnşaat Sektörü	97
2.3.4.6. Kamu ve Devlet Sektörü	99
2.3.5. Sürdürülebilirlik Karnesi Yönetimi	102
2.3.6. Sürdürülebilirlik Karnesi Hesaplama Metodolojisi	102
2.3.7. İdeal Bir Sürdürülebilirlik Karnesi Örneği	110
2.3.8. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Metodolojisi	115
2.3.9. Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Ulusal ve Uluslararası Teşvikler ve Mevzuat Düzenlemeleri	117
2.3.9.1. Türkiye’de Mevcut Durum	117
2.3.9.2. Avrupa Birliği’nde Mevcut Durum ve Sürdürülebilirlik Mevzuat ve Teşviklerine Yönelik Yeni Gelişmeler	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİ PERFORMANSINA YÖNELİK İSTATİSTİK VE EKONOMETRİK UYGULAMALAR

3.1. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ile Uluslararası Sürdürülebilirlik Endeksi Performanslarının Karşılaştırılması	131
3.2. BIST 100 ile BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Performansının Karşılaştırılması	135
3.3. Ekonometrik Analiz	144
3.3.1. Metodoloji ve Model	144
3.3.2. Örneklem ve Veri Seti	144
3.3.3. Yöntem	145
3.3.4. Bulgular ve Tartışma	147
3.3.4.1. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Analizi	147
3.3.4.2. S&P 500 ESG Analizi	151
SONUÇ	154
KAYNAKÇA	159
EKLER	172

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. Normallik Analizi	132
Tablo 2. Endeks Getiri Oranları Tanımlayıcı İstatistikler	132
Tablo 3. Varyansların Homojenliği	133
Tablo 4. ANOVA Testi Sonuçları	133
Tablo 5. ANOVA PostHoc Analizi	134
Tablo 6. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Firmaları	135
Tablo 7. BIST 25 Sürdürülebilirlik Endeksi Firmaları	137
Tablo 8. BIST 100 ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Değerlerinin Karşılaştırma Tablosu	137
Tablo 9. BIST 100 ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Değişimlerinin (%) Karşılaştırma Tablosu (2020-2023)	138
Tablo 10. BIST 25 Sürdürülebilirlik ve BIST 100 Endeksi Verilerinin Karşılaştırılması	138
Tablo 11. BIST Sürdürülebilirlik ve BIST 100 Endeksi Verilerinin Haftalık Performanslarının Karşılaştırılması (2020-2024)	139
Tablo 12. Veri ve Kaynakları	145
Tablo 13. Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları (BPLM ve PCD Testleri)	147
Tablo 14. Birim Kök Testi Sonuçları	148
Tablo 15. CADF Birim Kök Testi Sonuçları	149
Tablo 16. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları	149
Tablo 17. Model Artıkları Özeti	150
Tablo 18. Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları (BPLM ve PCD Testleri) S&P 500	150
Tablo 19. CADF Birim Kök Testi Sonuçları S&P 500	150
Tablo 20. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları - S&P 500	152

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik olgusu son yıllarda çok sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Kelime anlamı, “kesinti ya da azalma olmadan varlığını devam ettirebilme kapasitesi” olan sürdürülebilirlik, Antik Roma’ya kadar uzanan eski bir olgudur. Sürdürülebilirlik kavramının günümüzdeki anlamıyla kullanılmaya başlandığı dönem ise 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir. Sanayi Devrimi’nin ardından, 19. ve 20. yüzyıllar ekonomik performans ve zenginlikte artışın yaşandığı bir dönem olmuştur. Sanayileşmeye bağlı olarak artan nüfus kırdan kente doğru kaymaya başlamıştır. Bu süreçle ve yeni bir takım sosyo-ekonomik gelişmeler neticesinde, doğal kaynakların yok olması ve yenilenemeyen enerji kaynaklarının hızla tüketilmesi gibi birçok olumsuz sonuç ortaya çıktı. Bu ise üretimin en önemli unsuru olan çalışanların temel insani ve çalışma haklarını göz ardı eden bir ekonomik zenginliğin ve büyümenin, insani, sosyal ve çevresel konularla uyumunun sorgulanmasına neden oldu. Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren çevre hareketleri ve ekolojik bilinç etkili olmaya başlamış ve 1980’lerden itibaren toplumsal meseleler insanlığın gündemine oturmuştur (Linnenluecke ve Griffiths, 2010). Böylece sürdürülebilirlik kavramının temel odağını oluşturan iktisadi konuların, çevresel ve sosyal meseleleri dikkate alarak değerlendirilmesi konusunda da bir farkındalık ortaya çıkmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler’in (BM) bir kuruluşu olan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun bir raporunda, sürdürülebilir kalkınma terimi ilk kez kullanıldı ve sürdürülebilirlik ekonomik refahın yanı sıra çevresel tutarlılık ve sosyal eşitlikle ilişkilendirildi. Ortaya çıkışı nedeniyle uluslararası bir kavram olarak görülebilecek olan sürdürülebilir kalkınma olgusu, o tarihten bu yana ulusal, bölgesel ve kurumsal düzeylerde ele alınmıştır (Altuntaş ve Türker, 2012). Rio de Janeiro’daki 1992 Dünya Zirvesinde, iş adamları, politikacılar ve sivil toplum kuruluşları (STK’lar) tarafından sürdürülebilir kalkınma tanımı da yaygın bir şekilde kabul edilerek, kullanılmaya başlandı (Dyllick ve Hockerts, 2002). 1994 yılında John Elkington, ekonomik, çevresel ve sosyal çıkarları aynı anda kapsayan dengeli bir yaklaşımı savunan “üçlü alt çizgi” terimini üretmiştir (Elkington, 2004). Üçlü alt çizgi (TBL), ekonomide, şirketlerin kârlara olduğu kadar sosyal ve çevresel kaygılara da odaklanmaları gerektiğine inanıyor. TBL teorisi, tek bir sonuç yerine üç tane olması gerektiğini öne sürüyor: kâr, insanlar ve gezegen. Bir TBL, bir şirketin

kurumsal sosyal sorumluluğa bağlılık düzeyini ve zaman içinde çevre üzerindeki etkisini ölçmeye çalışır. Sürdürülebilirlik yaklaşımı kurumsal düzeyde kurumsal sürdürülebilirlik ile kendini gerçekleştirmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik sanayileşme, kentleşme ve artan nüfusa bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara dengeli çözümler üretmeyi dikkate alan örgütsel faaliyetler, kararlar, hedefler üzerinden yeni bir bakış açısı sunuyor (Türker ve Altuntaş, 2012). Günümüzde hükümetler, yerel makamlar ve kuruluşlar, doğrudan veya dolaylı olarak neden oldukları sorunlara ilişkin çevresel ve sosyal duyarlılığı ele alma baskılarıyla karşı karşıya kalmaya başladılar. Bu sebeple, birçok kuruluş kurumsal sürdürülebilirlik ilkelerini izlemekte, kurumsal sürdürülebilirlik raporları yayınlamakta ve sürdürülebilirlik önlemlerini kurumsal performans sistemlerine uyarlamaktadır.

Günümüzde işletmelerin sürdürülebilirlik konusunda daha fazla dikkat göstermesi, hem çevresel hem de toplumsal sorumluluklarını yerine getirme çabalarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik kavramları, işletmelerin faaliyetlerini yönlendirmede temel bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirme ve uygulama süreçlerine ışık tutarak, kurumsal sürdürülebilirliğin işletme performansına etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürülebilirlik ilkelerine uygun bir şekilde yönetmeleri, hem toplumsal beklentilerin hem de çevresel ve ekonomik zorunlulukların bir sonucudur. Sürdürülebilirlik, işletmelerin uzun vadeli başarılarını güvence altına almanın yanı sıra, toplum ve çevre üzerinde olumlu etkiler yaratma potansiyellerini de beraberinde getirir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik kavramları, işletmelerin stratejik planlama süreçlerinde temel bir rol oynamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsal çerçevesi altında, sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ve temel ilkeleri üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmanın tanımı ve öncelikli hedefleri, küresel ölçekte çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla ele alınmaktadır. Ardından, kurumsal sürdürülebilirlik kavramı incelenmekte ve işletmelerin bu kavramı benimsemesi ve uygulaması için temel bir çerçeve sunulmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin sadece kâr odaklı bir yaklaşımdan uzaklaşıp, çevresel ve sosyal etkileri de göz önünde bulundurarak faaliyet göstermelerini sağlayan bir kavramdır. Bu bölümde, kurumsal sürdürülebilirliğin tanımı, boyutları ve teorik çerçevesi ele alınmakta, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla birlikte incelenmektedir. Ayrıca, kurumsal sürdürülebilirlik ilkeleri ve boyutları üzerinde durularak, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini oluştururken dikkate almaları gereken unsurlar açıklanmaktadır.

Daha sonra, kurumsal sürdürülebilirliği etkileyen kavramlar incelenmektedir. Bu kapsamda, kurumsal yönetim, sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sosyal sorumluluk, üçlü raporlama, paydaş yönetimi ve sorumlu yatırım gibi kavramlar üzerinde durularak, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini belirlerken dikkate almaları gereken faktörler açıklanmaktadır.

Son olarak, işletmeler için kurumsal sürdürülebilirlik odaklı yönetim paradigmasının vazgeçilmezliği vurgulanmaktadır. Bu bölümde, kurumsal itibarın yükseltilmesi, iş etiği algısı, yeni iktisadi anlayış, değişen tüketici tercihleri, sivil oluşumların artan rolleri ve merkezi yönetimin değişen rolü gibi unsurlar işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini şekillendirirken önemli birer etken olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, işletmelerin sürdürülebilirlik odaklı yönetim paradigmasını benimsemelerinin ve bu doğrultuda stratejilerini oluşturmalarının önemi vurgulanmaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlaması ise, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını paydaşlarıyla paylaşmalarını sağlayan bir araç olarak önem kazanmaktadır. Bu raporlar, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini açık bir şekilde ortaya koymakta ve şeffaflık ilkesi doğrultusunda paydaşlarla iletişim kurmalarına olanak tanımaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini belirlemelerine, izlemelerine ve geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik yönetimi ve raporlaması gibi kavramlar incelenecek, sürdürülebilirlik yaklaşımları ve ölçümleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmelerine ve paydaşlarla iletişim kurmalarına yardımcı olan çeşitli raporlama standartları ve

endeksler de ele alınacaktır. Sürdürülebilirlik yönetimi ve raporlamasının işletmelerin uzun vadeli başarısına ve toplumsal etkisine olan katkıları üzerinde durulacaktır.

Günümüzde, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak giderek daha önemli hale gelmektedir. Sürdürülebilirlik, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini dengeli bir şekilde yönetmelerini ve paydaşlarıyla paylaşımlarını gerektirir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik ölçümü ve raporlaması, işletmelerin stratejik karar alma süreçlerine katkı sağlamakta ve şeffaflık ilkesi doğrultusunda toplumsal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.

Sürdürülebilirlik ölçümü, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarını değerlendirmek için çeşitli endeksler ve ölçütler kullanarak gerçekleştirilir. Bu kapsamda, çeşitli endekslerin ve ölçütlerin kullanımı, işletmelerin sürdürülebilirlik performansını nesnel bir şekilde değerlendirmelerine ve karşılaştırmalar yapmalarına olanak tanır. Örneğin, Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi, çevresel kalite endeksi ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi gibi endeksler, işletmelerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için yaygın olarak kullanılan araçlardır.

Kurumsal sürdürülebilirlik raporları da işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını paydaşlarıyla paylaşımlarına olanak tanıyan önemli bir araçtır. Bu raporlar, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ve başarılarını belgelemektedir. Sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini belirlemelerine, izlemelerine ve geliştirmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda paydaşlarla iletişim kurmalarına ve şeffaf bir şekilde hesap vermelerine olanak tanır.

Ayrıca, ekonometrik analiz yöntemleri kullanılarak sürdürülebilirlik performansının belirlenmesi ve sonuçlarının tartışılması da bu bölümde ele alınacaktır. Çalışmamın uygulama bölümünde kurumsal sürdürülebilirliğin firmaların performansına olan etkisi, sürdürülebilirlik endeksi değerlerinin ulusal ve uluslararası karşılaştırmasına imkân verecek şekilde gerçekleştirilecektir.

Bu kapsamda 3 farklı ampirik uygulama çalışması yürütülecektir.

- İstatistiksel Analiz: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ile Uluslararası Sürdürülebilirlik Endeksi Performanslarının Karşılaştırılması
- Trend Analizi: BIST 100 ile BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Performansının Karşılaştırılması
- Ekonometrik Analiz: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi / 2010-2024 / Aylık Veriler / Endeks Öncesi – Sonrası Karşılaştırma / Panel Veri Analizi / Oneway (individual) effect General FGLS modeli

BİRİNCİ BÖLÜM:

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADAN SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİME

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Çerçevesi

Sürdürülebilirlik olgusu son yıllarda çok sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Kelime anlamı, “kesinti ya da azalma olmadan varlığını devam ettirebilme kapasitesi” olan sürdürülebilirlik, Antik Roma’ya kadar uzanan eski bir olgudur.

Sürdürülebilirlik kavramının günümüzdeki anlamıyla kullanılmaya başlandığı dönem ise 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir. Sanayi Devrimi'nin ardından, 19. ve 20. yüzyıllar ekonomik performans ve zenginlikte artışın yaşandığı bir dönem olmuştur. Sanayileşmeye bağlı olarak artan nüfus kırdan kente doğru kaymaya başlamıştır (Küçükkalay, 1997). Bu süreçle ve yeni bir takım sosyo-ekonomik gelişmeler neticesinde, doğal kaynakların yok olması ve yenilenemeyen enerji kaynaklarının hızla tüketilmesi gibi birçok olumsuz sonuç ortaya çıktı. Bu ise üretimin en önemli unsuru olan çalışanların temel insani ve çalışma haklarını göz ardı eden bir ekonomik zenginliğin ve büyümenin, insani, sosyal ve çevresel konularla uyumunun sorgulanmasına neden oldu.

Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren çevre hareketleri ve ekolojik bilinç etkili olmaya başlamış ve 1980'lerden itibaren toplumsal meseleler insanlığın gündemine oturmuştur (Linnenluecke ve Griffiths, 2010). Böylece sürdürülebilirlik kavramının temel odağını oluşturan iktisadi konuların, çevresel ve sosyal meseleleri dikkate alarak değerlendirilmesi konusunda da bir farkındalık ortaya çıkmaya başlamıştır.

Birleşmiş Milletler'in (BM) bir kuruluşu olan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun bir raporunda, sürdürülebilir kalkınma terimi ilk kez kullanıldı ve sürdürülebilirlik ekonomik refahın yanı sıra çevresel tutarlılık ve sosyal eşitlikle ilişkilendirildi. Ortaya çıkışı nedeniyle uluslararası bir kavram olarak görülebilecek olan sürdürülebilir kalkınma olgusu, o tarihten bu yana ulusal, bölgesel ve kurumsal düzeylerde ele alınmıştır (Altuntaş ve Türker, 2012).

Rio de Janeiro'daki 1992 Dünya Zirvesinde, iş adamları, politikacılar ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) tarafından sürdürülebilir kalkınma tanımı da yaygın bir şekilde kabul edilerek, kullanılmaya başlandı (Dyllick ve Hockerts, 2002). 1994 yılında John Elkington, ekonomik, çevresel ve sosyal çıkarları aynı anda kapsayan dengeli bir yaklaşımı savunan “üçlü alt çizgi” terimini üretmiştir (Elkington, 2004). Üçlü alt çizgi (TBL), ekonomide, şirketlerin kârlara olduğu kadar sosyal ve çevresel kaygılara da odaklanmaları gerektiğine inanıyor. TBL teorisi, tek bir sonuç yerine üç tane olması gerektiğini öne sürüyor: kâr, insanlar ve gezegen. Bir TBL, bir şirketin kurumsal sosyal sorumluluğa bağlılık düzeyini ve zaman içinde çevre üzerindeki etkisini ölçmeye çalışır.

Sürdürülebilirlik yaklaşımı kurumsal düzeyde kurumsal sürdürülebilirlik ile kendini gerçekleştirmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik sanayileşme, kentleşme ve artan nüfusa bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara dengeli çözümler üretmeyi dikkate alan örgütsel faaliyetler, kararlar, hedefler üzerinden yeni bir bakış açısı sunuyor (Türker ve Altuntaş, 2012).

Günümüzde hükümetler, yerel makamlar ve kuruluşlar, doğrudan veya dolaylı olarak neden oldukları sorunlara ilişkin çevresel ve sosyal duyarlılığı ele alma baskılarıyla karşı karşıya kalmaya başladılar (Linnenluecke, 2007). Bu sebeple, birçok kuruluş kurumsal sürdürülebilirlik ilkelerini izlemekte, kurumsal sürdürülebilirlik raporları yayınlamakta ve sürdürülebilirlik önlemlerini kurumsal performans sistemlerine uyarlamaktadır (Dunphy, 2000).

Kalkınma kavramının kökleri, olumsuz ekonomik, sosyal ve politik etkilerinin görüldüğü 20. yüzyılın ortalarındaki Büyük Buhran sonrasındaki deneyimlere dayanmaktadır. Bu dönemde söz konusu sorunların ağırlığı, kalkınma iktisadı ve azgelişmişlik olgularını kapsayan yeni bir disiplinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yivilioğlu, 2002). Kalkınma kavramı ilk başta milli servetle ilgili ekonomik ve mali bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Ancak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) raporlarından da anlaşıldığı üzere, 21. yüzyılda kalkınma, nüfusun refahı, ortalama gelir, insanların özgürlüğü, toplumsal cinsiyet gibi hem ekonomik hem de eşitsizlik, ortalama yaşam süresi, okuryazarlık, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi sosyal boyutları değerlendiren daha kapsamlı bir yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır. (UNDP, 2015). İnsani Gelişme Raporu'na göre

büyüme “bir netice, amaç”, ekonomik büyüme ise “araç”tır. Bu nedenle, kalkınmanın nihai amacı topluma ve insanlığın refahını iyileştirmeye odaklanmalıdır (İnsani Gelişme Raporu, 1996). Bu farkındalık, kalkınma bağlamının ekonomik büyüme temelinden insani gelişmeye doğru evrilmesine yol açmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı da işte bu koşullar altında ilerlemiştir.

“Ortak Geleceğimiz” olarak da bilinen WCED'in 1987 tarihli raporu, sürdürülebilir kalkınmanın küresel düzeyde tartışılmasına öncülük eden bir mihenk taşıdır. Sürdürülebilir kalkınma bu raporda şu şekilde tanımlanmıştır: “Sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan bir kalkınma şeklidir. İçinde iki anahtar kavram vardır: "ihtiyaçlar" olgusu, özellikle dünyanın yoksullarının temel ihtiyaçlarına öncelik verilmesini ifade ederken; teknolojinin durumu ve toplumsal organizasyonlar tarafından çevrenin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları karşılama kabiliyetine getirilen sınırlamalar fikri. (WCED, 1987: 41)

WCED Raporuna göre kalkınmanın temel amaçları, insan ihtiyaç ve isteklerinin (beslenme, barınma, giyinme, istihdam vb.) güvence altına alınması ve insanların yaşam kalitelerinin asgari yaşam standartlarının üzerine çıkarılmasıdır. Bu raporda ayrıca, nüfus artışı ve üretim faaliyetlerinin yarattığı baskı nedeniyle yenilenebilir ve yenilenemez kaynakların tükenme riskine de özellikle dikkat çekiliyor. Sonuç olarak rapor, sürdürülebilir kalkınmanın ancak insanoğlunun ve gelecek nesillerin bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçları dikkate alınarak, kaynakların demografik, ticari, kurumsal ve teknolojik gelişmelerle uyumlu kullanılması halinde mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır. Belirtilen bu temel varsayımlar nedeniyle insanlığın ortak geleceği, "gelişmenin çevresel yönlerini ekonomik, sosyal ve politik bir perspektiften ele alan, dünyaya ilk makro bakış" olarak kabul edilmektedir (Wetherill ve diğerleri, 2007; Redclift, 2005: 212).

Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsallaştırılması çabalarında ilk adım 1992'de Rio de Janeiro'da BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED) atıldı ve burada Brundtland Komisyonu'nun sürdürülebilir kalkınma tanımı dünyanın ileri gelen siyasileri, akademisyenleri ve iş insanları tarafından kapsamlı bir şekilde benimsendi (Clark, Crutzen ve Schellnhuber, 2005). Sürdürülebilirlik düşüncesinin etkisi, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın (2000: 55) yazdığı

Milenyum Raporu'na da (2000) yansdı ve sürdürülebilir kalkınma "stratejik bir öncelik alanı" olarak belirtildi ve küresel toplum "gelecek nesillerin özgürlüğünü sağlama" konusunda uyarıldı. 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da (Rio + 10) düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nden bu yana, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte “yüksek bir hedef” olarak kabul edildi (Clark, Crutzen ve Schellnhuber, 2005: 3). Aynı şekilde 2012 yılında Rio'da (Rio + 20) düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi de zirvenin ardından nihai belge olarak “İstedğimiz Gelecek” yayınladı. Adil sosyal kalkınmayı ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini teşvik etmeye ilişkin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma noktasında ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri entegre etmek ve bunların karşılıklı bağlarını tanımak yoluyla sürdürülebilir kalkınma ilkelerine yeniden bağlılık ve ekosistemler bu zirvenin temel çıktılarıdır (Boas, Biermann ve Kanie, 2016; UNCSD, 2012).

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesiller için aynı amaçlara bağlı olan önde gelen siyaset ve iş dünyası profesyonelleri tarafından benimsenen ve paylaşılan yeni bir yaklaşım/paradigma olarak kabul edilebilir. Bu yeni paradigma, “çevreye yönelik yeni ve daha katı bir tanım” olarak ifade edilebilir (Kuhn, 1970: 19). Dikkat çekici bir şekilde Kuhn (1970), bu paradigmanın benimsenmesindeki isteksizlik veya yetersizliğin, gruptan izolasyona ya da ayrılmaya yol açtığını ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma daha arzu edilir bir evrene ve daha iyi bir geleceğe doğru gelişecek bir dönüşüm sürecini de teşvik etmektedir (Viederman, 1994). Bu dönüşüm süreci ise “uygarlığın, sürdürülebilir kalkınma varsayımlarına uygun olarak dönüştürülmesi ve medeniyetin gelişme sürecinde yeni bir devrimin başlangıcı olarak kabul edilmiş” (Pawlowski, 2012: 8) olup, özünde ahlaki, ekolojik, sosyal, ekonomik, yasal, teknik ve politik boyutları içeren çeşitli alanlardaki bütünleşmeyi gerektirmektedir. (Angiel ve Angiel, 2015; Pawlowski, 2008: 81-82).

1.1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik

1.1.2.1. Tanım

Sürdürülebilir kalkınma bilinci kurumsal sürdürülebilirlik olarak iş dünyası ölçeğine taşınmıştır. Sanayi Devrimi'nden sonra sürdürülebilir kalkınma çağı, “daha insancıl, daha etik ve daha şeffaf bir iş yapma biçimi”nin egemen olduğu yeni bir değer sistemi yaratmıştır (Van Marrewijk, 2003: 97). Van Marrewijk'e (2003) göre iş dünyası, devlet ve sivil toplum arasında üçlü bir ilişki vardır. Bu ilişkide devlet sorumludur, mevzuat ve kontrol mekanizmalarını kullanır ve iş dünyası ise rekabetçi piyasada zenginlik yaratmaya odaklanır. Ayrıca önemi artan sivil toplum, bireylerin ve STK'lar ile etki kuruluşlarının sürdürülebilir uygulamalara yönelik daha ileri adımlar atması için ortak eylemler ve katılım mekanizmaları yoluyla toplumu inşa eder, geliştirir ve biçimlendirir.

Toplumsal değerler ve istekler-beklentiler değiştikçe kuruluşlar, sürdürülebilirlik uygulamalarına dahil olma baskılarıyla karşı karşıya kalıyorlar (Sharma ve Vredenburg, 1998). Kuramsal olarak bu baskının nedeni ise paydaş teorisinde (Freeman, 1984) ifadesini bulur. Paydaş kuramı temelinde kurumsal sürdürülebilirlik “bir firmanın doğrudan ve dolaylı şekilde gelecekteki paydaşların ihtiyaçlarını da karşılama yeteneğinden ödün vermeden paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak” şeklinde tanımlanmaktadır (Dyllick ve Hockerts, 2002: 131). Kurumsal sürdürülebilirlik kapsamlı bir kavram olduğu için araştırmacılar ortak bir kurumsal sürdürülebilirlik tanımı üzerinde anlaşamamışlardır (Linnenluecke ve Griffiths, 2010). Bunun yerine, bazı akademisyenler kurumsal sürdürülebilirliği öncelikle ekolojik odaklı bir biçimde ele alırken (yani Post ve Altma, 1994; Shrivastava, 1995), bazıları ise ağırlıklı olarak kurumsal sürdürülebilirlikten ziyade kurumsal sosyal performansı göz önünde bulundurun (yani Clarkson, 1995; Turban ve Greening, 1997) bir yaklaşım içinde olmuştur. Ayrıca paydaş teorisinin bakış açısıyla örgütlerin paydaş ve çıkar gruplarına karşı sorumlulukları vardır (Freeman, 1984). Ancak, farklı paydaşların farklı talep ve beklentileri vardır. Buna göre, farklı paydaşların kendi çıkar ve kaygılarının bir sonucu olarak sürdürülebilirlik kavramına farklı anlamlar yükleyebilecekleri varsayılabilir. Başka bir deyişle, çevreciler daha çok enerji ve su tüketimindeki tasarruf, atık veya geri dönüştürülmüş malzeme yönetimi ile ilgilenirken,

müşterilerin müşteri mahremiyeti veya ürün sağlığı ve güvenliği ile ilgili endişeleri olabilir (Lu ve Taylor, 2016).

Ayrıca, pek çok bilim insanı, Brundtland Komisyonu'nun sürdürülebilir kalkınma tanımına uygun olarak bütüncül bir bakış açısıyla ekonomik, çevresel ve sosyal yönleri birbirine bağlayarak kurumsal sürdürülebilirlik üzerinde çalışmaktadır. Buna göre kurumsal sürdürülebilirlik, tıpkı sürdürülebilir kalkınma gibi, ekonomik, sosyal ve çevresel ilkelerin aynı anda kabul edilmesini ve tüm bu standartların sağlanmasını gerektirmektedir.

Yaklaşım farklılıklarına rağmen, kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal kaygıları içeren üç boyutlu bir kavram olduğu konusunda bilim insanları ve uygulamacılar ortak görüş birliğine sahiptir (Altuntaş ve Türker, 2012). Örneğin, 2002 yılında Rotterdam Erasmus Üniversitesi'nde düzenlenen Kurumsal Sürdürülebilirlik Konferansı, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları bütünleştiren kurumsal sürdürülebilirliği “nihai hedef” olarak ele almıştır (Van Marrewijk, 2003: 101). Aynı şekilde, Pawlowski (2012: 8) sürdürülebilir kalkınma kavramının çok boyutlu olduğunu belirtmektedir “... başlangıçta çevrenin korunmasına odaklanır, ancak Dünya kaynaklarının yönetimi ile başlar ve insan faaliyetinin diğer alanlarını hızla içine alır”. Bir kuruluşun ekonomik, sosyal ve çevresel standartlarının uzlaştırılması, Elkington tarafından 1994 yılında ortaya atılan bir terim olan üçlü alt çizgiye (TBL) dayanmaktadır (Elkington, 2004). TBL, “Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business” (Elkington, 1997) tarafından geliştirilmiş, İnsanlar, Gezegen ve Kârlardan oluşan bir 3P formülasyonudur. İnsanlar, gezegen ve kârlar sırasıyla sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarını temsil etmektedir. Elkington (2004), ekonomik olanlarla birlikte sosyal ve çevresel endişeleri de göz önünde bulundurmak için örgütleri takip eden yedi itici güç önermektedir. Politik ve ekonomik toplulukların bu itici güçler açısından bir geçiş yoluyla “küresel bir kültürel devrim” yaşayacaklarını öne sürüyor (Elkington, 2004: 3).

Elkington'a (2004: 3-5) göre, piyasalar 1. Devrimin yaşanacağı ilk temeldir. Ulusal ve uluslararası pazarlardaki kıyasıya rekabet keskinleşecek ve bir dönüşüm yaratacaktır. Bu dönüşüm sayesinde kuruluşlar, hayatta kalmak ve büyümek için TBL düşüncesini takip edecek. Devrim 2 insani ve toplumsal değerlerde

gerçekleşecek. 3. Devrim Şeffaflık Devrimi olup uluslararası şeffaflığı artıracak, böylece örgütsel faaliyetler ve davranışlar inceleme altına alınacaktır. Bu arada tüm paydaşlar, organizasyonları kıyaslama ve sıralamada iş dünyası hakkında daha fazla bilgi sahibi olacak. Global Reporting Initiative (GRI) yönergeleri, yeni şeffaflık yaklaşımının bir sonucu olarak kabul edilmektedir. 4. Devrim'in yaşam döngüsü teknolojisi, tedarik zinciri faaliyetlerinin her aşamasında etkili olacaktır. Böylece, TBL düşüncesi açısından hammaddelerin çıkarılması, geri dönüştürülmesi veya bertaraf edilmesinde bir değişiklik olacaktır. Elkington'ın (2004) ortaklıklara ilişkin yeni paradigması, Perlmutter ve Heenan'ın (1986) "Küresel Olarak Rekabet için İşbirliği Yap" iddiasıyla aynı çizgidedir. 5. Devrime göre, uzun vadeli başarı için şirketler, diğer şirket ve kuruluşlarla kalıcı ve iyi ilişkiler ve işbirliği yürüteceklerdir. Devrim 6, bize öğretilenin aksine, kısa vadeli perspektif yerine gelecek nesilleri dikkate alan iş planları için uzun vadeli bir ufku temsil eder. Son olarak, Devrim 7, işin ne için ve kimin için olduğunu sorgular ve ona odaklanır.

Dengeli bir paydaş yaklaşımına sahip kurumsal yönetim, kurumsal sürdürülebilirliği destekleyecektir (Elkington, 2004: 5-6). Elkington (2004) tarafından önerilen bu gerçekler ve itici güçler, şirketleri ve kuruluşları TBL düşüncesini, planlamasını ve muhasebesini benimsemeye sevk eder.

Bu nedenle, yaygın olarak kabul gören bir sürdürülebilirlik tanımı, "sürdürülebilirliğin, ekonomik uygulanabilirlik, sosyal sorumluluk ve çevresel sorumluluğun üçlü alt çizgi değerlendirmesi olduğunu" belirtir (Lu ve Taylor, 2015: 1; Gabrusewicz, 2013: 37). Daha fazla sürdürülebilirlik odaklı olmak için kuruluşların, sürdürülebilir ürünler, hizmetler ve süreçler, iç ve dış iletişim stratejileri, kontrol mekanizmaları, sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri ve temel değerleri sağlamayı içeren örgütsel değişim ve örgütsel öğrenme süreçleri yoluyla geleneksel uygulamalardan sürdürülebilir uygulamalara dönüşmesi gerekir (Siebenhuner ve Arnold, 2007: 340).

1.1.2.2. Boyutları

Kurumsal sürdürülebilirlik, ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik olmak üzere üç ana boyutla temsil edilmektedir (Antolin-Lopez, Delgado-Ceballos ve

Montiel, 2016). Ayrıca, ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri aynı anda bütünleştirmeye yönelik TBL perspektifi, iş adamları, akademisyenler ve politika yapıcılar arasında geniş yankı uyandırmıştır (Sharma ve Henriques, 2005). TBL ile birlikte, şirketler, ekonomik büyümeyi sağlamaya yönelik çabalarını sürdürürken, örgütsel faaliyetlerden kaynaklanan çevresel ve sosyal sorunları ele alan faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır (Hahn ve Scheermesser, 2006).

Öte yandan, üç boyutlu kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarına teorik ve ampirik bir temel sağlamak için kademeli olarak akademik çalışmalar yürütülmektedir (örn. Gladwin, Kennelly ve Krause, 1995; Dyllick ve Hockerts, 2002; Bansal, 2005; Atkinson, 2010).

Genel olarak, bu araştırmacılar kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel yönlerinin birbiriyle ilişkili olduğunu savunmaktadır. Giddings, Hopwood ve O'Brien (2002: 189), sürdürülebilirliğin üç boyutu arasındaki ilişkinin, ekonomik, sosyal ve çevresel çıkarların denge ve uzlaşmasını simgeleyen üç eşit boyutlu halka ile simetrik bir iç bağlantı ile temsil edildiğini belirtmektedir.

Bu modelde boyutları ayrı ayrı düşünme riski bir zayıflık olarak ele alınmaktadır (Giddings, Hopwood ve O'Brien, 2002: 189). Bu argümana göre, bir ara bağlantıya ek olarak, yönlerin ayrılmış parçaları olduğu için, bir boyutun önceliklendirilmesine ilişkin karar bir sınırlama oluşturmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için başka bir model ortaya atılmıştır. Buna göre ekonomi sosyal yönün içinde yer alır ve her ikisi de çevre tarafından kucaklanır (Montiel, 2008).

İç içe geçmiş modele göre, sürdürülebilir kalkınmanın boyutları arasında karşılıklı bağımlılık vardır. Başka bir deyişle, ekonomi topluma bağlıyken çevre, toplumu ve ekonomiyi kucaklamaktadır (Giddings, Hopwood ve O'Brien, 2002: 192). Bu görüş, Soubbotina'nın (2004) Dünya Bankası için hazırladığı "Ekonomik Büyümenin Ötesinde" başlıklı sürdürülebilir kalkınma raporu ile paralellik göstermektedir. Bu rapora göre, sürdürülebilir kalkınma, bir popülasyondaki farklı grupların, şimdiki neslin ve gelecek nesillerin çıkarlarını dengeleyerek aynı anda birbiriyle ilişkili ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara odaklanmalıdır

(Soubbotina, 2004: 10). Bu, yalnızca sürdürülebilirlik boyutlarına ilişkin bütüncül ve eş zamanlı bir görüşü değil, aynı zamanda kapsamlı bir eşitlik yaklaşımını da ifade eder. Böylece, kurumsal sürdürülebilirliği anlamak ve benimsemek için üç boyutu bütünleştiren bütüncül bir yaklaşım kabul edilmiş olur. Bu yaklaşım, kısa vadeli ekonomik kazanımlara odaklanan tek taraflı görüşün tersidir. Aksine, şirketlerin kurumsal sürdürülebilirliği kapsamlı bir şekilde sağlayabilmesi için ekonomik, sosyal ve ekolojik boyutları bütünleştiren yeni paradigma olan “sürdürülebilirlik”ten (Gladwin, Kennelly ve Krause, 1995: 876) yana olması gerekmektedir.

Bütüncül ve uzun vadeli sürdürülebilirlik hedefleri için bütüncül bir yaklaşım esastır ve sürdürülebilirlik yolculuğunda sadece ekonomik boyut değil, sosyal ve çevresel boyutlar da eş zamanlı olarak karşılanmalıdır (Dyllick ve Hockerts, 2002: 132).

Sonuç itibarıyla, sürdürülebilir kalkınmanın çevre, sosyal eşitlik ve ekonominin kesiştiği bütüncül bir kavram olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Bansal, 2002). Bu nedenle örgütler, ilk bakışta birbirinden ayrı veya çelişkili görünen ekonomik, sosyal ve çevresel disiplinleri entegre etmelidir (Zink, 2007).

1.1.2.3. Teorik Çerçeve

Sürdürülebilir kalkınmanın gelecek nesillerin refahı için bir gereklilik olarak ortaya çıkmasının ardından iş dünyası daha fazla bilinçlenmeye başlamıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramının benimsenmesi ve ilkeleri, BM tavsiyeleri ve GRI Kılavuzlarının katkısıyla uyumludur. Şirketler ekonominin üretken kaynakları olarak kabul edilirken, şirketlerin desteği olmadan toplumun sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştiremeyeceği düşünülmektedir.

Bu nedenle şirketler sadece ekonomik değer yaratan mal ve hizmetler üretmek için değil, aynı zamanda yaşam standartlarını iyileştirmek, operasyonel ticari faaliyetleri nedeniyle neden oldukları çevresel ve sosyal sorunları azaltmak için de aktif olarak çalışmalıdırlar (Hahn ve Scheermesser, 2006).

1.1.2.3.1. Ekonomik ve Sosyal Dönüşüm

18. yüzyılın son çeyreğinde sanayi devrimi ile başlayan kapitalizm, 20. yüzyılda dünya ekonomik sistemine hâkim oldu. Kapitalist dünya ekonomisi hem iş hayatında hem de günlük hayatta sıklıkla kullanılan bir olgu haline gelirken, araştırmacılar kapitalizmin ekonomik, sosyal ve politik etkilerini tartışıyor ve eleştiriyorlardı (Polanyi, 1944).

Saint (2011), World Alliance of Reformed Churches tarafından kabul edilen 21. yüzyıl deneyimleriyle ilgili olarak kapitalizmin temel özelliklerini belirtir. Bu özellikler şu şekilde açıklanmaktadır (Saint, 2011: 1-8):

- Kâr elde etmenin kamu yararından bile önceliği vardır.
- Devletin piyasaları düzenlemedeki rolü azaldıkça, sosyal, tüketici veya çevresel koruma dikkate alınmadan rekabet sınırsız hale gelir.
- Ekonomik büyüme ve servet birikimi artmasına rağmen eşitsizlik de artmıştır. Zenginlik yoğunlaşması, yoksulluğun azalmasından daha hızlı büyüdükçe, zenginler daha da zenginleşiyor.
- Tüketim büyümeyi sağladığından, tüketim teşvik edilmelidir.
- Ülkeler, ticaret engellerini ortadan kaldırmak için piyasaların serbestleştirilmesini tercih etmekte ve serbest ticaret anlaşmalarına katılmaktadır.
- Doğrudan yabancı yatırım artmış ve sınırsız sermaye akışı ve iş gücünün göçü ile sonuçlanmıştır.
- Vergiler büyümenin önünde bir engel olduğundan daha düşük maliyetli farklı sektörlerde fırsatlar aranmaktadır.
- Kârı maksimize etmek için maliyetler en aza indirilir ve sosyal sorumluluklar hafife alınır.
- Doğal kaynakların ve suyun tükenmesi yüksek çevresel maliyetlere neden olur.

Bu özellikler, kapitalist eşitsizliğin tutarsızlıkları olarak tanımlanan kapitalizm eleştirilerinde yıllar önce öngörülmüştür. Tutarsızlıklar sistem ve sosyal yapı ile ilgilidir (Giddens, 2014). Buna göre kâr elde etme arzusundaki bir ekonomi, kapitalistler arasındaki rekabeti sürekli olarak körükler. Şiddetli rekabet, kâr marjının düşme olasılığını artıracaktır. Kârın azalması durumunda ücretler düşecek ve bunun sonucunda satın alma gücü de düşecektir. Buna paralel olarak

yoksulluk artacak, toplumdaki gelir eşitsizliği ve çeşitlilik daha da keskinleşecektir. Tüm bu süreç, kapitalizmin bir tutarsızlığına işaret eder.

Kapitalizmin neden olabileceği eşitsizliklerle ilgili en dikkat çekici çalışmalardan biri, Polanyi'nin (1944) “Büyük Dönüşüm: Zamanımızın Politik ve Ekonomik Kökenleri” adlı eseridir. Kitap ilk olarak 1944 yılında yayımlanmış olsa da Polanyi'nin yargıları 1980'lerden itibaren ayrıntılı olarak tartışılmaya başlandı. Polanyi'ye (1944) göre liberal kapitalizmin piyasa ekonomisi, emeği, toprağı ve parayı bir meta haline getirerek toplumu bu sisteme kayıtsız şartsız bağımlı kıldığı için insan doğasına aykırıdır. Bu durum, Polanyi'ye göre zaten gerçekleşmiş olan bir medeniyetin çökme tehlikesine işaret etmektedir (Polanyi, 2000: 11).

Pawłowski'nin (2012: 9) açıkladığı gibi “Sermaye, Dünya'nın kaynakları ve insan emeği kullanılarak biriktirilebilir”. Öyle ki, sermaye üretmenin sürekliliğini ve istikrarını sağlamak için; sosyal ve çevresel çıkarlar korunmalıdır. Aksi takdirde çevrenin bozulması ve eşitsizlik, gelir dağılımı adaletsizliği, yaşam kalitesinin düşüklüğü gibi insani sorunlar dünyadaki genel sistemleri olumsuz etkileyebilir. Kâr hırsı sosyal ve çevresel açıdan geri dönülmez zararlar veriyorsa, geleceğe sermaye üretecek kaynak kalmayacaktır. Bu noktadan hareketle sürdürülebilir kalkınma ilkeleri dikkate alınmalı ve ekonomik çıkarlar “kuşaklararası adalet” merceğiyle toplumsal ve çevresel sistemlerle ele alınmalıdır (Pawłowski, 2012: 7).

1.1.2.3.2. Sermaye Teorisi

Pierre Bourdieu'nün sermaye teorisine katkısı bir mihenk taşı olarak kabul edilir. “Birikmiş emek” olarak tanımladığı sermaye sınıflandırması, ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve sosyal sermayeden oluşmaktadır (Bourdieu, 1986: 241).

Sürdürülebilir kalkınmanın iç içe bakış açısı, kurumsal sürdürülebilirlik açısından organizasyonel düzeyde üretim faktörlerinin yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır. Klasik iktisat düşüncesinde girişimcilikle birlikte toprak, emek ve sermaye, üretime ve ekonomik zenginliğe katkıda bulunan ana kaynaklardır (Barber, 1967). Klasik iktisat döneminden sürdürülebilir kalkınma dönemine geçiş nedeniyle üretim faktörleri revize edilmiştir. Böylece sürdürülebilirliğin her boyutu birer sermaye türü olarak kabul edilmeye başlanmış ve örgütler

“sürdürülebilirliğe katkıda bulunurken ekonomik, sosyal ve çevresel sermaye temellerini korumak ve büyütmek zorunda” kalmıştır (Dyllick ve Hockerts, 2002: 131-132).

Svendsen ve Sørensen (2007), sermaye teorisinin sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olduğu tartışmasından yola çıkarak (Victor, 1991), sürdürülebilir kalkınmada etkili olan yedi sermaye türü belirtmektedir. Sınıflandırmalarına göre 3 somut sermaye -fiziksel, doğal, ekonomik sermaye-, 1 daha az maddi sermaye yani beşeri sermaye ve 3 soyut sermaye yani sosyal, örgütsel, kültürel sermaye vardır (Svendsen ve Sørensen, 2007: 454).

Sermaye teorisinin sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi açısından, ekonomik, çevresel ve sosyal sermaye kapsamındaki tüm kalemler sermaye stokunu oluşturmaktadır (Stern, 1995). Dyllick ve Hockerts (2002) tarafından yapılan çalışma, sürdürülebilirlik boyutlarını sermaye bazında ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Buna göre, ekonomik sürdürülebilirlik için makine, arazi, öz sermaye, borç, hisse senedi, itibar, know-how, fikri mülkiyet vb. ekonomik sermayenin kapsamlı bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Çünkü ekonomik sürdürülebilirlik, kuruluşun hissedarlarına her zaman uygun bir nakit akışı ve uzun süreli ve iyi düzeyde getiri sağlayabileceğine dair bir güven göstergesidir. Öte yandan, çevresel sürdürülebilirlik, yenilenebilir ve yenilenemez kaynakları içeren doğal sermaye ve ekosistem hizmetleri ile ilgilidir.

Böylece, çevresel olarak sürdürülebilir şirketler doğal sermayeyi iyi bir şekilde yönetebilir ve endüstriyel yönleri eko-sistem kaygılarıyla dengeleyebilir. Son olarak, sosyal sürdürülebilirliğin hem beşeri sermayeyi (örneğin, beceriler, bilgi, çalışan sadakati vb.) hem de toplumsal sermayeyi (örneğin, bireyler ve kurumlar arasındaki ilişkiler, kamu hizmetlerinin kalitesi) içeren sosyal sermaye ile bir ilişkisi vardır. Kuruluşlar, genel süreçlerde kendini yenilemeyi, demokrasiyi, adil değerlendirmeyi vb. teşvik edebilirlerse, sosyal olarak sürdürülebilir olabilirler ve güvenilir olarak kabul edilebilirler; karşılığında paydaş gruplarına değer katabilirler (Dyllick ve Hockerts 2002: 132-133). Bu arada, sermaye kuralına uygun olarak, gelişmenin zaman içinde değişmeyen sermaye stoklarını garanti etmesi, sürdürmesi ve geliştirmesi durumunda sürdürülebilir bir gelişme olabilir (Victor, 1991; Stern, 1995).

Ayrıca, sürdürülebilirlikle ilgili bir diğer dikkate değer ve önemli soru, farklı sermaye türlerinin ikame edilebilirliği ile ilgilidir. İkame edilebilirlik ve ikame edilemezlik tartışması, zayıf veya güçlü sürdürülebilirliği belirler (Fidge ve Hahn, 2004: 174). Buna göre, farklı sermaye türlerinin birbirini ikame edebildiği zayıf bir sürdürülebilirlik söz konusudur. Diğer bir deyişle, bir sermaye türünde kayıp olması durumunda, başka bir sermaye türünde bir fazlalık ile ikame edilebilir (Hahn ve Figge, 2011: 328). Aksine, güçlü sürdürülebilirlik, farklı sermaye türlerinin ikame edilemez olması ve birbirini tamamlaması, böylece kritik derecenin altına indirilmeyecek şekilde yönetilmesi anlamına gelir (Fidge ve Hahn, 2004: 174).

1.1.2.3.3. Kaynak Tabanlı Yaklaşım

1970'li yıllarda Pfeffer, Aldrich ve Salancik'in çalışmalarıyla adını duyuran bir teoridir. Yöneticiler üzerinden organizasyon performansı/davranışı incelenmekte, ve ilişkiler çözümlenmeye çalışılmaktadır (Salancik ve Pfeffer, 1978). Bu teori, şirket ile dış çevresi arasındaki etkileşime matuf açık sistem modelini benimsemektedir. Fakat, bu yaklaşım dış çevreyle olan bu etkileşim esnasında şirketin karşı karşıya olduğu alternatifleri de dikkate alması ile diğer açık sistem yaklaşımlarından farklılaşmaktadır (Koçer, 2006: 29).

Burada, şirket ile dış kaynaklar arasında çevresel bağlantılara ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla yöneticiler, varlıklarını devam ettirebilme adına gerekli kaynakları kullanmak suretiyle şirketi dışsal unsurlarla ilişkilendirirler. Çevreyle kurulan bağlantılar ise çevreye olan bağımlılığı azaltarak, işlem maliyetlerini düşürebilir.

Kaynak dağılımındaki eşitsizlik ise organizasyonel bağımlılıkları besler. Kaynakların ise önemli bir bölümü devlet-hükümet kontrolündedir. Bu sebeple, şirket yöneticileri politikacılara ve/veya üst düzey kamu yöneticilerine yakın olanlar arasından seçilir. Firmaya kaynak aktarımı bu mekanizma ile güçlendirilmektedir. Aynı zamanda toplumsal meşruiyet noktasında da firmalar bir adım öne çıkmış olurlar (Özbay, 2021: 60-64).

Sermaye teorisine göre kurumsal sürdürülebilirliğin boyutları sermaye türleri olarak kabul edildiğinden, her bir boyut aynı zamanda kuruluşlar için birer varlıktır. Böylece kurumsal sürdürülebilirlik, sürekli büyüme için bir organizasyonun kaynaklarına odaklanan kaynak temelli bakış açısıyla alakalı hale gelir (Penrose, 1959). Örgütsel kaynaklar tüm varlıkları, bilgiyi, teknolojiyi, örgütsel yetenekleri ve süreçleri içerir (Barney, 1991: 101). Aslında, kaynakları vurgulama fikri, temel olarak, örgütsel güç ve zayıflıklar açısından kaynak konumunu değerlendiren (Wernerfeld, 1984) strateji çalışmalarından (örn. Andrews, 1971) kaynaklanmaktadır. Kaynak temelli yaklaşım, bir örgütün stratejik konumu ve rekabet avantajı için tüm kaynakların aynı öneme sahip olmadığını göstermektedir.

Diğer bir deyişle, kârlılık, değer yaratma ve rekabet avantajı gibi olumlu örgütsel çıktılar elde etmek için örgütler, dört özel özelliğe sahip faydalı kaynaklara sahiptir (Barney, 1991): Bir firma çevresindeki fırsatları kullanması ve/veya tehditleri etkisiz hale getirmesi anlamında değerli olmalı, mevcut ve potansiyel rekabeti arasında nadir bulunmalı, kusurlu bir şekilde taklit edilemez olmalı, bu kaynaklar içinde stratejik olarak eşdeğer, değerli ancak ne nadir ne de kusurlu bir şekilde taklit edilemez olan ikameler olmamalıdır (Barney, 1991; 105-106).

Bu koşullar altında, “makine kapasitesi, müşteri kapasitesi, üretim tecrübesi, teknolojik öncüler”, örgütleri güçlü konuma götüren bazı kaynaklara örnektir (Wernerfeld, 1984: 174). Ayrıca Grant’ın (1991) belirttiği gibi, hem finansal kaynaklar, fabrikalar ve hammaddeler gibi somut kaynaklar hem de insan kaynakları, insan temelli beceriler ve kurumsal itibar gibi soyut kaynaklar vardır. Esas olan, defter değeri ile piyasa değeri arasındaki farkın soyut kaynaklardan oluşması ve stratejik öneme sahip olmasıdır (Grant, 1991: 119).

Kaynak temelli bakış açısı ve sermaye teorisinden yola çıkarak, kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları kuruluşlar için önemli kaynaklardır. Etkin bir şekilde yönetilirlerse, paydaş değeri yaratan değerli ve taklit edilemez kaynaklar olabilirler (Dyllick ve Hockerts, 2002). Ayrıca kurumsal sürdürülebilirlik uygulamaları, kurumun mevcut kaynaklarına yatırım yapılmasını ve geliştirilmesini gerektirmektedir (Bansal, 2005) ve bu da kuruma olumlu yansımaktadır. Dolayısıyla kurumsal sürdürülebilirlik, kıyasıya rekabet ortamında

yeni fırsatları değerlendiren bir araç olarak stratejik merceklerle değerlendirilebilir.

1.1.2.3.4. Paydaş Teorisi

Freeman'a kadar gelen geleneksel yazında firmanın sorumlu olduğu kesimler; hissedarlar, personel, tedarikçiler ve müşterilerden oluşmakta iken, Freeman'ın yaklaşımında paydaşlara bakış açısı tamamen değişmiştir (Freeman, 1984 ve Shankman, 1999: 322).

Paydaş teorisinde firmayla menfaat ilişkisi içinde olan tüm taraflar, paydaş olarak kabul edilmekte ve firmanın vekillerinin bunlara karşı sorumlulukları ele alınmaktadır (Koçer, 2006: 21). İşletme iç ve dış çevresiyle bir bütün olarak ele alınmakta olup, yönetim için belirlenen vizyon sadece ortak çıkarları değil, diğer tarafları da halkanın içine alarak kurgulanmaktadır (Mitchell, Agle ve Wood, 1997: 853-854).

Burada işletmenin tüm paydaşlarının çıkarları gözetilmeli, biri diğerine üstün sayılmamalıdır. Bu yaklaşımda bir eşitlik benimsenmiş olup, çıkarları farklı olan paydaşlar arasındaki nitelik farklılıkları dikkate alınmamıştır (Ergyün, 2013: 7).

Paydaş teorisinin temel ilkeleri, bir örgütün birkaç grupta ilişkisi olduğunu ve bu grupların paydaş olarak adlandırıldığını belirtmekte olup, bunlar örgütün kararlarından etkilenirler ve sırayla örgütün kararları üzerinde de etkili olurlar. Bu bakımdan paydaşların çıkarları örgütsel faaliyetler noktasında da önemlidir (Clarkson, 1995 ve Freeman, 1984).

Paydaş teorisi, bağlantılar, sonuçlar, yönetim ve karar verme süreçleri ile ilgili olarak kuruluş ve paydaşları arasındaki ilişkilere odaklanır (Jones ve Wicks, 1999). Çıkarları zaman zaman çatışan hem iç hem de dış paydaşlar vardır (Polonsky, 1995). Bu nedenle kuruluşlar, genel kurumsal hedefleri dikkate alarak paydaş ilişkilerini yönetmeye ve onların beklentilerini karşılamaya çalışırlar.

Post, Preston ve Sachs (2002: 8)'a göre paydaş, "...firmanın zenginlik yaratma kapasitesine ve faaliyetlerine isteyerek veya istemeyerek katkıda bulunan ve bu nedenle potansiyel yararlanıcıları ve/veya riskleri olan bireyler ve seçmenlerdir". Buradan hareketle çalışanlar, hissedarlar, mal sahipleri, tedarikçiler, tüketiciler,

hukuk sistemi, finansal kurumlar, yatırımcılar, medya, bilim camiası, ticaret odaları, hükümet paydaş bağlamı açısından dikkate alınmaktadır (Clarkson, 1995; Polonsky , 1995; Donaldson ve Preston, 1995).

Paydaş teorisi, kuruluşların hissedarlarına ve diğer çıkar gruplarına karşı sorumlulukları olduğunu gösterir. Ayrıca bir örgütün hayatta kalması ve sürekliliği, ancak o örgütün paydaş ağının tüm üyeleriyle kalıcı ve güçlü ilişkiler kurması ve sürdürmesi ile mümkündür (Freeman, 1984; Donaldson ve Preston, 1995). Bu ilişkiler sadece yönetilmesi gereken önemli varlıklar değil aynı zamanda örgütsel refahın birincil kaynaklarıdır. Öyle ki, bir kurumun devamlılığı ve uzun vadeli başarısı, tek bir paydaşı değil, hissedarları, yatırımcıları, çalışanları, müşterileri, kamu, sivil toplum gibi geniş bir yelpazede ele alınması gereken tüm paydaş ağı içindeki birlikteliklerinin gücüne bağlıdır (Post, Preston ve Sachs, 2002: 8; Clarkson, 1995, s. 112). Zira, paydaşlar kurumsal performans için beklentileri belirler, kurumsal davranışın etkilerini deneyimler ve kurumsal davranışın sonuçlarını değerlendirir (Wood ve Jones, 1995: 229). Ayrıca, değer yaratma süreci, kapsamlı, paylaşılan ve karşılanan paydaş beklentileri anlamına geldiğinden, bir kuruluş, paydaşlarının mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını dikkate alarak sürdürülebilirlik odaklı bir yönetim stratejisi sağladığı takdirde değer yaratabilir. Bu strateji, kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının bütünleşik bir perspektifi temelinde düzenlenen organizasyonel süreçleri ve performans sistemlerini içermektedir. Ayrıca bir örgütün sürekliliği, devamlılığı ve büyümesi, paydaş ağındaki tüm gruplarla ilişkilerinin sürekliliğine bağlıdır (Perrini ve Tencati, 2006). Bu koşullar altında, son zamanlarda birçok kuruluşun kirliliği azaltmak, kaynak kullanımını azaltmak ve paydaş ilişkilerini geliştirmek için politikalarını, süreçlerini veya piyasaya sundukları ürünlerini değiştirerek kurumsal sürdürülebilirliğe doğru ilerlemeye başladığına tanık olunmaktadır (Crane, 2000). Zink'e göre (2007), paydaş beklentileri temelinde, kuruluşlar paydaş değeri elde etmek için toplam kalite yönetimi ve altı sigma gibi çeşitli yönetim felsefelerini zaten benimsemiştir. Ancak paydaş değerinin göz ardı edildiği veya yanlış anlaşıldığı bazı durumlarda bazı zorluklar veya güvensizlik ortaya çıkar. Bu anlamda bir sorunla karşılaşmamak için örgütlerin önemi artan kurumsal sürdürülebilirliğe odaklanması ve sürdürülebilirlik uygulamalarını

yaygın olarak benimsemek için kurum kültürünün yönetimini değiştirmesi gerekmektedir.

1.1.2.3.5. Kurumsal Teori

Kurumların kurumsal sürdürülebilirlik ilkelerini nasıl benimseyebileceği ve hayata geçirebileceği sorusuna Bansal (2005) tarafından kurumsal teori ile cevap verilmiştir. Kurumlarda kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesine kurumsal teori aracılığıyla bir açıklama yapılmaktadır.

Bu teori, Philip Selznick'in 1940'ların sonlarında yaptığı çalışmalara kadar uzanır Selznick (1949: 25), örgütlerin, kurumsal amaçlara ulaşmak için biçimsel yapılar ve rasyonel olarak düzenlenmiş araçlar olduğunu belirtmekte olup, örgütsel faaliyetler bilinçli olarak koordine edilmektedir. Burada her sistemin bir sosyal yapı içinde kendini gerçekleştirme fırsatı bulabileceği hesaba katılmakta ve biçimsel yapılarla uğraşılmaktadır. Bu nedenle, bir ekonomi ile bir sosyal yapı arasında bir organizasyon olabilir. Konunun ekonomi veçhesi, örgütleri “kaynaklar, verimlilik ve etkililik” gibi kaygıları değerlendirerek akılcıl kararlar almaya zorlar (Selznick, 1949: 29-30). Örgüt üyeleri her zaman örgütün görev tanımları içinde davranmazlar. Kurumsallığın önemli yönlerinden biri de teknik gerekliliklerin ötesinde değer kazanma sürecidir (Özen, 2007: 249-250).

Kuramın yaygınlaşmasında Meyer ve Rowan'ın (1977) “Kurumsal Örgütler: Resmi Yapı as Efsane ve Tören” adlı kitabının yayımlanmasının önemli bir rolü vardır. Genel olarak teori, örgütlerin içi yürüttüğü evre ile ilgilenir ve örgütleri sosyal aktörler olarak alır (Tolbert ve Zucker, 1996).

Kuruluşlar, toplumda kurumsallaşmış ve rasyonelleştirilmiş örgütsel çalışma kavramları tarafından tanımlanan uygulamaları ve prosedürleri bünyesine katmaya yönlendirilir. Bunu yapan kuruluşlar, elde edilen uygulama ve prosedürlerin anlık etkinliğinden bağımsız olarak meşruiyetlerini ve hayatta kalma olasılıklarını artırır (Meyer ve Rowan, 1977: 340).

1980'lerden itibaren Di Maggio ve Powell tarafından önerilen Yeni Kurumsalcılık bilim adamları tarafından tartışılmaya başlanmıştır (Dereköy, 2015). Kurum teorisyenleri, katkılarıyla birlikte, örgüt yapısının ve süreçlerinin örgüt ortamına uyumla şekillendiği konusunda hemfikirdirler. Hayatta kalabilmek için sadece

performans ve üretkenliğin teknik gereklilikleri değil, aynı sosyal bağlamda diğer organizasyonlara uyum sağlamanın bir sonucu olarak meşruiyet kazanmak da esastır. Bu durumda aynı sistem içinde faaliyet gösteren kuruluşlar benzerlikler göstermeye başlar. Meşruiyet sağlama amacı, bir örgütü çevresindeki diğer örgütlerle uyumlu davranmaya zorlar ve bunun sonucunda eşbiçimlilik kaçınılmaz hale gelir (Özen, 2007: 241). Ayrıca, yasal, piyasa veya toplumsal baskılar gibi kurumsallaşmış ilkelerin yerine getirilmemesi, örgütsel kabul, meşruiyet ve hayatta kalma üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Oliver, 1991).

Bansal (2005), belirtilen varsayımlar çerçevesinde, kurumsal teori ve kurumsal sürdürülebilirlik ilişkisinin ardındaki nedenleri tartışmaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilir kalkınma, oldukça dikkat çeken ve temel ilkeleri belirlemek amacıyla 1980'li yıllardan itibaren tartışılan önemli bir kavramdır. Bunun sonucunda temel bileşenler geliştirilmiş ve sürdürülebilir kalkınmanın bileşenleri yasal düzenlemelerle kurumsallaşmaya başlamıştır (Bansal, 2005: 202). Dolayısıyla, sürdürülebilir kalkınma kurumsallaşmış bir norm olarak kabul edilebilir. Böylece kuruluşlar, kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarının uygulanması konusunda baskılarla karşı karşıya kalabilir ve sürdürülebilirlik uygulamalarına bağlılıklarının meşruluğu değerlendirilebilir.

1.1.2.4. İlkeleri

Çevresel bütünlük, sosyal eşitlik ve ekonomik refah, makroekonomik olarak sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için eş zamanlı olarak gerçekleştirilmesi gereken temel ilkelerdir. Bu ilkeler, kurumsal sürdürülebilirliğin gelişimi için de gerekli ve geçerlidir. İşletmeler ana faaliyetlerinde ve işletme politikasını belirlerken bu üç ilkeyi dikkate almalıdır. Yani sürdürülebilir kalkınmada olduğu gibi bu üç ilkedен herhangi birinin yerine getirilememesi işletmelerin kurumsal sürdürülebilirliklerinin gelişmesinde de bir engeldir.

Kurumsal Çevre Yönetimi

İşletmelerin faaliyetlerini gerçekleştirirken ekolojik ayak izlerini azaltmak için kurumsal çevre yönetimi uygulanmaktadır. Firmaların bir kısmı, çevre yasa ve düzenlemelerine yönelirken, bazıları ise uyumun ötesine geçerek daha proaktif bir

yaklaşımı yönelmektedir (Hart, 1995; (Bansal, 2005; Aragon-Correa & Sharma, 2003). Ancak her işletmenin faaliyet alanından azade çevre üzerinde etkileri vardır ve bu etkiler ofis binalarının aydınlatılmasından veya üretim sırasında oluşan atık ve emisyonlardan kaynaklanabilir.

Hart (1995)'a göre kurumsal çevre yönetiminde kullanılmak üzere geliştirilen "doğal kaynağa dayalı işletme" olarak isimlendirilen bir çerçeve ile bu etkilerin azaltılması veya ortadan kaldırılması yoluyla çevre bütünlüğünün sağlanması mümkündür. Bu çerçeve, "kirlilik önleme", "ürün yönetimi" ve "sürdürülebilir kalkınma" politikalarından oluşan üç stratejiden oluşmaktadır. Zararın giderilmesinin mümkün olmadığı durumlarda kontrol yapılır ve üretim sırasında oluşan zararlı gazları önlemek için filtreyi kullanmaya başlayabilir. Öte yandan, kirlilik önleme uygulaması, atık oluşumunu önleyecek mevcut üretim sürecine katkıda bulunarak yeni tasarımların geliştirilmesi olarak örneklendirilebilir. Sonuç itibarıyla, şirketlerin kirlilik önleme stratejilerini benimseyerek, kaynaklarının ve faaliyetleri sırasında ve diğer organizasyonel süreçlerde uyguladıkları teknolojilerin kullanımı konusundaki becerilerini geliştirdiklerini söylenebilir (Russo ve Fouts, 1997).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yoluyla Sosyal Eşitlik

Kurumsal sosyal sorumluluğun hem iş dünyası hem de toplum için önemli bir yaklaşım olduğu için tartışmasız bir gerçektir. Kurumlar sadece ticari çıkarları için değil, toplumsal çıkarları için de faaliyetlerini yürütmeli ve onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmelidir. Bu nedenle, kurumsal sosyal sorumluluğun sosyal boyutu, paydaşlarla ilişkileri güçlendirmeye odaklanmıştır. Ayrıca çalışan eğitim programları, insan hakları, çalışan hakları, örgütlenme özgürlüğü veya toplu sözleşme hakları, ayrımcılık olaylarının önlenmesi, zorla veya zorunlu çalıştırmanın ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınması ve çocuk işçiliği, kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik toplumsal durumun temel kaygılarıdır. Sosyal çıkarları göz önünde bulundurmak, sorumlu yönetimle ilişkilidir ve bu nedenle genellikle yüksek kurumsal sosyal performansı gerektirir ve onunla ilişkilidir (Aslanertik, 2007; Frederick, 1994; Bansal, 2005).

Değer Yaratarak Ekonomik Refah

Bir kaynak, fırsatlar yaratırken riskleri azalttığı sürece işletmeye değer katar. Öte yandan, hem hissedarların hem de şirketin ihtiyaçlarının rakiplerine göre daha düşük bir maliyetle karşılanması durumunda kaynak da değerlidir. Ayrıca işletme, ürün veya hizmetin maliyetini karşılayabilecek bir mal satabildiğinde yarattığı değeri elinde tutabilmekte, bu da işletmenin finansal performansını artırmakta ve bu değeri temettü, mal ve hizmet ve maaşlar yoluyla dağıtmaktadır. (Bansal, 2005). Stratejileri yerine getirmek için kaynaklar etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilirliğinde değer yaratma mümkündür. Yani kurumlar sürdürülebilir kalkınmayı bir işletmenin bakış açısından ele alırlarsa, işletmelerin strateji ve uygulamalarının belirlenmesinde katkı sağlayabilirler (Hart ve Milstein, 2003).

Talep ve beklentileri günden güne değişen tüketici gerçeği, sürdürülebilirlik kavramının firmalar açısından önemini son yıllarda daha da artırmıştır. Bu nedenle günümüzde sürdürülebilir kalkınma yerini, kurumsal sürdürülebilirliğe bırakmıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerin salt iktisadi değil, çevresel ve sosyal alanlardaki iş süreçlerini kapsayan geniş bir kavramdır. Buradaki yaklaşım iktisadi, çevresel ve sosyal gelişmelerden kaynaklanan fırsatları değerlendiren, onları yöneten ve olası riskleri önleyen, dahası uzun erimde bir değer yaratmaktadır. Bu sebeple kurumsal sürdürülebilirlik, üç boyutlu yani çevresel, sosyal ve ekonomik unsurlarıyla bir bütün olarak ele alınması gereken bir konudur (Bekmezci, 2014). Bu boyutlar birbirlerinden bağımsız değildirler. Birbirlerini etkileyen ve yönlendiren bir özellik gösterirler.

Kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu, gelecek kuşaklara yüksek bir yaşam kalitesi bırakabilmek adına gerek duyulan mal, hizmet ve mali adaletin sağlanması ve bunun yanında toplumsal ve ekolojik olarak dengeli bir iktisadi sistemin mümkün kılınması şeklinde ifade edilebilir. Yani, ekonomik manâda sürdürülebilir bir şirket, yeterli nakit akışını sağlayabilen ve ortaklarına ortalamanın üzerinde bir likiditeyi garanti edebilen bir işletme şeklinde tanımlanabilir.

Çevresel sürdürülebilirlik, firmanın üretim ve faaliyetlerinin, sınırlı doğal kaynakları sınırsızca ve sorumsuzca tüketmemesi olarak ifade edilebilir.

Kaynaklar, hem günümüz hem de gelecek olan nesiller düşünülerek hakkaniyetli şekilde kullanılmalıdır. Üretim süreçlerinin yarattığı kirlilik ve emisyonun azaltılması ve kontrolü, kaynakların etkin yöntemlerle idaresi ve doğal ekosistemlerin sağlığının öncelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında, firmaların çevrenin dengesi ve küresel ısınma üzerindeki etkilerini minimize etmesi, üretim aksiyonlarının sebep olduğu kaynak tüketimini, kirliliği ve emisyonu etkin bir şekilde yönetmesi de yine çevresel sürdürülebilirliğin bir tanımı olarak verilebilir (Tuna, 2014).

Şirketlerin toplumsal sorumluluklarından en öne çıkanı ise çevresel etkilerin ve zararların minimuma çekilmesidir. Bu kapsamda şirketler çevreyi koruma duyarlılıklarını öncelemeli ve üretim fonksiyonlarını çevre koruma konularıyla beraber değerlendirmelidirler. Sürdürülebilir üretim anlayışıyla, çevre dostu ve yeşil teknolojiyi üretim süreçlerini kullanma noktasında farkındalığa erişmiş firma sayısı ancak bu kapsamda artabilecektir (Sequeira, 2010).

1.2. Kurumsal Sürdürülebilirliği Etkileyen Kavramlar

İş dünyası ve pek çok akademisyen, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için çevresel, sosyal ve ekonomik standartların sağlanması konusunda 1990'lı yıllardan günümüze çeşitli görüşler dile getirmiştir. Kurumsal sürdürülebilirliğin nasıl en iyi şekilde uygulanabileceği ve neyin onu oluşturduğu konusunda çok az fikir birliği söz konusudur. Çevre kirliliğini ve kaynak kullanımı en düşük düzeye getirecek ürün ve süreçleri benimsemekten; toplum ve diğer paydaşlarla ilişkileri geliştirmeye kadar çok farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir (Besler vd., 2009: 7). İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında devamlılığın sağlanması, kurumsal sürdürülebilirliği ekonomik, çevresel, sosyal ve bütüncül olarak ele alan tüm yaklaşımlarda küresel ölçekteki nihai hedef olmuştur (Brundtland, 1987).

1.2.1. Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetim, 2000'li yıllardan sonra tüm dünyada ilgi alanı haline gelen modern bir yönetim paradigmasıdır. Özellikle kapitalizmin mali krizleri, bu konunun önemini bir üst düzeye taşımış ve yatırım kararlarının alınma süreçlerinde mali performans kadar değerli görülen kurumsal yönetim kalitesi dikkate alınır hale gelmiştir. Bir organizasyonun değerini arttırmak için, o

organizasyonla işbirliği ve iletişim içinde olan tüm taraflar arasındaki yıkıcı çıkar çatışmalarını, şirketin idamesini engellemeyecek şekilde uzlaşmayla bertaraf etmenin bir tarifi olan kurumsal yönetim, bir yandan firmadaki çıkar çatışmalarını müzakere ile giderirken, öte taraftan organizasyona/firmaya stratejik ve uzun erimli amaç ve hedefler tayin etmekte, yöneticilerin ve diğer çalışanların etkinliğini/verimliliğini azami düzeye yükseltici önlemler almakta, sağlıklı bir iç kontrol sistemi kurmakta, iç ve dış denetimde etkinliği sağlayarak firmanın olası operasyonel risklerini minimuma çekmektedir.

Kurumsal yönetim modern işletmelerin varlıklarını uzun sürelerle çekebilmeleri ve bu uzun soluklu varlıklarında karşılaşılabilecekleri olası krizleri engelleyebilmek ve/veya etkilerini azaltabilmek maksadıyla uygulamaya aldıkları bir risk yönetimi olarak da ifade edilebilir.

İşte tam da bu noktada alınacak önlemler ve risk yönetimi kapsamında atılacak adımlar bizi yeni bir kavramı sorgulamaya götürmektedir: kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik.

Kurumsal yönetimin iyi tanımlanması, uygulamaya konulması ve ilkelerine uyulması durumunda kurumsal sürdürülebilirliği olumlu etkilediği yönünde bir genel kabul vardır. Dolayısıyla bu iki kavram birbirleriyle ilişki içerisinde.

Kurumsal sürdürülebilirlik bir firmanın kurumsal sosyal sorumluluk programları vasıtasıyla nasıl daha fazla kâr elde edebileceğini ve bunu gerçekleştirirken de topluma nasıl daha çok katma değer sağlayabileceği ve işletmenin doğanın ve çevrenin korunmasına nasıl olumlu katkılar sağlayabileceği, olumsuz etkilerin ise nasıl önlenebileceği ile ilgili bir kavramdır.

Şirketlerin karşılaştıkları finansal krizlerden en az hasarla etkilenmesi ve proaktif bir şekilde olası krizleri önceden öngörerek, önlemler almaları günümüzde şirketlerin iletişim stratejilerinde kendilerini göstermektedir. Bu noktada kurum için sosyal sorumluluk kavramı ve günümüzdeki anlamıyla kurumsal sürdürülebilirlik stratejileri büyük önem arz etmektedir.

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, kurumun önündeki fırsatları kullanarak, risklerini yönetmesi ve böylece uzun dönemde hissedar değeri yaratan bir iş yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu olgu, bir yandan kurumsal sürekliliği tesis

ederken öte yandan da şirketin kârlılığının da idamesini amaçlamaktadır. Esasen bir kurumun hissedarlarının haklarının korunmasına ve iktisaden idamesine yönelmiş olan kurumsal yönetim olgusu da kurumsal sürdürülebilirliğe doğrudan hizmet etmektedir.

Tüm kurumlar, kurumsal yönetim ilkelerinin tüm iş süreçlerinde işlemlerini sağlamalıdır. Bu kapsamda iyi tanımlanmış ve uygulamaya geçirilmiş olan kurumsal yönetim ilkeleri, kurumun tüm paydaşlarını içine alacak şekilde sürdürülebilirliği tesis etmek adına şeffaflığı, hesap verebilirliği, sorumluluğu, bağımsızlığı, adalet ve eşitliği kapsayan önemli bir kavramdır.

Kurumun tanımlanmış tüm iş akış süreçlerinde ve kurumun tüm unsurlarında iyi işleyen bir kurumsal yönetimi hayata geçirmek, bu bağlamda kurumsal değerleri belirlemek ve firma değeri ve kârını öne alan ama aynı zamanda içinden çıktığı topluma ve onun insanına değer vermek, faaliyette bulunduğu doğaya-çevreye saygı duymak ve korumak, toplumla birlikte büyümek ve gelişmek ve tüm bunları gerçekleştirirken her zaman çevrenin sürdürülebilirliğini gözetmek, kurumun taahhüt ve tutarlılığının bir unsurudur. Bu nedenle etkin bir sürdürülebilirliğe ulaşmak, hem kurumsal yönetimin işleyişi hem de firma performansı-kârlılığı ve değeri açısından olumlu katkılar yaratacaktır.

Firmaların, kurumsal yönetimi en doğru şekilde sağlamaya yönelmeleri, şirket değerini yükseltmek, mali performansı artırmak ve sürdürülebilirlik için önemli bir referans noktasıdır. Salt kâr motifi, kurumları normal olmayan adımlar atmaya, farklı davranış biçimleri benimsemeye ve paydaş memnuniyetini gözetmeyen davranışlara ve en önemlisi de çevresel açıdan olumsuz etkiler yaratmasına neden olmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında kurumsal yönetim ile kurumsal sürdürülebilirlik olgularının hem iktisadi hem çevresel hem de toplumsal veçheleri bulunmaktadır. İşletmelerin, paydaşlarının da yararına bir şekilde etkin işleyen bir iç kontrol sistemi kurmaları, hata ve hileleri önlemeleri; doğru, güvenilir ve zamanlı muhasebe bilgileri üretmeleri; personeli arasında etkin bir koordinasyon kurmaları; vizyoner hedeflere yönelecek şekilde iş süreçleri oluşturmaları ve

bunları da etkin bir iç denetim ile sistemi ile tamamlamaları, kurumsal sürdürülebilirlikleri için önemli adımlardır.

Corporate Governance kavramından Türkçe'ye kurumsal yönetim olarak çevirisi yapılan bu kavram, kullanıldığı yer, kapsam ve bağlam itibarıyla farklı anlam içeriklerini taşımaktadır.

Tam Türkçe karşılığı kurumsal yönetişim olan ancak çevirisi kurumsal yönetim olarak yapılan bu olguya yönelik farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlar kurum paydaşları arasındaki düzenlenen ilişkiler; elde edilmesi amaçlanan çıktılar-ürünler ve belirli yönetim ilkelerine odaklı olacak şekilde farklı kategorilerde yapılmaktadır. Aslında bu kategorizasyonla olgunun paydaş-çıktı ve yönetim paradigmaları şeklinde özetlenebilecek bir işlevsellik boyutu hareket noktası olmuştur (Alp ve Kılıç, 2014, s. 23).

Paydaş ilişkilerini odağına alan birinci tanıma, 1992 senesinde Cadbury Komitesi tarafından yayınlanan raporda değinilmiştir. Buna göre kurumsal yönetim, bir işletmenin yönetimine ve onun kontrolüne yönelik sistemlerin bir bütünü şeklinde tanımlanır. Burada yönetimin ana sorumlusu, yönetim kuruludur. Şirketin orta ve uzun vadeli hedeflerini belirlemek, stratejik planının ana çerçevesini tayin etmek, hayata geçirilmesine öncülük etmek, yönetim üzerindeki denetim ve gözetleme görevlerini ifa etmek ve raporlamak yönetim kurullarının asli fonksiyonları arasındadır. Şirket hisselerine sahip olanlar ise yönetici ve denetim görevlilerini atayarak, kurumsal yönetimdeki rollerini ortaya koymaktadır (Cadbury, 1992, s. 15).

Pauly ve Reich (1997)'e göre kurumsal yönetim, çok aktörlü bir sistemin adı olup, içine mülkiyet sahiplerini, icra kurulu üyelerini, profesyonel yöneticileri, fonlayıcı kuruluşları, personeli ve müşterileri alan çok boyutlu bir yapıya sahiptir.

Bir kontrol mekanizması olarak kurumsal yönetim, şirketin paydaşlarının menfaatlerini korumaya yönelik geliştirilmiş olup, çağdaş yaşamda bireylerin amaçları doğrultusunda oluşturulan kurumların modern bir yönetim yapısını ifade etmektedir. Firma içindeki tüm tarafların birbirleriyle ve dış çevreyle olan ilişkilerini çevreleyen etkin bir yönetim yapısı olan kurumsal yönetim, kâr

oranlarını artıma ve bunu hissedarlara dağıtmaya odaklı klasik yapıların yanında, tüm paydaşların haklarını da gözetken bir anlayışın tanımıdır (John ve Senbet, 1997:2; TÜSİAD, 2002: 9; Ülgen ve Mirze, 2004: 45; Millstein vd, 1998).

Çıktıyı/ürünü odağına alan ikinci tanıma göre kurumsal yönetim, şirketin finansörlerine fayda yaratma ve getiri sağlamaya güvence vererek, firmanın bir bütün olarak değerinin yükseltilmesine aracılık eden çağdaş bir anlayıştır.

1999 senesinde OECD, kurumsal yönetim ilkelerini belirlemiş ve yayınlamıştır. Dünya Bankası ve OECD temsilcilerinin katılımları ile teşkil edilen Global Kurumsal Yönetim Forumu (GCGF) ve Avrupa Kurumsal Yönetim Enstitüsü (ECGI) bu alandaki öncü kuruluşlar arasında sayılmaktadır. Dünya Bankası kurumsal yönetimi şu şekilde tanımlar: *“Bir kurumun beşerî ve mali sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken uzun dönemde ortaklarına ekonomik değer yaratmasına imkân tanıyan her çeşit mevzuat ve düzenlemeler bütünüdür”* (Alp ve Kılıç, 2014, s. 26-27).

Shleifer ve Vishny (1997)’e göre çıktılara ve faaliyetlere odaklı kurumsal yönetim bir araç olarak tanımlanmaktadır. Bu araç, firmaya fon temin edenlerin, bunun karşılığında edindikleri getirileri garanti altına alan bir misyon yüklenmektedir. Baek, Kang ve Park (2004)’a göre ise işletmenin piyasa değeri ile hisse değerlerini en çoklama faaliyetlerinin tümü kurumsal yönetimin ana gayesi olmaktadır.

Son olarak yönetim paradigması olarak kurumsal yönetim tanımı şu şekilde yapılmaktadır: Şeffaflık, açıklık, hesap verebilirlik, katılımcılık, etkinlik, hukuka bağlılık ve toplumsal sorumluluk ilkelerini benimseyen, disiplinli olma, bağımsızlık, doğruluk ve dürüstlük prensiplerine dayanan iyi yönetim/yönetişim için gerekli kurallar bütünü (Argüden, 2021; Gill, 2002; Aktan, 2013; Eminoğlu, 2014).

Eminoğlu (2014)’na göre kurumsal yönetim, *“bir ortaklığın yönetimine, iç mekanizmalarına ve dış ilişkilerine hakim olan uyumlu ve sistemli bir işleyişi, profesyonel bir yönetim anlayışının şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesinde uygulanmasını öngören, ortaklık ile herhangi bir ilişki içinde bulunan ve menfaat*

sahiplerinin hak ve sorumluluklarını adillik ilkesi çerçevesinde düzenleyen finansal piyasalara güven vermeyi amaçlayan ve topluma karşı sorumluluk temeline dayalı ilke ve kurallar manzumesini ifade eder.”

Rhodes (1996)’a göre bilgi ve verilerde açıklık, bütünlük-tamlık ve sorumlulukların ve açıkça tanımlanmış rollerin net bir şekilde paylaştırılmasıyla hesap verebilirlik sağlanması ve bireylerin eylemlerinden sorumlu tutulması, kurumsal yönetimin tanımını belirleyen ana yönetim ilkeleridir.

Özetle kurumsal yönetim çağdaş bir yönetim paradigması, felsefesi, vizyonudur. Bir yanda şirketin-organizasyonun iç yapısına odaklı kurallar ve ilişkiler bütünü, bir yandan fayda yaratma, çıktı ve getiriye odaklanan şirketin değerini öne alan yönetim yaklaşımlar ve öte yandan da tüm bu ilişkileri belirli yönetim ilkeleri etrafından yapmaya çalışan duyarlı bir yönetim felsefesini kapsamaktadır.

Geçmişte ve ilk orijininde özel sektörün yer aldığı kurumsal yönetim yaklaşımlarının günümüzde kamu sektörü ve işletmeleri ile sivil toplum kuruluşları tarafından da yoğun şekilde özümsemiği ve uygulandığı bir döneme girildiği görülmektedir.

1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, insanlığın refahının arttırılmasına yönelik çabalarını, iktisadi, toplumsal ve çevresel yönleriyle ele alan ve bu kapsamda gereken kalkınma stratejilerini etkin bir şekilde izleyen ve tüm bunları da gelecek kuşakların haklarını gözetererek yapan bir kalkınma çalışmasıdır (Gürlük, 2010: 88). Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, azami düzeyde reel sektörün katkısı alındığında ise kurumsal sürdürülebilirlik şeklinde ifade edilen yeni bir olguya ulaşmaktayız (Bansal, 2005: 197-200).

Sürdürülebilirlik kavramı Carl Von Carlowitz (1713) tarafından ilk kez kullanılmış olup, ormanların ekonomik kullanımıyla ilgili kurallar üzerinden incelenmiştir (Brander, 2007: 5-8).

1960'lı yıllarda ise Paul Erlich (1968), Rachel Carson (1962) ile Meadows ve Randers (1972) çalışmalarında bu kavrama sıklıkla yer vermiştir. Paul Erlich (1968) ekolojik problemler ile kaynak israfını, nüfus artışı üzerinden ele almıştır. Carson (1962) ise çevre kirliliğine vurgu yapmış olup, doğal kaynak sürdürülebilirliği üzerine konuyu derinleştirmiştir. Meadows ve Randers (1972) da geleneksel iktisadi gelişme modellerinin eksik ve zayıf noktalarını ortaya koymaya odaklanmıştır. Özellikle geleneksel iktisadi büyüme modellerinin, ekolojik kısıtlamaları dikkate almadığı, sürdürülebilirlik boyutuna sahip olmadığı belirtilmektedir (Brander, 2007: 5-8).

Carl Von Carlowitz ile sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin kuramsal çalışmalar, ağırlıklı şekilde çevresel bir perspektifle ele alınmış olup, iktisadi ve toplumsal konuları da içeren, gelecek kuşakları da kapsayıcı kalkınma modelleri ise çok uzun yıllar sonra gündeme gelmeye başlamıştır (Matiassek, 2010: 27).

Sanayi Devrimi ile başlayan kitlesel üretimin kaynak kullanımı ihtiyacı, doğal kaynakların aşırı düzeyde tüketilmesine ve ekosistemin dengesinin bozulmasına neden olmuştur. İktisadi büyüme, dış ticaretin artışı ve üretim artışının bedeli çevre ve toplumsal sorunlar olarak insanlığın önüne çıkmıştır. Bu olumsuz gelişmeler ise esasen iktisadi büyümenin önünde bir sınır, bir kısıt teşkil etmiştir. İktisadi gelişmenin ve büyümenin sürdürülebilir olması için acil bazı önlemlerin alınması gerekmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma olgusu, ilk kez 1983 yılında BM Genel Sekreteri'nin teklifi ve dönemin Norveç Başbakanının destekleriyle, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanan ve 1987 senesinde BM'ye sunulan "Brundtland Ortak Geleceğimiz" adlı raporda tartışmaya açılmıştır. "Yoksulluğun ve eşitsizliğin olduğu bir dünya, her zaman çevresel ve diğer boyutlardaki krizlere eğilimli olacaktır" ifadesi, çevre sorunlarının, yoksulluk-eşitsizlik ekseninde ele alındığı bu raporda dikkat çeken noktalardan birisidir.

Çok farklı kesimlerde; çevresel, ekonomik, toplumsal, yönetsel, teknik veya felsefi/politik olmak üzere farklı şekillerde tanımlanan sürdürülebilir kalkınma

olgusu ile ilgili Jacobs (1995) ekonomik literatürde yaklaşık 386 kadar tanımlamanın olduğunu ifade etmektedir (Ciegis vd., 2009: 29).

World Development Report (1992)'da sürdürülebilir kalkınma, ülkelerin gelişmişliği olarak tanımlanmaktadır. Goodland ve Iedoc (1987)'a göre sürdürülebilir kalkınma, günümüzde elde edilen ekonomik ve diğer toplumsal yararları gelecekteki benzer olası potansiyel yararları tehlikeye atmadan optimize etmeyi sağlayan bir tür toplumsal ve yapısal ekonomik dönüşümdür.

Repetto (1986)'ya göre ise sürdürülebilir kalkınma, finansal ve fiziksel varlıkların yanında diğer tüm varlıkların, doğal kaynakların ve beşeri sermayenin, insanlığın uzun erimli refah ve mutluluğu için yönetilmesini ve işletilmesini sağlayan bir gelişme stratejisi olarak tanımlanmaktadır.

Ciegis vd. (2009)'ne göre sürdürülebilir kalkınma, karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olup, iktisadi, toplumsal ve çevresel bir temel üzerinde nesillerarası eşitlik, adalet ve verimlilik olguları üzerinde yükselmektedir.

İktisadi açıdan sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kişi başı gelirlerinin bugünkü nesillerden az olmamasının güvence altına alınması (Repetto, 1986: 609) olup, bu doğrultuda, tarım veya endüstriyel üretime zarar veren aşırı sektörel dengesizliklerden kaçınma, kamu ve iç borç seviyesinin yönetilebilir bir seviyede tutulması, temel mal ve hizmetlerin üretiminde devamlılığı esas alan bir sistemin kurulması ile mümkün olabilecektir (Haris, 2000: 5-6).

Sürdürülebilir kalkınma çevresel açıdan, insanların çevre üstündeki olumsuz etkilerinin azaltılması, doğanın ve ekosistemlerin korunmasını içermektedir. Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler, sanayide meydana gelen dev adımlar, giderek artan ve çeşitlenen üretim olanakları insan hayatını kolaylaştırmaktadır. Ancak bu gelişmeler çevrenin bozulmasına, küresel ısınmaya, asit yağmurlarına, artan sera gazlarına, kimyasal atıkların artmasına, ozon deliğinin büyümesine, su ve toprak kirliliğine, orman alanlarının azalmasına ve çölleşmeye neden olmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için bu olumsuzlukların etkileri

azaltılmalıdır. Bu nedenle işletmeler birçok konuda, çevreye olan negatif etkilerini azaltma yolunda yenilikçi olmalıdır. Tasarlanan ürünlerin geri dönüşüme ve yeniden kullanıma uygun olması, tüketilen enerji ve doğal kaynakların azaltılıp yenilenebilir enerjilerin kullanılması, var olan üretim süreçlerinin yeniden tasarlanması, atık ve hava kirliliğini azaltacak yeni teknolojilerin ve ekipmanların kullanılması ve çevreye olumsuz etki eden işletmelerin aktivitelerinin azaltılması gibi yollarla işletmeler sürdürülebilir kalkınma yolunda önemli adımlar atmış olacaktırlar (Eş, 2008: 17-18).

Sosyal açıdan sürdürülebilir kalkınma ise, toplumlar arasındaki yakın sosyal ilişkilerin güvence altına alınması, daha geniş bir ifadeyle toplumların korunması (Repetto, 1986: 609), politik sorumluluk ve katılımın sağlanması, cinsiyetlerarası eşitliğin desteklenmesi, eğitim ve sağlık konularında sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde olması ve üretimin eşit bir şekilde dağıtılması başlıklarında yoğunlaşmaktadır (Haris, 2000: 5-6).

Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınma çevresel, sosyal ve ekonomik performans gibi alanlara odaklanarak bir bakıma kurumsal sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır. Ayrıca işletmeler, hükümetler ve sivil toplumun çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik konularında ortak toplumsal amaçlarının gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır (Bibri, 2008: 44).

1.2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), bir şirketin çevre, toplum ve ekonomiye olan etkilerini göz önünde bulundurarak, iş faaliyetlerini sürdürürken bu alanlarda sorumlu davranmasını ifade eder (Carroll, 1991). KSS, şirketlerin sadece kar elde etmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal fayda sağlamaları gerektiği anlayışına dayanır.

KSS, sadece etik değerlerin uygulanmasından daha fazlasını içerir. Şirketler, faaliyetlerinin sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerini dikkate alarak, toplumsal

sorunları çözmek ve topluma fayda sağlamak için özel projeler, programlar veya bağışlar gibi pek çok farklı yolla katkıda bulunabilirler (Carroll, 1991).

Bir şirketin KSS faaliyetleri, çalışanların mutluluğunu artırabilir, müşterilerin bağlılığını artırabilir, itibarlarını iyileştirebilir ve sonuç olarak uzun vadede iş performanslarını artırabilir. Aynı zamanda, KSS faaliyetleri, çevrenin korunmasına, eşitsizliklerin azaltılmasına, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılmasına, eğitim olanaklarının artırılmasına, işsizliğin azaltılmasına ve daha birçok sosyal soruna katkıda bulunabilir.

Günümüzde, birçok şirket KSS'yi işletme stratejilerinin bir parçası olarak benimsemekte ve sürdürülebilirlik konusunda liderlik etmektedir. Bu nedenle, KSS, sadece şirketler için değil, aynı zamanda toplumun da faydasına olan önemli bir kavramdır (Carroll, 1991).

1.2.4. Üçlü Raporlama

Üçlü raporlama, bir şirketin finansal performansının yanı sıra çevresel, sosyal ve yönetsel performansını raporlamasını sağlayan bir yöntemdir (Elkington, 1997). Bu raporlama, bir şirketin sadece finansal başarılarının ötesinde, iş faaliyetlerinin çevreye, topluma ve paydaşlarına olan etkilerini de değerlendirir.

Üçlü raporlama, şirketlerin sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk gibi konularda hesap verilebilirliği artırmalarını sağlar. Bu raporlama, çevresel ve sosyal kaynakların nasıl kullanıldığını ve yönetildiğini ölçerken, finansal performansın yanı sıra şirketin yönetim stratejilerini de ortaya koyar.

Üçlü raporlama, çoğunlukla finansal raporlamanın yanı sıra, çevresel, sosyal ve yönetsel (ESG) faktörleri de içeren bir sürdürülebilirlik raporu oluşturmayı gerektirir. Bu raporlar, şirketlerin yasal düzenlemelere uygun olarak, ESG faktörlerine olan yaklaşımlarını açıklamalarını ve paydaşlarına sunmalarını sağlar.

Üçlü raporlama, bir şirketin sürdürülebilirliğine ve toplumsal sorumluluğuna olan ilgisini gösterirken, aynı zamanda şeffaflık ve hesap verilebilirliği artırarak paydaşların güvenini kazanmasına da yardımcı olur (Elkington, 1997). Bu nedenle, üçlü raporlama, şirketlerin gelecekteki iş faaliyetlerini sürdürülebilir hale getirmek için önemli bir araçtır.

1.2.5. Paydaş Yönetimi

Paydaş yönetimi, bir şirketin faaliyetlerinin etkisini hisseden, ilgili veya etkilenebilecek tüm paydaşlarla etkileşimde bulunarak, onların ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamayı hedefleyen bir yaklaşımdır (Freeman, 1984). Paydaşlar, şirketin çalışanları, tedarikçileri, müşterileri, hissedarları, toplum ve çevre gibi birçok gruba kapsayabilir.

Paydaş yönetimi, bir şirketin sadece hissedarlarına değil, aynı zamanda diğer tüm paydaşlarına da değer vermesini ve onları memnun etmek için çaba sarf etmesini gerektirir. Bu yönetim yaklaşımı, şirketlerin faaliyetlerinin sadece finansal getirilerine değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel etkilerine de odaklanmasını sağlar (Freeman, 1984).

Paydaş yönetimi, şirketlerin sürdürülebilirliğini artırmak için önemli bir araçtır. Şirketler, paydaşlarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamak için iş faaliyetlerini düzenlerken, gelecekteki iş faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaya yardımcı olabilirler. Aynı zamanda, paydaşların görüşleri ve geri bildirimleri, şirketlerin daha etkili kararlar almasına ve iş stratejilerini geliştirmesine yardımcı olur (Freeman, 1984).

Paydaş yönetimi, şirketlerin iş faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerini azaltmalarına yardımcı olurken, paydaşların şirketlere olan güvenlerini artırır. Bu, şirketlerin daha iyi bir itibar kazanmasına ve iş performanslarını artırmasına yardımcı olur. Sonuç olarak, paydaş yönetimi, bir şirketin tüm paydaşları için değer yaratmasını sağlayarak, sürdürülebilirlik için kritik bir unsurdur (Freeman, 1984).

1.2.6. Sorumlu Yatırım

Sorumlu yatırım, finansal getirilerin yanı sıra çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini de göz önünde bulunduran bir yatırım yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, yatırımcıların yatırım portföylerinde yer alan şirketlerin sürdürülebilirliği ve sosyal sorumluluğu konusundaki performanslarını değerlendirmelerini ve buna göre yatırım yapmalarını sağlar (Friede, Busch, & Bassen, 2015).

Sorumlu yatırım, finansal riskleri azaltırken, çevresel ve sosyal riskleri de azaltmaya yardımcı olur. Bu yaklaşım, yatırımcıların sadece finansal performansa odaklanmak yerine, aynı zamanda şirketlerin etik, sosyal ve çevresel performanslarına da önem vermesini sağlar (Friede, Busch, & Bassen, 2015).

Sorumlu yatırım, yatırımcıların çevresel ve sosyal etkilere sahip olan sektörlerden kaçınmalarını veya bu sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin daha sürdürülebilir hale gelmeleri için teşvik etmelerini de içerir. Örneğin, yatırımcılar, fosil yakıt şirketlerinden kaçınarak, yenilenebilir enerji şirketlerine yatırım yapabilirler (Friede, Busch, & Bassen, 2015).

Sorumlu yatırım, şirketlerin sürdürülebilirliğini artırmaya teşvik ettiği gibi, aynı zamanda şirketlerin toplum ve çevreye olan etkilerini azaltmalarını sağlar. Bu da şirketlerin itibarını artırırken, yatırımcıların getiri beklentilerini de karşılamalarına yardımcı olur (Friede, Busch, & Bassen, 2015).

Sonuç olarak, sorumlu yatırım, yatırımcıların finansal getirileri ve sürdürülebilirliği bir arada düşünmelerini sağlayarak, toplumsal ve çevresel sorumluluğu gözeterek yatırım yapmalarına yardımcı olan bir yaklaşımdır (Friede, Busch, & Bassen, 2015).

1.3. Firmalar İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik Odaklı Yönetim Paradigmasının Vazgeçilmezliği

1.3.1. Kurumsal İtibarın Yükseltilmesi

Kurumsal itibar, bir şirketin algılanan değeridir ve başarıya giden yolda önemli bir faktördür. Kurumsal itibarın yükseltilmesi, bir şirketin itibarını artırarak,

müşterileri, hissedarları, çalışanları ve diğer paydaşları arasındaki güveni ve saygıyı artırarak iş performansını iyileştirir (Fombrun & van Riel, 2004).

Kurumsal itibarın yükseltilmesi için aşağıdaki stratejiler kullanılabilir:

İletişim: Şirketin paydaşlarına açık ve şeffaf bir iletişim kurması, onların beklentilerini karşılamasına yardımcı olur. Şirketler, müşteri hizmetleri, reklamlar, web siteleri ve sosyal medya gibi araçları kullanarak paydaşlarıyla etkileşimde bulunabilirler (Fombrun & van Riel, 2004).

Kalite: Şirketin ürün ve hizmetlerinin kalitesi, müşterilerin, çalışanların ve hissedarların güvenini kazanmasına yardımcı olur. Şirketler, kalite kontrol süreçlerini geliştirerek ve müşteri geri bildirimlerine önem vererek kaliteyi artırabilirler (Fombrun & van Riel, 2004).

İnovasyon: Şirketler, yenilikçi ürünler ve hizmetler sunarak, müşterilerin ilgisini çekerek, rakiplerinin önüne geçebilirler. Bu da şirketin itibarını artırır ve hissedarlarının gözünde değerini artırır (Fombrun & van Riel, 2004).

Sosyal sorumluluk: Şirketler, sosyal sorumluluk projeleriyle toplumda olumlu bir imaj yaratabilirler. Sosyal sorumluluk projeleri, çevresel sorunlara çözüm bulma, toplumsal eşitliği teşvik etme, işsizliği azaltma gibi konularda çalışmaları içerebilir (Fombrun & van Riel, 2004).

Kriz yönetimi: Şirketler, kriz anlarında doğru kararlar alarak, itibarlarını koruyabilirler. Kriz yönetimi, doğru iletişim stratejileri, planlama, hazırlık ve müşteri memnuniyeti odaklı bir yaklaşımı içerir (Fombrun & van Riel, 2004).

Bu stratejiler, şirketlerin kurumsal itibarını yükseltmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda sürdürülebilir bir işletme modeli oluşturmalarına da yardımcı olur (Fombrun & van Riel, 2004).

1.3.2. İş Etiği Algısı

İş etiği algısı, bir işletmenin çalışanları, yöneticileri, hissedarları ve müşterileri arasında paylaşılan etik değerlerin bir ölçüsüdür. İş etiği algısı, işletmenin içindeki kültürü ve değerleri yansıtır ve işletmenin etik standartlarına uygun olarak hareket etmesiyle ilgilidir (Trevino, Weaver, & Reynolds, 2006).

İş etiği algısı, bir işletmenin itibarını belirleyen en önemli unsurlardan biridir. İşletmenin etik değerleri ve uygulamaları, çalışanlarının ve müşterilerinin güvenini kazanmasına yardımcı olur. İşletmeler, doğru davranışlar sergilemek için etik standartlar belirlemeli ve bunları çalışanlarına, yöneticilerine ve hissedarlarına açıkça iletmelidir. Bu, işletmenin sahip olduğu iş etiği algısının güçlenmesine yardımcı olur (Trevino, Weaver, & Reynolds, 2006).

İş etiği algısının güçlenmesi, bir işletmenin sürdürülebilirliğini ve başarısını artırır. İşletme, müşterilerinin güvenini kazanarak, sadakatlerini ve satın alma kararlarını artırabilir. Aynı şekilde, işletme içindeki çalışanlar da daha motive ve tatmin olmuş hissederler ve çalışma verimliliği artar. İşletmenin hissedarları, etik değerleri yüksek bir işletmeye yatırım yapmaktan memnun olurlar ve işletmenin başarısına katkıda bulunurlar (Trevino, Weaver, & Reynolds, 2006).

İş etiği algısını güçlendirmek için işletmeler, etik davranışları teşvik etmek, çalışanlarına etik konularda eğitim vermek, sorunlu durumlarla nasıl başa çıkacaklarını öğretmek ve etik davranışları teşvik eden ödüller sunmak gibi adımlar atabilirler. İşletmeler, etik bir kurum kültürü oluşturarak, sadece iş etiği algısını güçlendirmekle kalmazlar, aynı zamanda sürdürülebilir bir işletme modeli de oluşturmuş olurlar (Trevino, Weaver, & Reynolds, 2006).

1.3.3. Yeni İktisadi Anlayış

Yeni iktisadi anlayış, geleneksel iktisadi teorilerin ve yaklaşımların eleştirel bir şekilde incelenmesi sonucu ortaya çıkan bir ekonomi düşünce okuludur. Bu yaklaşıma göre, iktisat sadece matematiksel modeller veya piyasa mekanizmaları ile açıklanamaz. Bunun yerine, insan davranışlarının, kültürel faktörlerin ve toplumsal koşulların ekonomik karar alma süreçlerinde etkili olduğu kabul edilir (Stiglitz, Sen, & Fitoussi, 2010).

Yeni iktisadi anlayış, ekonomi politikalarının belirlenmesinde de önemli bir role sahiptir. Bu yaklaşıma göre, ekonomik politikaların amacı sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda sosyal adalet, çevre koruma ve insan refahını da hedeflemelidir. Bu nedenle, ekonomik politikaların belirlenmesi sürecinde toplumsal faydaya odaklanmak ve farklı paydaş gruplarının görüşlerini dikkate almak önemlidir (Stiglitz, Sen, & Fitoussi, 2010).

Yeni iktisadi anlayış, ayrıca iktisadi aktivitelerin sürdürülebilirliğine de odaklanır. Bu yaklaşıma göre, ekonomik büyüme, doğal kaynakların tüketimi veya çevre kirliliği ile sonuçlanmamalıdır. Bunun yerine, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği, doğal kaynakların korunması ve çevre kirliliğinin azaltılması hedeflenmelidir (Stiglitz, Sen, & Fitoussi, 2010).

Sonuç olarak, yeni iktisadi anlayış, iktisadi aktivitelerin insan, toplum ve çevre üzerindeki etkilerini dikkate alarak, ekonomik faaliyetlerin daha adil, sürdürülebilir ve toplumsal faydaya odaklı bir şekilde yönetilmesini hedefler.

1.3.4. Değişen Tüketici Tercihleri

Tüketicilerin tercihleri zamanla değişebilir ve bu değişimler farklı faktörlere bağlı olabilir. Genel olarak, tüketicilerin tercihlerindeki değişimler, aşağıdaki faktörlerden kaynaklanabilir (Solomon, 2017):

Teknolojik Gelişmeler: Teknolojinin gelişmesi, tüketicilerin ürün ve hizmetlerden beklentilerini değiştirebilir. Örneğin, internetin yaygınlaşması ve online alışverişin artması, tüketicilerin mağaza ziyaretlerini azaltabilir ve online alışveriş tercihlerini artırabilir (Solomon, 2017).

Demografik Değişimler: Nüfus yapısındaki değişimler, tüketicilerin tercihlerinde etkili olabilir. Örneğin, yaşlanan nüfusun sağlık ürünlerine olan talebi artabilir veya genç nüfusun trendlere olan ilgisi değişebilir (Solomon, 2017).

Ekonomik Koşullar: Ekonomik koşullar, tüketicilerin bütçelerindeki değişimler nedeniyle tercihlerini değiştirebilir. Örneğin, zor ekonomik koşullar altında tüketiciler daha ucuz ürünlere yönelebilirler (Solomon, 2017).

Çevresel Faktörler: Çevresel faktörler, tüketicilerin çevre dostu ve sürdürülebilir ürünlere olan talebini artırabilir. Örneğin, plastik atıkların artması, tüketicilerin tek kullanımlık plastikler yerine geri dönüştürülebilir ürünlere olan ilgisini artırabilir (Solomon, 2017).

Toplumsal Faktörler: Toplumsal faktörler, tüketicilerin değerleri ve inançlarındaki değişimler nedeniyle tercihlerini değiştirebilir. Örneğin, hayvan haklarına olan ilginin artması, tüketicilerin etik ve organik ürünlere olan talebini artırabilir (Solomon, 2017).

Sonuç olarak, tüketicilerin tercihleri zamanla değişebilir ve bu değişimler, teknolojik gelişmeler, demografik değişimler, ekonomik koşullar, çevresel faktörler ve toplumsal faktörler gibi farklı faktörlere bağlı olarak gerçekleşebilir. İşletmeler, tüketicilerin değişen tercihlerine uyum sağlamak için ürün ve hizmetlerini sürekli olarak güncellemeli ve yenilemelidir.

1.3.5. Sivil Oluşumların Artan Roller

Sivil toplum örgütleri, sivil oluşumlar ya da kısaca STK'lar, toplumsal sorunları ele almak ve çözmek için kurulan, özerk yapıya sahip, kâr amacı gütmeyen kuruluşlardır. Son yıllarda, STK'ların toplumda önemli bir rol oynaması ve etkisi giderek artmaktadır (Anheier, 2014):

Toplumsal Değişim İçin Güçlü Bir Sesi Var: Sivil oluşumlar, toplumsal değişim talep etmek için hükümetlere ve iş dünyasına karşı seslerini yükseltiyorlar. Toplumda çeşitli konularda çalışarak, insan hakları, çevre, sağlık, eğitim, kadın hakları, engellilerin hakları ve sosyal adalet gibi konularda halkın farkındalığını artırıyorlar.

Halkın Katılımını Sağlıyor: Sivil toplum örgütleri, halkın katılımını sağlamak için etkinlikler, toplantılar, kampanyalar ve projeler düzenliyorlar. Bu, halkın kendilerini ifade etmeleri için bir platform sağlayarak toplumda aktif rol almalarını sağlıyor.

Kamuoyunu Bilgilendiriyor: Sivil oluşumlar, halkın toplumsal konular hakkında bilgi sahibi olması için çalışmalar yürütüyorlar. Bilgi paylaşımı yaparak, halkın farkındalığını artırarak kamuoyunu bilgilendiriyorlar.

İnovasyona ve Çözümlere Öncülük Ediyor: Sivil toplum örgütleri, toplumsal sorunların çözümü için yenilikçi çözümler sunuyorlar. İnovasyona öncülük ederek, sadece sorunların çözümüne değil, gelecekteki sorunların önlenmesine de katkı sağlıyorlar.

Sorumluluk ve Hesap Verebilirlik: Sivil toplum örgütleri, toplumun yanında yer alarak, toplumsal sorumluluklarını yerine getiriyorlar. Hesap verebilirlik ilkesi gereği faaliyetlerini açık bir şekilde belirterek, kamuoyunun denetimine açık hale geliyorlar.

Sivil toplum kuruluşları veya sivil oluşumlar, toplumda sosyal, kültürel, siyasal veya ekonomik konularda faaliyet gösteren, örgütlenen ve etki yaratan gruplardır. Son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının artan rolleri, dünya genelinde birçok alanda etkisini göstermiştir. Bunlar arasında şunlar yer almaktadır (Anheier, 2014):

İnsan Hakları: Sivil toplum kuruluşları, insan hakları konusunda çalışmalar yürüterek, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için faaliyet gösterirler. İnsan hakları ihlalleriyle mücadele eden sivil toplum kuruluşları, hükümetlerin ve diğer kuruluşların insan haklarına saygı göstermeleri için kampanyalar yürüterek, toplumsal farkındalık yaratırlar.

Çevre: Sivil toplum kuruluşları, doğal kaynakların korunması, çevrenin korunması, iklim değişikliğiyle mücadele, sürdürülebilir kalkınma ve çevre bilinci konularında çalışmalar yaparlar. Çevre sorunlarına karşı duyarlılık yaratmak, hükümetleri ve diğer kuruluşları çevre politikaları konusunda bilgilendirmek ve etkilemek için çalışırlar.

Sağlık: Sivil toplum kuruluşları, sağlık hizmetleri konusunda çalışmalar yaparak, sağlık hizmetlerine erişim, hastalıkların önlenmesi ve tedavisi, aşı kampanyaları gibi konularda faaliyet gösterirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sağlık hizmetlerine erişim konusunda çalışmalar yürüterek, toplumsal farkındalık yaratırlar.

Eğitim: Sivil toplum kuruluşları, eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliği, okuryazarlık, öğretmenlerin eğitimi gibi konularda çalışmalar yaparak, eğitimin kalitesini artırmaya çalışırlar.

İş Dünyası: Sivil toplum kuruluşları, iş dünyasında kurumsal sosyal sorumluluk, etik ve sürdürülebilirlik konularında faaliyet göstererek, iş dünyasının toplumsal sorumluluğunu artırmayı hedeflerler.

Sonuç olarak, sivil oluşumlar, toplumda önemli bir role sahip olmakla birlikte, toplumsal sorunların çözümü için önemli bir araçtır. Halkın katılımını sağlayarak, kamuya faydalı çalışmalar yaparak, toplumsal sorunları ele almak için yenilikçi çözümler üretmek için öncü bir rol oynamaktadırlar. Özetle, sivil toplum

kuruluşlarının artan rolleri, toplumsal sorunların çözümünde önemli bir rol oynamaktadır.

1.3.6. Merkezi Yönetimin Değişen Rolü

Merkezi yönetim, bir ülkenin ulusal politikalarını, yasalarını ve kamu hizmetlerini yürüten ve yöneten bir hükümdür. Merkezi yönetimin rolü, zamanla değişebilir ve farklı dönemlerde farklı öncelikler belirleyebilir (Pierre & Peters, 2000):

Refah Devleti: 20. yüzyılın ortalarına kadar, merkezi yönetim, vatandaşların sosyal güvenliği ve refahı konusunda pek az rol üstlendi. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra, pek çok ülkede "refah devleti" kavramı ortaya çıktı ve merkezi yönetim, sağlık, eğitim, konut ve işsizlik gibi konularda vatandaşların refahını korumak için daha fazla rol aldı (Pierre & Peters, 2000).

Deregölasyon ve Özelleştirme: 1980'lerde, bazı ülkelerde merkezi yönetim, ekonomik düzenlemeleri azaltmak için deregölasyon politikaları uygulamaya başladı. Bu dönemde, merkezi yönetim ayrıca devletin sahip olduğu bazı şirketleri özelleştirdi ve özel sektöre devretti (Pierre & Peters, 2000).

Yerelleşme: 1990'ların sonundan bu yana, merkezi yönetimler yerelleşme politikalarına odaklanmaya başladı. Bu, yerel yönetimlere daha fazla özerklik ve yetki verilmesini, merkezi yönetimin rolünün azaltılmasını ve yerel toplulukların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verilmesini sağlar (Pierre & Peters, 2000).

Dijital Dönüşüm: Son yıllarda, birçok ülke merkezi yönetimlerini dijitalleştirme ve teknolojik yeniliklere uyum sağlama konusunda daha aktif hale getirmektedir. Örneğin, hükümetler online vergi beyannameleri, elektronik pasaport başvuruları, elektronik sağlık kayıtları ve diğer dijital hizmetler sunmaya başlamışlardır (Pierre & Peters, 2000).

Küresel Krizler: Son yıllarda küresel krizler (örneğin, COVID-19 pandemisi) merkezi yönetimin rolünü değiştirdi. Bu krizlerde, merkezi yönetimler, acil durum müdahaleleri ve ekonomik toparlanma konularında daha büyük bir rol üstlendiler (Pierre & Peters, 2000).

Merkezi yönetimin rolü, zaman içinde değişim göstermiştir. Geleneksel anlamda merkezi yönetim, ülkenin genel yönetiminden sorumlu olan devlet organı olarak

görülmüştür. Ancak günümüzde, merkezi yönetimin rolü giderek değişmektedir (Pierre & Peters, 2000).

Özellikle son yıllarda, küreselleşmenin artması, dijital teknolojilerin yaygınlaşması ve sosyal medyanın etkisi gibi faktörler, merkezi yönetimin rolünü değiştirmiştir. Bu faktörlerin etkisiyle, merkezi yönetimin geleneksel rolü, daha çok koordinasyon, düzenleme ve denetleme fonksiyonlarına odaklanır hale gelmiştir (Pierre & Peters, 2000).

Buna ek olarak, merkezi yönetim, toplumsal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için kamu hizmetlerini sunmakta ve vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, merkezi yönetim, sağlık, eğitim, adalet, güvenlik, çevre koruma, ulaşım, su kaynakları yönetimi, enerji yönetimi gibi konularda faaliyet göstermektedir (Pierre & Peters, 2000).

Özetle, merkezi yönetimin rolü, geleneksel anlamda ülkenin genel yönetiminden sorumlu olan devlet organı olarak kalmakla birlikte, günümüzde daha çok koordinasyon, düzenleme ve denetleme fonksiyonlarına odaklanmaktadır. Ayrıca, toplumsal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için kamu hizmetlerini sunmakta ve vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır.

1.4. Sürdürülebilirlik Yönetimi

Sürdürülebilirlik yönetimi, bir şirketin sürdürülebilirlikle ilgili faaliyetlerini planlama, uygulama, izleme, raporlama ve sürekli olarak iyileştirme sürecidir. Sürdürülebilirlik yönetimi, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri dikkate alan bütüncül bir yaklaşımdır ve şirketin sürdürülebilirlik performansını artırmak, riskleri azaltmak, fırsatları değerlendirmek ve paydaşlarla etkileşimde bulunmak için tasarlanmıştır. Sürdürülebilirlik yönetimi, bir şirketin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilirlik ilkelerine göre faaliyet göstermesini sağlayan bir süreçtir. Sürdürülebilirlik yönetimi, şirketin paydaşlarına karşı sorumlu olduğu alanlarda işletme faaliyetlerinin doğru yönetimini ve bu faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için gerekli stratejilerin belirlenmesini kapsar (Epstein & Buhovac, 2014).

Sürdürülebilirlik yönetimi, bir şirketin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için belirli bir çerçeve kullanarak performansını izlemesini ve değerlendirmesini

gerektirir. Bu çerçeve, GRI, AA1000, ISO 26000, UN Global Compact ve IFC gibi standartlarla sağlanabilir (Epstein & Buhovac, 2014). Şirketin sürdürülebilirlik hedefleri ve amaçlarına uygun olarak bir sürdürülebilirlik stratejisi belirlemesini, stratejinin uygulanmasını sağlamak için süreçlerin tasarlanmasını ve uygulanmasını, sürdürülebilirlik performansını izlemesini, raporlamasını ve sürekli olarak iyileştirme faaliyetlerini yürütmesini gerektirir (Epstein & Buhovac, 2014).

Sürdürülebilirlik yönetimi, bir şirketin sürdürülebilirliği göz önünde bulundurarak faaliyetlerini yürütmesine, paydaşlarla etkileşimde bulunmasına ve uzun vadeli başarı için bir çerçeve sağlamasına yardımcı olur (Epstein & Buhovac, 2014). Şirketlerin çevresel etkilerini azaltmak, toplumsal beklentilere cevap vermek, işletme risklerini azaltmak ve işletme performanslarını artırmak gibi birçok fayda sağlar. Sürdürülebilirlik yönetimi, şirketlerin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir gelecek için doğru stratejileri belirlemelerine ve uygulamalarına yardımcı olur (Epstein & Buhovac, 2014).

Sürdürülebilirlik yönetimi süreci, şirketin sürdürülebilirlik hedeflerini belirlemek, performansını ölçmek, raporlamak, paydaşları ile iletişim kurmak ve sürekli iyileştirmek gibi aşamalardan oluşur. Bu süreç, şirketin tüm işlevlerini kapsayan bir yaklaşım gerektirir ve yönetimin liderliğinde ve çalışanların katılımıyla gerçekleştirilir (Epstein & Buhovac, 2014).

Sürdürülebilirlik yönetimi aşamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Epstein & Buhovac, 2014):

Hedef belirleme: Şirketin sürdürülebilirlik hedeflerinin belirlendiği aşamadır. Bu hedefler, şirketin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilirliğe yönelik stratejilerini belirlemesine yardımcı olur.

Performans ölçümü: Şirketin sürdürülebilirlik performansının ölçüldüğü aşamadır. Bu aşamada, şirketin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma derecesi belirlenir.

Raporlama: Şirketin sürdürülebilirlik performansının paydaşlarına iletilmesi için raporlama yapılır. Bu raporlar, şirketin sürdürülebilirlik faaliyetlerini ve performansını içerir.

İletişim: Şirketin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve performansı paydaşlarına iletilir. Bu aşamada, şirketin sürdürülebilirlik hedefleri ve faaliyetleri hakkında paydaşların geri bildirimleri de dikkate alınır.

İyileştirme: Şirketin sürdürülebilirlik performansını sürekli iyileştirmesi için gerekli adımlar atılır. Bu aşamada, şirketin sürdürülebilirlik faaliyetlerindeki zayıflıklar belirlenir ve gerekli düzeltmeler yapılır.

Sürdürülebilirlik yönetimi süreci, şirketin tüm işlevlerini kapsayan bir yaklaşım gerektirir ve yönetimin liderliğinde ve çalışanların katılımıyla gerçekleştirilir. Bu süreç, şirketin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir gelecek için doğru stratejileri belirlemesine ve uygulamalarına yardımcı olur.

Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olan bir yönetim yaklaşımıdır. Bu yönetim yaklaşımının faydaları şunlardır: Maliyet Tasarrufu: Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin enerji, su ve atık yönetimi gibi alanlarda tasarruf etmelerine yardımcı olur. Bu da işletmelerin maliyetlerini azaltarak karlılıklarını artırabilir.

İşletme Verimliliği: Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin operasyonlarını daha verimli hale getirmelerine yardımcı olur. Bu da işletmelerin müşteri memnuniyetini artırarak, pazar paylarını büyütmelerine yardımcı olabilir.

İş İmkânları: Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin daha fazla iş fırsatı yaratmasına yardımcı olabilir. Bu, işletmelerin büyümelerine ve işletmelerinin toplumda daha fazla etkiye sahip olmalarına yardımcı olabilir.

İyi İtibar: Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin iyi bir itibara sahip olmalarına yardımcı olur. İşletmeler, toplumda daha saygın bir konuma sahip oldukları için, müşteri sadakati ve marka değerleri artabilir.

Risk Yönetimi: Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin riskleri yönetmelerine yardımcı olur. İşletmeler, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için kaynaklarını optimize ederek, finansal, çevresel ve sosyal risklerin azaltılmasına yardımcı olabilirler.

Yenilikçilik: Sürdürülebilirlik yönetimi, işletmelerin yenilikçilik yapmalarına yardımcı olur. İşletmeler, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için farklı iş modelleri ve ürünler geliştirmeleri gerektiğinden, yenilikçi olmak zorundadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM:

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: ÖLÇME VE RAPORLAMA

2.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması

2.1.1. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini açıklamaları ve izlemeleri için bir araçtır. Bu raporlamalar, şirketlerin sürdürülebilirliği, sorumlu yatırımı ve sosyal sorumluluklarını yerine getirme konusunda şeffaflık sağlamalarına yardımcı olur. Sürdürülebilirlik raporlaması, bir organizasyonun ekonomik, çevresel ve sosyal performansını ölçmek ve raporlamak amacıyla kullanılan bir araçtır. İlk olarak 1987 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan "Our Common Future" (Bizim Ortak Geleceğimiz) raporuyla sürdürülebilirlik kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu raporda, sürdürülebilirlik, "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini sınırlamadan mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak" olarak tanımlanmıştır.

Bu kavramın benimsenmesiyle birlikte, şirketlerin sosyal ve çevresel sorumluluğu da daha fazla önem kazanmıştır. Şirketlerin finansal performansı kadar, sosyal ve çevresel performansları da değerlendirilmeye başlamıştır. Bu nedenle, şirketler, sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak amacıyla sürdürülebilirlik raporları hazırlamaya başlamışlardır (KPMG, 2020).

Sürdürülebilirlik raporlamasının kökleri, 1970'lerin sonlarına kadar uzanır. O dönemde, özellikle çevre sorunları hakkında endişeler artmaya başlamıştı ve şirketlerin de çevreyle ilgili sorumlulukları hakkında tartışmalar yapılıyordu. Bu tartışmalar, şirketlerin sadece kâr amaçlı olmadıkları, aynı zamanda toplum ve çevre için de bir sorumlulukları olduğu fikrini güçlendirdi. 1980'lerde, şirketlerin sosyal sorumluluklarına ilişkin endişeler arttı ve şirketlerin finansal olmayan performanslarına ilişkin raporlama gereksinimleri arttı. Bu süreçte, şirketler gönüllü olarak sosyal sorumluluk raporları yayınlamaya başladılar. 1990'ların

ortalarında, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (UNCED) Agenda 21 adlı belgesi yayınlandı. Bu belge, sürdürülebilir kalkınma konusunda birçok öneri içeriyordu ve sürdürülebilirlik raporlamasının da önemine vurgu yapıyordu. 1990'larda, şirketler tarafından sürdürülebilirlik raporlaması yapılmaya başlanmıştır. İlk olarak şirketler, sürdürülebilirlik raporlarını gönüllü olarak hazırlamışlardır. Ancak zamanla, sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu hale gelmiş ve birçok ülke, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını raporlamalarını yasal bir zorunluluk haline getirmiştir. 2000'lerin başında, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC) yayınlandı. Bu sözleşme, şirketlerin sürdürülebilirliği ve toplumsal sorumluluğu benimsemeleri ve raporlamaları konusunda bir çağrıda bulundu. Bunun yanı sıra, sürdürülebilirlik raporlama standartları da gelişmeye başladı. Bu süreçte, Global Reporting Initiative (GRI) gibi uluslararası kuruluşlar, sürdürülebilirlik raporlama standartlarını belirledi ve şirketlerin bu standartlar doğrultusunda raporlama yapmalarını önerdi (KPMG, 2020).

Şirketlerin sürdürülebilirlik performansını raporlamaları gerektiğine dair uluslararası standartlar ve yönergeler de geliştirilmeye başlanmıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact) ve OECD Yönetim İlkeleri gibi uluslararası belgeler, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını raporlamalarını teşvik etmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması, 1990'ların sonlarında ve 2000'lerin başında hızla yaygınlaşmıştır. Bu dönemde, şirketler sürdürülebilirlik raporlarını genellikle kendi belirledikleri kriterlere göre hazırlamışlardır. Ancak bu yaklaşım, sürdürülebilirlik raporlamasının karşılaştırılabilirliğini zorlaştırmıştır. Bu nedenle, 2000'lerin ortalarında, sürdürülebilirlik raporlaması için uluslararası standartlar ve yönergeler geliştirilmiştir. GRI (Global Reporting Initiative) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilen bu standartlar, şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını daha karşılaştırılabilir hale getirmiştir (KPMG, 2020).

Sonuç olarak, sürdürülebilirlik raporlaması, çevre, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe odaklanan bir raporlama şeklidir. Bugün, sürdürülebilirlik raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanan raporlar, şirketlerin sosyal ve çevresel performansları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu raporlar,

şirketlerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek, izlemek ve raporlamak için bir araç sağlar. Ayrıca, sürdürülebilirlik raporları, şirketlerin toplumsal ve çevresel etkilerini anlamalarına yardımcı olur ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin faaliyetleri ve kararlarıyla ilgili olarak çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) konularını raporlamasını içeren bir süreçtir. Bu raporlama, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını açıklığa kavuşturarak, paydaşlarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur. Rio de Janeiro'da düzenlenen Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan bu yana giderek gelişen bir süreç olup, sürdürülebilirlik raporlaması, uluslararası belgeler, standartlar ve yönergelerle desteklenmektedir.

2.1.2. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amaçları, Faydaları ve İlkeleri

Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve yönetişimsel (ESG) boyutlarını ölçmek, yönetmek ve paydaşlarına raporlamak amacıyla yürüttüğü bir süreçtir. Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını açıklığa kavuşturarak, paydaşlarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur. Bu raporlamaların temel amaçları ve faydaları şunlardır (KPMG. 2020; Global Reporting Initiative (GRI); Epstein, M. J., & Buhovac, A. R. 2014).

Amaçları:

- Şirketlerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek, yönetmek ve raporlamak
- Şirketlerin sürdürülebilirlik alanında karşılaştığı riskleri belirlemek ve yönetmek
- Şirketlerin sürdürülebilirlik alanında fırsatları tanımlamak ve değerlendirmek
- Şirketlerin sürdürülebilirlik performansını sürekli olarak geliştirmek
- Şirketlerin paydaşlarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmak.

Faydaları:

- Şirketlerin sürdürülebilirlik performansını açıklığa kavuşturarak, şeffaflığı artırmak

- Şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarının iyileştirilmesine yardımcı olmak
- Şirketlerin karlılıklarını artırmak
- Şirketlerin itibarlarını ve marka değerlerini korumak ve artırmak
- Paydaşların şirketlerin sürdürülebilirlik performansı hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak.

Sürdürülebilirlik raporlaması için belirli ilkeler de bulunmaktadır. Bu ilkeler, Global Reporting Initiative (GRI) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilmiştir. Bazı temel ilkeler şunlardır:

- Şeffaflık: Şirketlerin raporlarında, sürdürülebilirlik performansları hakkında açık ve anlaşılır bilgiler sunması gerekmektedir.
- Kapsamlılık: Şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamalarında, faaliyetlerinin tüm ESG boyutlarını ele almaları gerekmektedir.
- Karşılaştırılabilirlik: Şirketlerin raporları, diğer şirketlerle karşılaştırılabilir olmalıdır.
- İştirak: Şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamalarında, paydaşlarına danışmaları ve onların görüşlerini dikkate almaları gerekmektedir.
- Doğruluk: Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin sundukları bilgilerin doğru ve güvenilir olmasını gerektirir.

2.1.3. Sürdürülebilirlik Yaklaşımında Muhasebenin Rolü

Sürdürülebilirlik yaklaşımı, işletmelerin faaliyetlerinde çevresel, sosyal ve yönetişimsel (ESG) faktörleri göz önünde bulundurmalarını ve sürdürülebilirlik performanslarını yönetmelerini gerektirir. Bu yaklaşımın başarılı bir şekilde uygulanması için muhasebe önemli bir rol oynar. Muhasebe, finansal performansın yanı sıra çevresel ve sosyal performansların da ölçülmesi, kayıt altına alınması ve raporlanması sürecinde kritik bir fonksiyona sahiptir.

Muhasebenin sürdürülebilirlik yaklaşımındaki rolü aşağıdaki gibi özetlenebilir (IFAC - The Role of Accountants in Mainstreaming Sustainability in Business):

1. Veri toplama ve raporlama: Sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi ve raporlanması için gerekli verilerin toplanması ve analiz edilmesi muhasebenin temel görevlerinden biridir. Bu veriler, sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında kullanılır.
2. Maliyet hesaplama: Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin genellikle ek maliyetler gerektirmesi nedeniyle, bu maliyetlerin hesaplanması ve raporlanması muhasebenin bir başka önemli rolüdür.
3. Performans ölçümü: Muhasebe, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarını ölçmelerinde ve raporlamalarında kritik bir araçtır.
4. Şeffaflık ve hesap verebilirlik: Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin paydaşlarına karşı şeffaf olmalarını ve hesap verebilir olmalarını sağlar. Bu süreçte muhasebe, doğru ve güvenilir bilgilerin sunulmasına yardımcı olur.

Amaçlar ve Faydalar (IFAC - The Role of Accountants in Mainstreaming Sustainability in Business):

Sürdürülebilirlik raporlamasının temel amaçları, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek, yönetmek ve paydaşlarına raporlamaktır. Bu raporlamalar, şirketlerin karşılaştığı riskleri belirlemelerine ve yönetmelerine, fırsatları tanımlamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olur. Ayrıca, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını sürekli olarak geliştirmelerini ve paydaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlar.

Faydaları şunlardır (IFAC - The Role of Accountants in Mainstreaming Sustainability in Business):

Şeffaflığın artırılması: Şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını açıklığa kavuşturur.

- Performans iyileştirme: Çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarının iyileştirilmesine yardımcı olur.

- Karlılığı artırma: Sürdürülebilir uygulamalar, uzun vadede maliyet tasarrufu sağlayarak karlılığı artırabilir.
- İtibar ve marka değeri: İtibarlarını ve marka değerlerini korur ve artırır.
- Paydaş bilgilendirme: Paydaşların şirketlerin sürdürülebilirlik performansı hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar.

İlkeler (IFAC):

Sürdürülebilirlik raporlamasının bazı temel ilkeleri şunlardır:

- Şeffaflık: Sürdürülebilirlik performansı hakkında açık ve anlaşılır bilgiler sunulması gerekmektedir.
- Kapsamlılık: ESG boyutlarının tamamının ele alınması gerekmektedir.
- Karşılaştırılabilirlik: Raporların diğer şirketlerle karşılaştırılabilir olması gerekmektedir.
- İştirak: Paydaşlara danışılması ve görüşlerinin dikkate alınması gerekmektedir.
- Doğruluk: Sunulan bilgilerin doğru ve güvenilir olması gerekmektedir.

2.1.4. Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlaması

Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, işletmelerin faaliyetlerinde çevresel, sosyal ve yönetişimsel (ESG) faktörleri dikkate alarak sürdürülebilirlik performanslarını ölçmelerini ve raporlamalarını sağlar. Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, finansal raporlama gibi geleneksel muhasebe yaklaşımlarından farklı olarak işletmelerin sadece finansal performanslarını değil, aynı zamanda çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarını da ölçmesini ve raporlamasını gerektirir.

Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlanma süreci ile ilgili bilgiler aşağıda özetlenmektedir (<https://www.globalreporting.org/media/mlkjpnl1/gri-sasb-joint-publication-april-2021.pdf>; <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/audit/articles/esg-accounting-reporting-considerations.html>; <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/building-trust-ethics/discussion/accounting-sustainability>; https://www.mdpi.com/journal/sustainability/special_issues/Sust_Accounting):

Sürdürülebilirlik muhasebesi, işletmelerin faaliyetlerinde çevresel, sosyal ve yönetişimsel (ESG) faktörleri hesaba katmasını ve sürdürülebilirlik performanslarını ölçmesini sağlayan bir muhasebe yaklaşımıdır. Sürdürülebilirlik raporlaması ise işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını paydaşlarına raporlamasını ifade eder. Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejileri geliştirmelerine, performanslarını ölçmelerine ve paydaşlarına şeffaf bir şekilde raporlamalarına yardımcı olur.

Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için standart bir çerçeve sağlar. Bu çerçeve, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için kullanabilecekleri bir dizi standart ve yöntemi içerir. İşletmeler, sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için GRI (Global Reporting Initiative) gibi sürdürülebilirlik raporlama standartlarını kullanabilirler.

Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlamasının temel amaçları arasında aşağıdakiler yer alır:

Sürdürülebilirlik performansının ölçümü: Sürdürülebilirlik muhasebesi, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmesini sağlar. Bu performans, çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörleri içerir ve işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarını sağlayacak verileri sağlar.

Sürdürülebilirlik risklerinin belirlenmesi: Sürdürülebilirlik muhasebesi, işletmelerin faaliyetlerinde çevresel, sosyal ve yönetişimsel riskleri belirlemesine yardımcı olur. Bu riskler, işletmelerin faaliyetlerindeki sürdürülebilirlik zafiyetlerini ve bu zafiyetlerin işletmenin performansına etkilerini ortaya koyar.

Performansın izlenmesi: Sürdürülebilirlik muhasebesi, işletmelerin sürdürülebilirlik performansını izlemesine olanak tanır. İşletmeler,

performanslarını düzenli olarak izleyerek ve raporlayarak, sürdürülebilirlik stratejilerindeki değişiklikleri ölçebilir ve uygulamalarında gerekli değişiklikleri yapabilir.

Paydaşların bilgilendirilmesi: Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin paydaşlarını sürdürülebilirlik performansları hakkında bilgilendirmesini sağlar. Bu paydaşlar arasında müşteriler, tedarikçiler, çalışanlar, yatırımcılar, hükümetler ve sivil toplum örgütleri yer alır.

Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması işletmeler için birçok fayda sağlar. Bunlar arasında aşağıdakiler yer alır:

Şeffaflık ve hesap verebilirlik: Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, işletmelerin faaliyetlerindeki ESG faktörlerini şeffaf bir şekilde raporlamalarını sağlar. Bu, işletmelerin paydaşlarına hesap verebilirlik sağlaması açısından önemlidir.

Risk yönetimi: Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, işletmelerin faaliyetlerindeki çevresel, sosyal ve yönetişimsel riskleri ölçmelerine ve yönetmelerine yardımcı olur. Bu, işletmelerin sürdürülebilirliği artırmak için gerekli önlemleri almasını sağlar.

Rekabet avantajı: İşletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetişimsel açılardan sürdürülebilirlik performansı yüksek olan işletmeler arasında rekabet avantajı elde etmelerine yardımcı olur.

Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması, işletmelerin sadece finansal performanslarını değil, aynı zamanda çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarını da ölçer.

2.1.5. Sürdürülebilirlik Raporlama Uygulamalarının Çerçevesi

2.1.5.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)

Küresel Raporlama Girişimi (GRI), sürdürülebilirlik raporlama standartları oluşturmak, yayınlamak ve teşvik etmek amacıyla 1997 yılında kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. GRI, sürdürülebilirlik raporlama alanında dünya çapında kabul

görmüş bir standart oluşturmuştur. GRI, sürdürülebilirlik raporlamasını, işletmelerin finansal raporlama gibi bir standart çerçeve kullanarak faaliyetlerindeki çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörleri raporlamalarını sağlamak için bir çerçeve oluşturur. GRI, sürdürülebilirlik raporlama standartlarını oluşturmak için birçok paydaşın katılımını sağlamaktadır. Bu paydaşlar arasında sivil toplum örgütleri, iş dünyası temsilcileri, akademisyenler ve hükümetler yer almaktadır. GRI, sürdürülebilirlik raporlama standartlarını oluştururken, tüm paydaşların görüşlerini almakta ve onların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktadır. GRI sürdürülebilirlik raporlama standartları, dünya çapında birçok işletme tarafından kullanılmaktadır ve işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için yaygın olarak kabul edilmiş bir standart haline gelmiştir. GRI, sürdürülebilirlik raporlama standartlarının kullanımının artmasıyla birlikte, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçme ve raporlama sürecinde daha fazla şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlamayı amaçlamaktadır. GRI tarafından oluşturulan sürdürülebilirlik raporlama standartları, işletmelerin faaliyetlerindeki çevresel, sosyal ve yönetişimsel faktörleri ölçmelerini ve raporlamalarını sağlar. Bu standartlar, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek için kullanabilecekleri bir dizi göstergiyi içermektedir. GRI, raporlama standartlarının yanı sıra, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını doğru ve tutarlı bir şekilde hazırlamalarına yardımcı olmak için rehberlik dokümanları ve eğitimler de sunmaktadır (Ceulemans, Scarff Seatter, Molderez & Van Liedekerke, 2020; Fuessler, Obergassel & Camisón, 2020; Hansen, Stiling & Uy, 2021; Clarkson, Li, Richardson & Vasvari, 2008).

GRI, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını raporlamalarına yardımcı olan bir dizi standart ve yöntem sağlar. Bu standartlar, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için kullanabilecekleri bir dizi çerçeveyi içerir. GRI standartları, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için birçok farklı ölçütü belirler. Bu ölçütler, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetişimsel performanslarını ölçmelerine yardımcı olur.

GRI raporlama çerçevesi, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını raporlama sürecinde izlemeleri gereken adımları belirler. Bu adımlar, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek ve raporlamak için gerekli olan verileri toplamalarını, bu verileri analiz etmelerini ve sonunda sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamalarını sağlar. GRI'nin sürdürülebilirlik raporlama standartları, birçok farklı sektörde faaliyet gösteren işletmeler tarafından kullanılmaktadır. GRI standartları, işletmelerin paydaşlarına şeffaf bir şekilde sürdürülebilirlik performanslarını raporlamalarına yardımcı olur. Bu da işletmelerin paydaşlarına hesap verebilirlik sağlamalarını ve sürdürülebilirliği artırmak için gerekli önlemleri almalarını sağlar (Ceulemans, Scarff Seatter, Molderez & Van Liedekerke, 2020; Fuessler, Obergassel & Camisón, 2020; Hansen, Stiling & Uy, 2021; Clarkson, Li, Richardson & Vasvari, 2008).

2.1.5.2. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC)

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC-United Nations Global Compact), 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş bir sürdürülebilirlik girişimidir. UNGC, işletmelerin sürdürülebilirlik konularında sorumluluk almalarını ve bu sorumluluklarını yerine getirirken Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedeflerine (SDG'ler) katkı sağlamalarını amaçlamaktadır. 2000 yılında kurulan UNGC, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetişimsel sorunları ele alarak, sürdürülebilirliği iş stratejilerinin bir parçası haline getirmelerini teşvik etmektedir (Kell, 2005; Rasche, 2009; Williams, 2004).

UNGC, on bölgeden ve 160'tan fazla ülkeden yaklaşık 12.000 işletmeyi kapsamaktadır. Sözleşmeye imza atan işletmeler, UNGC'nin 10 sürdürülebilirlik ilkesine uygun hareket etmeyi taahhüt ederler. Bu ilkelere göre, işletmeler insan haklarına saygı göstermeli, işçi haklarını korumalı, çevreyi korumalı ve yolsuzlukla mücadele etmelidirler (Kell, 2005; Williams, 2004).

UNGC, işletmelerin sürdürülebilirlik konusunda stratejik planlama yapmalarını, sürdürülebilirlikle ilgili performanslarını ölçmelerini ve raporlamalarını teşvik etmektedir. UNGC, işletmelerin sürdürülebilirliği yönetmek için sürdürülebilirlik yönetim sistemleri geliştirmelerine ve bu yönetim sistemlerinin doğrulanmasına yardımcı olmak için bir dizi kaynak sunmaktadır (Rasche, 2009).

UNGC'nin temel amacı, işletmelerin sürdürülebilirlik konularında liderlik etmelerini ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlamalarını teşvik etmektir. UNGC, işletmelerin insan hakları, çalışma koşulları, çevre ve anti-korupsiyon konularında uluslararası kabul görmüş ilkeleri benimsemeleri ve bu ilkeleri işletme faaliyetlerine yansıtılmalarını öngörmektedir. UNGC, işletmelerin sürdürülebilirliğe yönelik taahhütlerinin daha şeffaf ve hesap verebilir olmasını hedeflemekte ve bu sayede sürdürülebilirlik konusunda küresel bir etki yaratmaktadır (Waddock, 2008).

UNGC, işletmelerin sürdürülebilirlik konularında sorumluluk almaları için bir çerçeve sunar ve işletmelerin sürdürülebilirlik konularında gelişmelerini takip etmelerini ve raporlamalarını teşvik eder. UNGC'ye katılan işletmeler, yıllık ilerleme raporları hazırlamakta ve bu raporları UNGC'nin internet sitesinde yayınlamaktadır. Bu raporlar, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını göstermektedir (Kell, 2005; Rasche, 2009).

UNGC'ye katılmak, işletmelerin sürdürülebilirlik konularında liderlik etmeleri ve uluslararası kabul görmüş sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemeleri için bir fırsat sunar. Ayrıca UNGC, işletmelerin sürdürülebilirlik konularında işbirliği yapmalarını ve birbirlerinden öğrenmelerini sağlar. UNGC'ye katılan işletmeler, UNGC'nin düzenlediği etkinliklere katılabilir, eğitimler alabilir ve sürdürülebilirlik konularında diğer işletmelerle işbirliği yapabilir (Williams, 2004; Waddock, 2008).

2.1.5.3. OECD Çok Uluslu Şirket Rehberi (OECD MNE)

OECD Çok Uluslu Şirket Rehberi (OECD MNE), ekonomik faaliyetlerini uluslararası düzeyde yürüten şirketlerin davranışlarını etik ve sorumlu bir şekilde yönetmelerini teşvik etmek amacıyla oluşturulan bir rehberdir. OECD tarafından 1976 yılında kabul edilmiştir ve güncellenerek günümüzde de geçerliliğini korumaktadır (OECD, 2011).

Rehber, OECD üyesi ülkelerin hükümetleri, iş dünyası ve sivil toplum örgütleri tarafından oluşturulmuştur. Rehberin amacı, çok uluslu şirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yönetmelerine ve bu etkileri olumlu yönde etkilemelerine yardımcı olmaktır. Rehber, şirketlerin ülkeler arasında yatırım

yapmaları ve iş yapmaları sırasında sorumlu davranmalarını sağlamak amacıyla belirli ilkeler ve yönergeler içermektedir (Jones, 1991; Crane, Matten & Moon, 2004).

OECD Çok Uluslu Şirket Rehberi'nin temel ilkeleri şunlardır:

- İşletmeler insan haklarına saygı göstermeli ve desteklemelidir.
- İşletmeler çalışan haklarına saygı göstermeli ve desteklemelidir.
- İşletmeler çevreye zarar vermemeli ve çevreyi korumalıdır.
- İşletmeler yolsuzluğa karşı mücadele etmeli ve şeffaf olmalıdır.
- İşletmeler yerel topluluklarla işbirliği yapmalı ve onların ihtiyaçlarını dikkate almalıdır (Vogel, 2005; Ruggie, 2007).

Bu ilkeler, ekonomik faaliyetlerini uluslararası düzeyde yürüten şirketlerin davranışlarını etik ve sorumlu bir şekilde yönetmelerini teşvik etmek amacıyla oluşturulan bir rehberdir. OECD tarafından 1976 yılında kabul edilmiştir ve güncellenerek günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Rehber, devletlerin ve şirketlerin sorumluluklarını açıklamak, şirketlerin etik davranışlarını teşvik etmek ve uluslararası düzeyde işletmelerin faaliyetlerini düzenlemek için bir araçtır (OECD, 2011).

Rehber ayrıca, şirketlerin bu ilkeleri uygulamalarını ve performanslarını ölçmelerini ve raporlamalarını teşvik eder. Rehber, devletlerin ve şirketlerin sorumluluklarını açıklamak, şirketlerin etik davranışlarını teşvik etmek ve uluslararası düzeyde işletmelerin faaliyetlerini düzenlemek için bir araçtır (Jones, 1991; Crane, Matten & Moon, 2004).

2.1.5.4. Uluslararası Finans Kurumu Performans Standartları (IFC)

Uluslararası Finans Kurumu (IFC) Performans Standartları, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki özel sektör yatırımlarının çevresel ve sosyal etkilerini yönetmek amacıyla oluşturulmuş bir çerçevedir. Bu standartlar, IFC'nin finansal destek sağladığı projelerin çevresel ve sosyal risklerini yönetme ve olumlu etkiler yaratma sürecine rehberlik etmektedir (Weber & Feltmate, 2016). IFC- (International Finance Corporation) Performans Standartları, finansal kurumlar

tarafından finansman sağlanan projelerin çevresel ve sosyal risklerinin yönetilmesi amacıyla oluşturulmuş bir set kurallardır. Uluslararası Finans Kurumu Performans Standartları, özellikle özel sektör yatırımlarının çevresel ve sosyal etkilerini yönetmek için oluşturulmuş bir çerçeve ve rehberdir. IFC, çevresel ve sosyal risklerin yönetilmesi için bir dizi kriter sunar ve özel sektör yatırımlarının çevresel ve sosyal performansını ölçmek ve yönetmek için bir araç olarak hizmet verir (Lambooy, 2011).

IFC, Dünya Bankası Grubu'nun bir parçasıdır ve özel sektördeki yatırımcılara finansman sağlamaktadır. Performans Standartları, IFC tarafından finanse edilen projelerin çevresel ve sosyal etkilerini azaltmak için belirli birtakım gereksinimlerin karşılanmasını şart koşmaktadır (Roca & Searcy, 2012).

IFC Performans Standartları, 8 temel başlıktan oluşur: • Sosyal ve Çevresel Risk Yönetimi • Çalışan ve Çalışma Koşulları • Topluluk Katılımı ve Katılımcı Mekanizmaları • İşletmelerin Sosyal ve Çevresel Performansının Yönetimi • Çevre ve Doğal Kaynaklar • Su ve Sanitasyon • Enerji ve İklim Değişikliği • İnşaat ve Altyapı Projeleri

IFC Performans Standartları 8 ilkeye dayanmaktadır: • Çevre ve sosyal risk yönetimi: Çevresel ve sosyal riskleri tanımlama, ölçme ve yönetme prosedürleri uygulanmalıdır. • İşletme ve stratejik planlama: Çevre ve sosyal etkileri yönetmek için işletmenin stratejik planlama sürecinde düşünülmelidir. • Sosyal ve çevresel performans: İşletmenin çevresel ve sosyal performansı, IFC Performans Standartları'na uygun olarak ölçülmeli ve yönetilmelidir. • İşçi hakları ve çalışma koşulları: İşletme çalışanlarına uygun iş koşulları, iş sağlığı ve güvenliği sağlamalıdır. • Topluluk katılımı ve kamuoyu bilgilendirmesi: İşletmeler, toplulukların katılımını ve görüşlerini almaları gerektiğini kabul etmelidir. • İşletmenin etkisi: İşletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkileri sürekli olarak yönetilmeli ve azaltılmalıdır. • Biyolojik çeşitlilik ve sürdürülebilir doğal kaynaklar: İşletme faaliyetleri doğal kaynaklar ve biyolojik çeşitliliğe zarar vermemelidir. • Kültürel miras: İşletme faaliyetleri kültürel mirasa saygı göstermelidir.

IFC Performans Standartları, özellikle gelişmekte olan ÷lkelerdeki yatırımlarda kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Bu standartlar, yatırımcılar, şirketler ve proje geliştiricileri tarafından kullanılabilir ve çevresel ve sosyal riskleri en aza indirmek için bir yol haritası sunar (Lambooy, 2011; Roca & Searcy, 2012). Bu standartlar, finansal kurumların projelerini finanse ederken, çevresel ve sosyal riskleri yönetmelerini sağlar. Standartlar, projelerin çevresel ve sosyal risklerini değerlendirmek, önlemek ve yönetmek, olumlu sosyal ve çevresel sonuçlar elde etmek, şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlamak için bir dizi gereklilikler ve tavsiyeler içermektedir. Aynı zamanda projelerin sürdürülebilirliğini, toplulukların katılımını ve proje etkilerinin azaltılmasını hedefler. Standartlar, IFC'nin yanı sıra diğer finansal kurumlar tarafından da benimsenebilir. IFC Performans Standartları, özellikle gelişmekte olan ÷lkelerdeki özel sektör yatırımlarında sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal etki yönetimi konularında uluslararası bir referans haline gelmiştir (Weber & Feltmate, 2016).

2.1.5.5. Entegre Raporlama (IR)

Entegre Raporlama (IR), şirketlerin finansal ve finansal olmayan performanslarını bütünsel bir şekilde göstermek için oluşturulan bir raporlama yöntemidir. Entegre raporlama, şirketlerin sürdürülebilirlik, çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performanslarını finansal performansları ile birleştirmeyi amaçlar. Bu sayede yatırımcılar, paydaşlar ve diğer ilgili taraflar, şirketlerin sadece finansal sonuçlarını değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal performanslarını da anlayabilirler.

Entegre Raporlama (IR), bir şirketin finansal performansı ve sürdürülebilirlik performansı gibi çeşitli faaliyetlerine ilişkin bilgileri birleştiren bir raporlama yöntemidir. Bu raporlama yöntemi, şirketlerin sadece finansal sonuçlarını değil, aynı zamanda şirketin genel stratejisi, yönetim kalitesi, risk yönetimi, inovasyon yeteneği, paydaş ilişkileri ve sürdürülebilirlik performansı gibi faktörleri de kapsamaktadır. Entegre raporlama, şirketlerin kısa vadeli kar hedeflerine odaklanmalarını önleyerek, uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine uygun bir şekilde hareket etmelerine yardımcı olmaktadır (Higgins, Stubbs, & Love, 2014; Frias-Aceituno, Rodriguez-Ariza, & Garcia-Sanchez, 2014).

Entegre Raporlama'nın amacı, şirketlerin paydaşlarına daha kapsamlı bir görünüm sunarak, finansal ve sürdürülebilirlik performanslarını bir arada ele almasını sağlamaktır. Bu, şirketlerin stratejik planlama ve karar verme süreçlerine entegre bir yaklaşım getirirken, aynı zamanda paydaşlarına da daha şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde raporlama yapmalarını sağlar. Entegre Raporlama, şirketlerin finansal ve sürdürülebilirlik performansını ölçmek için çeşitli araçlar ve kriterler sunmaktadır (Barth, Cahan, Chen, & Venter, 2017).

Entegre Raporlama, İngilizce Integrated Reporting (IR) olarak da bilinir. Entegre raporlama çerçevesi, Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) tarafından geliştirilmiştir ve global ölçekte kullanılmaktadır. Bu raporlama yöntemi, sadece finansal değil aynı zamanda diğer performans verilerinin de dahil edildiği tek bir raporlama aracı sağlar. Entegre raporlama, finansal raporlama sürecine entegre edilir ve birçok uluslararası raporlama standardına uygun olacak şekilde tasarlanmıştır. Entegre raporlama, finansal raporlama, sürdürülebilirlik raporlama ve kurumsal yönetim ilkelerinin birleştirilmesi ile oluşan bir çerçevedir (Bernardi & Stark, 2015).

Bu raporlama, şirketlerin uzun vadeli başarısı için önemli olan finansal ve sürdürülebilirlik performansının bir arada ele alınmasını sağlamaktadır. Entegre raporlama, şirketlerin daha bütünsel bir bakış açısıyla iş yapmalarını teşvik ederek daha sürdürülebilir bir ekonomik, çevresel ve sosyal gelecek yaratmalarına yardımcı olur. Bu raporlama yöntemi, şirketlerin yalnızca kâr amaçlı değil, aynı zamanda toplumsal fayda yaratma ve sürdürülebilir bir gelecek için çaba göstermeleri gerektiğini de vurgular. Entegre raporlama aynı zamanda şirketlerin paydaşlarını da dahil ederek daha şeffaf ve hesap verebilir bir iş yapma kültürü oluşturulmasına yardımcı olur (IIRC, 2013; Nwachukwu, 2022).

2.1.5.6. ISO 26000 Standartları

ISO 26000, sosyal sorumluluk konusunda bir rehber niteliğinde olan uluslararası bir standarttır. ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü) tarafından geliştirilmiştir. Bu standart, şirketlerin sosyal sorumluluk konusunda ne yapmaları gerektiğine ve bunu nasıl yapacaklarına dair bir yol gösterici niteliğindedir. ISO 26000 aslında uluslararası bir standart olarak yayınlanan Sosyal Sorumluluk Rehberi'dir. Bu

rehber, işletmelerin sosyal sorumlulukla ilgili faaliyetlerini yönetmelerine yardımcı olmak için oluşturulmuştur. ISO 26000, 2010 yılında yayınlanmıştır ve çeşitli ülkelerden işletmeler, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve diğer ilgili tarafların katkılarıyla oluşturulmuştur (Moratis & Tatang Widjaja, 2014; Popa & Dabija, 2013).

ISO 26000, sosyal sorumluluk kavramını tanımlayan birçok farklı ilke ve konuyu kapsar. Bu kapsam, şirketlerin insan haklarına saygı göstermeleri, iş güvenliği ve sağlığı, çevre koruma, toplumsal gelişmeye katkıda bulunma, tedarik zinciri yönetimi, tüketici hakları ve iş ahlakı gibi konuları içerir. ISO 26000, işletmelerin sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri için öneriler sunar. Bu öneriler, işletmelerin insan hakları, çalışma koşulları, çevre, doğal kaynaklar, tedarik zinciri yönetimi, tüketiciler, toplum ve yerel kalkınma gibi alanlarda sorumlu davranmalarını hedefler. ISO 26000 standartları, şirketlerin sosyal sorumluluk faaliyetlerini değerlendirmeleri ve geliştirmeleri için bir çerçeve sağlar. Bu standart, şirketlerin sadece yasalara uygun davranmakla kalmayıp, aynı zamanda etik, toplumsal ve çevresel sorumluluklarını da yerine getirmeleri gerektiğini vurgular. ISO 26000 standartları aynı zamanda şirketlerin, toplumsal beklentileri karşılamaları ve paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli olarak performanslarını izlemeleri ve raporlamaları gerektiğini de vurgular (Hemphill, 2013; Camilleri, 2015).

ISO 26000, işletmelerin sosyal sorumluluk stratejilerini geliştirmelerine ve uygulamalarına yardımcı olur. Bu rehber, işletmelerin sosyal sorumlulukla ilgili faaliyetlerini açık bir şekilde iletmelerine ve paydaşlarının beklentilerine yanıt vermelerine yardımcı olur. ISO 26000, işletmelerin sosyal sorumlulukla ilgili faaliyetlerini ölçmek, raporlamak ve iyileştirmek için kullanılabilecek bir çerçeve sağlar. ISO 26000, herhangi bir sertifikasyon veya doğrulama işlemi sağlamaz. Bunun yerine, şirketlerin kendi sosyal sorumluluk faaliyetlerini değerlendirmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olur (Ditlev-Simonsen, 2015).

Bu standart, sosyal sorumluluk konusunda bir çerçeve sunar ve şirketlere kendi faaliyetlerini bu çerçeveye göre değerlendirmeleri için bir rehberlik sağlar. ISO 26000, işletmelerin sadece finansal sonuçlarını değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel sonuçlarını da göz önünde bulundurarak iş yapmalarını teşvik eder. Bu

standart, işletmelerin sürdürülebilir bir gelecek için çaba göstermelerine ve sosyal sorumlulukla ilgili faaliyetlerini geliştirmelerine yardımcı olur (Isaksson & Mitra, 2015).

2.1.5.7. Karbon Saydamlık Projesi (CDP)

Karbon Saydamlık Projesi (CDP-Carbon Disclosure Project), şirketlerin iklim değişikliği ve karbon emisyonları gibi sürdürülebilirlik konularındaki performanslarını ve yönetimlerini paylaşmalarını teşvik eden bir girişimdir. Proje, 2000 yılında kurulmuştur ve merkezi İngiltere'dedir. Karbon Saydamlık Projesi (CDP), iklim değişikliği ile mücadele etmek amacıyla kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Amacı, şirketlerin karbon ayak izlerini ölçmek, raporlamak ve azaltmalarına yardımcı olmaktır. CDP, şirketlerin karbon salınımı ve iklim değişikliği ile ilgili riskler ve fırsatlar hakkında ayrıntılı bilgi vermesini sağlamak için bir anket yöntemi kullanmaktadır. Şirketlerin bu anketi doldurarak CDP veritabanına kaydolmaları, yatırımcıların, tedarikçilerin ve diğer paydaşların, şirketlerin karbon salınımı ve iklim değişikliği ile ilgili stratejileri hakkında daha fazla bilgi edinmelerini sağlar (Hahn, Reimsbach, & Schiemann, 2015; Delmas, Nairn-Birch, & Lim, 2015).

CDP, dünya genelinde yüzlerce yatırımcı, şirket ve belediyenin karbon ayak izi ve çevresel performansı hakkında bilgi sağlamak için veri toplar ve analiz eder. Bu veriler, yatırımcıların şirketlerin çevresel performansını değerlendirmelerine yardımcı olur ve şirketlerin sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirmelerine ve raporlamalarına yardımcı olur. CDP ayrıca, şirketlerin sıfır emisyon hedefleri belirlemeleri ve sürdürülebilirlik stratejilerini uygulamaları için de destek sağlar (Bravo, Matute, & Pina, 2012; Desai, 2022).

CDP, yatırımcıların, tedarikçilerin, müşterilerin ve diğer paydaşların, şirketlerin karbon ayak izlerini ve sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmelerini ve karşılaştırmalarını sağlamak için veri ve bilgi sağlar. Şirketler, CDP'ye yıllık olarak raporlama yaparak, sera gazı emisyonlarını, enerji verimliliğini, su kullanımını, atık yönetimini ve diğer sürdürülebilirlik konularını açıklarlar (Griffin, Lont, & Sun, 2017; Li et al., 2018).

CDP, uluslararası düzeyde birçok büyük yatırımcı ve kurumsal müşteri tarafından desteklenmektedir. Proje, sürdürülebilirliğe daha fazla dikkat çekmek, şirketlerin sürdürülebilirlik konularında daha sorumlu davranmalarını sağlamak ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlara çözüm bulmak için önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Gallego-Álvarez, Segura, & Martínez-Ferrero, 2015).

CDP, üç farklı program sunmaktadır: İklim Değişikliği Programı, Su Güvenliği Programı ve Ormanlar Programı. İklim Değişikliği Programı, şirketlerin sera gazı emisyonlarını, iklim değişikliği risklerini ve fırsatlarını değerlendirmelerine yardımcı olur. Su Güvenliği Programı, şirketlerin su kullanımını, su kaynaklarına etkisini ve su yönetimi stratejilerini değerlendirmelerini sağlar. Ormanlar Programı ise, şirketlerin ormanların korunması ve yönetimi ile ilgili stratejilerini belirlemelerine yardımcı olur (Datt et al., 2018; Irwhantoko & Basuki, 2016).

Özetle, CDP'nin amacı, şirketlerin karbon salınımını azaltmaya ve iklim değişikliği ile mücadele etmeye yönelik çalışmalarını artırmak, paydaşlar arasında şeffaflığı ve iletişimi artırmak, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği teşvik etmek ve sonuç olarak daha sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlamaktır (Kolk, Levy, & Pinkse, 2008; Liao, Luo, & Tang, 2015).

2.1.5.8. AA 1000 Standartları: Hesap Verilebilirlik

AA1000 Hesap Verilebilirlik Standartları, şirketlerin sürdürülebilirlik performansları hakkında şeffaf ve kapsamlı bir şekilde hesap vermesini sağlamak için geliştirilmiş bir çerçeve olarak öne çıkmaktadır. Bu standartlar, sürdürülebilirlik konularında hesap verilebilirliğin nasıl sağlanacağına dair bir yöntem sunar ve kurumsal sürdürülebilirlik raporlama süreçlerinde kullanılır.

AA1000 Standartları, hesap verebilirlik (accountability), şeffaflık (transparency) ve katılım (stakeholder engagement) ilkelerine dayalı olarak sürdürülebilirlik raporlaması ve performans yönetimi konularında şirketlerin uyması gereken bir dizi yönerge sunmaktadır. Bu standartlar, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmeleri ve raporlamaları için bir çerçeve sağlamaktadır (Farooq, Zaman, & Nadeem, 2021; AccountAbility, 2018).

AA1000 Standartları, üç farklı belgeye dayanmaktadır:

1. **AA1000 Çerçeve Standartları:** Sürdürülebilirlik yönetimi ve raporlama süreçlerinin kurulmasına, uygulanmasına ve geliştirilmesine yönelik yönergeler sunar.
2. **AA1000 Raporlama İlkeleri:** Şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını hazırlarken takip etmeleri gereken ilkeleri tanımlar.
3. **AA1000 Katılım Standartları:** Şirketlerin paydaşlarıyla nasıl etkileşim kurmaları gerektiği konusunda yönergeler sunar (AccountAbility, 2018).

AA1000 Hesap Verilebilirlik Standartları'nın temel prensipleri arasında şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılım, tarafsızlık, bağımsızlık ve tutarlılık yer almaktadır. Bu prensipler, sürdürülebilirlik raporlama süreçlerinin tüm aşamalarında uygulanması gereken temel ilkelerdir (AccountAbility, 2024).

AA1000 Hesap Verilebilirlik Standartları, kuruluşların sürdürülebilirlik performansını değerlendirirken bir dizi konuya odaklanır. Bu konular arasında insan hakları, iş etiği, çevresel performans, tedarik zinciri yönetimi, müşteri ilişkileri ve topluma katkı gibi konular yer alır. Bu konuların yanı sıra, raporlama sürecinin nasıl yönetileceği, paydaşların kimler olduğu ve raporlama yöntemleri de AA1000 Hesap Verilebilirlik Standartları kapsamında değerlendirilir (AccountAbility, 2018b; Farooq, de Villiers, 2019).

AA1000 Hesap Verilebilirlik Standartları, kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasının geliştirilmesinde önemli bir araç olarak kabul edilir ve sürdürülebilirlik performansı hakkında şirketlerin paydaşlarla iletişim kurmalarını, hesap verilebilirliği artırmalarını ve şeffaflığı teşvik etmelerini sağlar. Bu nedenle, şirketlerin AA1000 Hesap Verilebilirlik Standartlarına uygun bir şekilde hareket etmeleri, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaları ve kurumsal itibarlarını korumaları açısından önemlidir (Ćwiklicki, 2023).

2.2. Sürdürülebilirlik Ölçülmesi

Sürdürülebilirlik ölçülmesi, bir kuruluşun veya faaliyetin sürdürülebilirliğini değerlendirmek için kullanılan bir süreçtir. Bu ölçümleme, çevresel, sosyal ve ekonomik faktörleri kapsar ve bu faktörlerin tam bir görünümünü sunar. Sürdürülebilirlik ölçümü, kuruluşların çevresel etkilerini belirleyerek

sürdürülebilir iş stratejileri geliştirmelerine ve karar vermelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, sosyal etkileri ve toplum üzerindeki etkisini de gösterir (Serzante & Khudozhnyk, 2023; Gehringer & Kowalski, 2023).

Sürdürülebilirlik ölçümü, kuruluşlar için bir rekabet avantajı sağlayabilir. Çevre dostu ürünler veya sosyal sorumluluk projeleri, müşteriler arasında giderek daha popüler hale gelirken, sürdürülebilirlik ölçümü kuruluşların bu eğilimlere uyum sağlamalarına yardımcı olabilir. Sürdürülebilirlik ölçümü için birçok farklı yöntem vardır ve her yöntemin kendi avantajları ve dezavantajları vardır. Yaygın yöntemler arasında karbon ayak izi ölçümü, çevresel performans değerlendirmesi ve sürdürülebilirlik raporlama yer alır (Hahn, Reimsbach, & Schiemann, 2015).

2.2.1. Sürdürülebilirliğin Ölçülmesi ile İlgili Endeksler

Sürdürülebilirliğin ölçülmesi için kullanılan birçok endeks bulunmaktadır. Bu endeksler, farklı sürdürülebilirlik boyutlarına (çevresel, sosyal, ekonomik) göre farklı göstergeler içermekte ve sürdürülebilirliği ölçmek için farklı yaklaşımlar kullanmaktadır. Bazı sürdürülebilirlik endeksleri şunlardır:

Bunlar arasında en yaygın olanları şunlardır:

Dünya Sürdürülebilirlik Endeksi (World Sustainability Index): Sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik performansını değerlendiren bir endekstir. Ülkelerin sürdürülebilirlik performansını karşılaştırmak ve iyileştirmek için kullanılır.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (Dow Jones Sustainability Index): Bu endeks, finansal piyasalarda işlem gören şirketlerin sürdürülebilirlik performansını ölçmektedir. Endeks, çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini kapsar.

Dünya Mutluluk Raporu (World Happiness Report): Sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlere dayalı olarak ülkelerin mutluluk seviyelerini ölçen bir endekstir. Mutluluk seviyeleri, ülkelerin sürdürülebilirlik performansının bir göstergesi olarak kabul edilir.

Dünya Ekonomik Forumu Sürdürülebilirlik Endeksi: Çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği ölçen, uluslararası bir endeks. Bir ülkenin sürdürülebilirliği hakkında geniş bir bakış açısı sağlar. Dünya Ekonomik Forumu

Küresel Rekabetçilik Endeksi, ekonomik performans, sosyal faktörler, kurumsal faktörler ve çevresel sürdürülebilirlik dahil olmak üzere birçok faktörü kapsayan ve dünya genelinde 140 ülkeyi kapsayan bir endekstir.

İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index): Ülkelerin insanların yaşam kalitesini artırmaya yönelik sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma düzeylerini ölçen bir endekstir. Bu endeks, sağlık, eğitim, gelir ve yaşam standartları gibi faktörleri dikkate alır.

Karbon Ayak İzi Endeksi (Carbon Footprint Index): Bir ürün veya hizmetin çevresel etkisini ölçen bir endekstir. Karbon ayak izi, üretim, kullanım ve atık yönetimi süreçlerindeki sera gazı emisyonlarının hesaplanması ile belirlenir.

Sürdürülebilirlik Raporlama Endeksi (Sustainability Reporting Index): Şirketlerin sürdürülebilirlik performansını raporladığı bir endekstir. Bu endeks, şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik performansını karşılaştırmak için kullanılır.

Sosyal İlerleme Endeksi: Bir ülkenin sosyal gelişimini ölçen bir endeks. Eğitim, sağlık, barınma ve kişisel özgürlükler gibi faktörleri dikkate alır.

STOXX Global ESG Leaders Endeksi: Çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerine göre en yüksek performans gösteren şirketlerin yer aldığı bir endeks.

Bu endekslerin yanı sıra, farklı sektörlerde veya belirli bölgelerde sürdürülebilirlik performansını ölçmek için özel endeksler de mevcuttur. Örneğin, tarım sektöründe sürdürülebilirliği ölçmek için Tarımsal Sürdürülebilirlik Endeksi kullanılır.

Bu endekslerin her biri, sürdürülebilirlik performansının belirli bir yönünü ölçmektedir. Sürdürülebilirliği daha kapsamlı bir şekilde ölçmek için bu endekslerin birleştirilmesi de mümkündür.

2.2.1.1. Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI)

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI), finansal piyasalarda işlem gören şirketlerin sürdürülebilirliği performanslarını ölçmek için kullanılan bir endekstir. DJSI, S&P Dow Jones Indices ve RobecoSAM tarafından yıllık olarak yayınlanır ve dünya genelinde 60 sektörden 2.500'den fazla şirketi kapsar.

DJSI, çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini kapsayan üç ana sürdürülebilirlik boyutunu değerlendirir. Çevresel boyut, iklim değişikliği, su yönetimi, biyolojik çeşitlilik ve atık yönetimi gibi faktörleri kapsar. Sosyal boyut, işçi hakları, insan hakları, sağlık ve güvenlik gibi faktörleri kapsar. Yönetim boyutu, şirketlerin yönetim kalitesi, etik yönetim ve yenilikçilik gibi faktörleri değerlendirir.

DJSI, şirketlerin sürdürülebilirliği ile ilgili performanslarını değerlendirerek, yatırımcılara sürdürülebilir yatırım seçenekleri sunar. Ayrıca, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını artırmak için yol gösterici olabilir ve sürdürülebilirlik konusunda farkındalığı artırabilir. DJSI'ye dahil olmak, bir şirket için prestijli bir başarıdır ve yatırımcılar tarafından sürdürülebilir bir şirket olarak algılanmalarına yardımcı olabilir.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin performansı yıllara ve endekse dahil olan şirketlerin sürdürülebilirlik performansına göre değişebilir. Endeks, sürdürülebilirliği ölçmek için belirli bir metodoloji kullanır ve sadece belirli bir sürdürülebilirlik standartlarını karşılayan şirketleri dahil eder. Bu nedenle, endekse dahil olan şirketlerin performansı endeksin performansına doğrudan etki eder.

Son yıllarda, DJSI'nin performansı oldukça güçlü kalmıştır. 2020 yılında, DJSI Dünya Endeksi, 60 sektörden 3.500'den fazla şirketi kapsamaktaydı ve COVID-19 salgınına rağmen önceki yıllarda olduğu gibi güçlü bir performans gösterdi. Endeks, özellikle çevresel ve sosyal boyutlardaki şirketlerin performansında artış göstermiştir.

DJSI'nin performansı, sürdürülebilir yatırımın popülaritesinin artmasıyla birlikte giderek daha fazla yatırımcının ilgisini çekmektedir. Yatırımcılar, sürdürülebilirliği yüksek olan şirketlere yatırım yaparak hem finansal getiri elde etmek hem de çevresel ve sosyal sorumluluklarına uygun hareket etmek istemektedirler. Bu nedenle, DJSI gibi sürdürülebilirlik endeksleri, yatırımcılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI), finansal piyasalarda işlem gören şirketlerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için kullanılan bir endekstir. DJSI'nin metodolojisi, üç ana boyuta dayanır: çevresel, sosyal ve yönetim.

Çevresel boyut, şirketlerin çevresel performansını değerlendirir ve karbon emisyonları, enerji verimliliği, su yönetimi, atık yönetimi, ürün geri dönüşümü gibi faktörleri içerir. Sosyal boyut, şirketlerin sosyal performansını değerlendirir ve insan hakları, çalışan hakları, tedarik zinciri yönetimi, sağlık ve güvenlik gibi faktörleri içerir. Yönetim boyutu, şirketlerin yönetim kalitesini değerlendirir ve etik yönetim, risk yönetimi, kriz yönetimi, yenilikçilik gibi faktörleri içerir.

DJSI, şirketleri sürdürülebilirlik performanslarına göre puanlar ve bu puanlar endekse dahil olma ve endekste kalma konusunda belirleyici bir faktördür. Endeks, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını kıyaslamak için benzer endüstri standartlarına dayanan bir metodoloji kullanır. Endeks, her yıl yenilenen bir anket ile şirketleri değerlendirir ve endekse dahil edilen şirketlerin sürdürülebilirliği belirli bir seviyenin üzerinde olmalıdır.

DJSI'nin metodolojisi, endekse dahil olan şirketlerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için oldukça kapsamlı bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu nedenle, DJSI, yatırımcılar için sürdürülebilir yatırım seçenekleri sunmak için güvenilir bir endeks haline gelmiştir.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin (DJSI) hesaplanması oldukça karmaşıktır ve üç aşamadan oluşur: ağırlıklandırma, puanlama ve endeks hesaplaması.

Ağırlıklandırma: DJSI, sektörler göre ağırlıklandırılmış bir endekstir. Bu nedenle, her sektörün endekste farklı bir ağırlığı vardır. Endeks, küresel olarak 60'tan fazla sektörde faaliyet gösteren şirketleri kapsar. Sektörlere göre ağırlıklandırma, her sektördeki toplam piyasa değerinin toplam piyasa değeri içindeki payını hesaba katarak belirlenir.

Puanlama: DJSI, her şirketin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için bir anket kullanır. Bu anket, çevresel, sosyal ve yönetim boyutlarını kapsayan bir dizi sorudan oluşur. Şirketler, bu sorulara yanıt verir ve sürdürülebilirlik performanslarına göre puan alırlar. Puanlar, sektörler ve boyutlara göre farklı ağırlıklara sahiptir.

Endeks Hesaplama: Puanlar, her şirketin sürdürülebilirlik performansına göre sıralanır ve endekse dahil edilecek olan şirketler belirlenir. Bu şirketler, sektörler

göre ağırlıklandırılır ve endeks hesaplanır. Endeksin değeri, dahil olan şirketlerin performanslarına göre değişebilir.

DJSI'nin hesaplanması, endeks dahilinde yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik performansını objektif bir şekilde ölçmek için yapılan kapsamlı bir çalışmanın sonucudur. Bu endeks, yatırımcılara sürdürülebilirlik performansı yüksek şirketlere yatırım yapma imkânı sunar.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin (DJSI) puanlama sistemi oldukça kapsamlıdır ve şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performanslarını ölçmek için bir dizi sorudan oluşan bir anket kullanır. Anket, her boyut için ayrı ayrı değerlendirilir ve şirketlerin puanlaması, soruların ağırlığına bağlı olarak hesaplanır. Şirketler, her boyut için ayrı bir puan alırlar ve bu puanlar, toplam puanı oluşturur.

DJSI'nin puanlama sistemine göre, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek için üç ana boyut kullanılır:

Çevresel Boyut: Çevresel boyut, şirketlerin çevresel performansını ölçmek için kullanılır. Bu boyut, iklim değişikliği, su yönetimi, biyoçeşitlilik, emisyonlar, atık yönetimi, yenilenebilir enerji ve diğer çevresel faktörleri kapsar.

Sosyal Boyut: Sosyal boyut, şirketlerin sosyal performansını ölçmek için kullanılır. Bu boyut, insan hakları, işçi hakları, tedarik zinciri yönetimi, sağlık ve güvenlik, topluma katkı, yerel kalkınma ve diğer sosyal faktörleri kapsar.

Yönetişim Boyutu: Yönetişim boyutu, şirketlerin yönetim performansını ölçmek için kullanılır. Bu boyut, şeffaflık, etik, risk yönetimi, kurumsal yönetim, yönetim yapısı ve diğer yönetim faktörlerini kapsar.

Her boyut için, şirketlere farklı sorular sorulur ve her soru, boyuta göre farklı bir ağırlığa sahiptir. Örneğin, çevresel boyutun iklim değişikliği alt boyutu daha yüksek bir ağırlığa sahipken, biyoçeşitlilik alt boyutu daha düşük bir ağırlığa sahiptir. Aynı şekilde, yönetim boyutunun yönetim yapısı alt boyutu daha yüksek bir ağırlığa sahipken, şeffaflık alt boyutu daha düşük bir ağırlığa sahiptir.

DJSI'nin puanlama sistemi, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını objektif bir şekilde ölçmek için yapılan kapsamlı bir çalışmanın sonucudur. Bu sistem, yatırımcılara sürdürülebilirlik performansı yüksek şirketleri seçme imkânı sunar.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin (DJSI) puanlama sistemi oldukça kapsamlıdır ve her yıl endekse dahil edilen şirketlerin puanları yeniden hesaplanır. Dolayısıyla, DJSI'da puanı en yüksek olan şirketler her yıl değişebilir. Bu şirketlerin puanları, çevresel, sosyal ve yönetim performanslarına göre belirlenir ve DJSI'nin kapsamlı puanlama sistemiyle hesaplanır. DJSI, yüksek sürdürülebilirlik performansına sahip olan şirketleri yatırımcılara önermek için tasarlanmıştır ve yatırımcıların bu şirketlere yatırım yapmalarına olanak tanır.

Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin (DJSI) getirisi, endekse dahil olan şirketlerin performansına ve piyasa koşullarına bağlı olarak değişkenlik gösterir. Ancak, DJSI endeksi, yatırımcılara sadece sürdürülebilirlik açısından yüksek performans sergileyen şirketlere yatırım yapma fırsatı sunar. Bu nedenle, DJSI endeksine yatırım yaparken yatırımcıların sürdürülebilirlik kriterlerine önem vermesi gerektiği unutulmamalıdır. Ayrıca, yatırım yapmadan önce yatırım hedefleri, risk toleransı, zaman aralığı ve diğer faktörleri göz önünde bulundurmak da önemlidir (S&P Dow Jones Indices LLC. (n.d.). Dow Jones Sustainability Indices. <https://www.spglobal.com/esg/csa/indices/djsi-index-family>).

2.2.2.2. Çevresel Kalite Endeksi (EQI)

Çevresel Kalite Endeksi (EQI), bir bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin ölçülmesi için kullanılan bir ölçüttür. EQI, hava ve su kirliliği, doğal kaynakların kullanımı, biyoçeşitlilik kaybı, iklim değişikliği gibi birçok çevresel faktörü dikkate alarak bir bölgenin veya ülkenin genel çevresel kalitesini değerlendirmeyi amaçlar.

EQI, birçok farklı gösterge kullanarak hesaplanır. Bu göstergeler arasında hava kalitesi, su kalitesi, gürültü kirliliği, atık yönetimi, doğal kaynakların kullanımı, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği gibi faktörler yer alır. Bu göstergelerin her biri, bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesi üzerinde farklı bir etkiye sahiptir.

EQI, dünya genelinde birçok ülke tarafından kullanılan bir ölçüt olmakla birlikte, her ülke veya bölgenin çevresel faktörlerinin farklılığı nedeniyle farklı şekillerde

uygulanabilir. EQI, bir bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesini ölçmek için kullanılabilecek önemli bir araçtır ve çevresel sorunların ele alınması için politika yapıcılar tarafından kullanılabilir.

Çevresel Kalite Endeksi (EQI), çevresel faktörlerin karmaşıklığı nedeniyle oldukça kapsamlı bir ölçüttür ve bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesini değerlendirmek için birçok farklı gösterge kullanır. Bu nedenle, EQI'nin performansı, kullanılan göstergelerin doğruluğuna ve güncelliğine bağlıdır. EQI, çevresel faktörleri tek bir ölçüt altında birleştirdiği için bölgenin veya ülkenin genel çevresel durumu hakkında fikir verir, ancak her faktörün ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken çevresel sorunları belirlemek için yeterli değildir.

EQI'nin performansı, özellikle farklı ülkelerin ve bölgelerin farklı çevresel faktörlere sahip olması nedeniyle karşılaştırılması zor olabilir. EQI, bazı göstergelerin önceliğini belirleyemediği için, bir bölgenin veya ülkenin çevresel sorunlarının önceliklendirilmesine yardımcı olmak için kullanılması zordur. EQI, bölgenin veya ülkenin genel çevresel durumunu değerlendirmek için kullanılabilir, ancak çevresel sorunların ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi gerektiğinde, EQI'nin performansı sınırlı olabilir.

Sonuç olarak, EQI, çevresel kalitenin genel bir ölçütü olarak kullanılabilecek bir araçtır, ancak tek başına yeterli değildir ve çevresel sorunların daha ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi gerektiğinde daha spesifik araçlar kullanılması önerilir. EQI'nin performansı, kullanılan göstergelerin doğruluğuna ve güncelliğine bağlıdır ve bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin değerlendirilmesinde yararlı bir araç olabilir.

Çevresel Kalite Endeksi (EQI), bir bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin ölçülmesi için kullanılan bir ölçüttür ve birçok farklı göstergeyi dikkate alarak hesaplanır. EQI'nin metodolojisi aşağıdaki adımları içerir:

Göstergelerin Belirlenmesi: EQI için kullanılan göstergeler, hava ve su kalitesi, atık yönetimi, doğal kaynakların kullanımı, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği ve diğer çevresel faktörleri içerir. Bu göstergeler, bölgenin veya ülkenin çevresel sorunlarının çeşitliliğine ve önceliklerine göre belirlenir.

Göstergelerin Ağırlıklarının Belirlenmesi: EQI için kullanılan her göstergeye bir ağırlık atanır. Bu ağırlıklar, göstergelerin önem derecesine göre belirlenir. Örneğin, hava kalitesi göstergesi, EQI'deki toplam ağırlığın önemli bir kısmını oluşturabilir.

Göstergelerin Değerlerinin Belirlenmesi: EQI için kullanılan her gösterge, bir sayısal değerle ifade edilir. Örneğin, hava kalitesi göstergesi, hava kalitesinin ölçüldüğü birimlerde bir sayısal değerle ifade edilir.

Göstergelerin Normalleştirilmesi: EQI için kullanılan her gösterge, farklı birimlerle ifade edildiği için normalleştirilir. Bu, her gösterge için bir ortak ölçek belirlenerek gerçekleştirilir.

Göstergelerin Agregasyonu: EQI için kullanılan tüm göstergeler, ağırlıklarına göre toplanarak birleştirilir. Bu, bölgenin veya ülkenin genel çevresel kalitesini ifade eden EQI skoru elde edilir.

EQI'nin metodolojisi, farklı bölgelerin veya ülkelerin farklı çevresel sorunlarının önceliklerine göre uyarlanabilir. Ancak, metodolojinin doğruluğu ve güncelliği, kullanılan göstergelerin doğruluğuna ve güncelliğine bağlıdır.

Çevresel Kalite Endeksi (EQI), bir bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin ölçülmesi için kullanılan bir ölçüttür ve birçok farklı göstergiyi dikkate alarak hesaplanır. EQI, aşağıdaki adımlar izlenerek hesaplanır:

Göstergelerin Belirlenmesi: EQI için kullanılan göstergeler, hava ve su kalitesi, atık yönetimi, doğal kaynakların kullanımı, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği ve diğer çevresel faktörleri içerir. Bu göstergeler, bölgenin veya ülkenin çevresel sorunlarının çeşitliliğine ve önceliklerine göre belirlenir.

Göstergelerin Ağırlıklarının Belirlenmesi: EQI için kullanılan her göstergeye bir ağırlık atanır. Bu ağırlıklar, göstergelerin önem derecesine göre belirlenir.

Göstergelerin Değerlerinin Belirlenmesi: EQI için kullanılan her gösterge, bir sayısal değerle ifade edilir. Örneğin, hava kalitesi göstergesi, hava kalitesinin ölçüldüğü birimlerde bir sayısal değerle ifade edilir.

Göstergelerin Normalleştirilmesi: EQI için kullanılan her gösterge, farklı birimlerle ifade edildiği için normalleştirilir. Bu, her gösterge için bir ortak ölçek belirlenerek gerçekleştirilir.

Göstergelerin Agregasyonu: EQI için kullanılan tüm göstergeler, ağırlıklarına göre toplanarak birleştirilir. Bu, bölgenin veya ülkenin genel çevresel kalitesini ifade eden EQI skoru elde edilir.

EQI skoru, 0 ile 100 arasında bir sayıdır ve daha yüksek bir skor, daha iyi bir çevresel kaliteyi gösterir. EQI, aynı zamanda alt göstergeleri de içerir ve bu göstergelerin altında ayrı ayrı skorlar hesaplanabilir. Bu alt göstergeler, EQI'nin belirli bir bölgedeki veya ülkedeki çevresel sorunların belirlenmesi için daha ayrıntılı bir analiz sağlar.

EQI'nin hesaplanması, kullanılan göstergelerin doğruluğuna ve güncelliğine bağlıdır. Bu nedenle, EQI'nin güvenilirliği, kullanılan göstergelerin güncelliği ve doğruluğu ile ilgilidir.

Çevresel Kalite Endeksi (EQI), bir bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin ölçülmesi için kullanılan bir ölçüttür ve 0 ile 100 arasında bir puanlama sistemi kullanır. EQI puanlaması, bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin ne kadar iyi veya kötü olduğunu gösterir. EQI puanlaması şu şekilde yapılır:

EQI skoru 0 ile 100 arasında bir sayıdır.

100 puan, mükemmel bir çevresel kaliteyi temsil ederken, 0 puan ise çok kötü bir çevresel kaliteyi temsil eder.

EQI skoru, aşağıdaki faktörlere göre hesaplanır: hava ve su kalitesi, atık yönetimi, doğal kaynakların kullanımı, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği ve diğer çevresel faktörler.

EQI skoru, bölgenin veya ülkenin genel çevresel kalitesini yansıtır. Ancak, EQI aynı zamanda alt göstergeleri de içerir ve bu göstergelerin altında ayrı ayrı skorlar hesaplanabilir. Bu alt göstergeler, EQI'nin belirli bir bölgedeki veya ülkedeki çevresel sorunların belirlenmesi için daha ayrıntılı bir analiz sağlar.

EQI, farklı bölgeler veya ülkeler arasında karşılaştırılabilirlik sağlar. Örneğin, iki farklı ülkenin EQI skorları karşılaştırılarak, hangi ülkenin çevresel kalitesinin daha iyi olduğu belirlenebilir.

EQI, bölgesel veya ulusal düzeyde politika yapıcılar ve çevre koruma uzmanları tarafından kullanılabilir. EQI skoru, çevre politikalarının etkililiğini ölçmek ve çevre sorunlarının çözümü için öncelikli alanları belirlemek için kullanılabilir.

EQI skoru, bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesinin bir ölçüsüdür. Ancak, EQI skoru, tüm çevresel faktörleri kapsayamayabilir ve bazı çevresel sorunları dışarıda bırakabilir. Bu nedenle, EQI skorunun yanı sıra diğer çevresel göstergeler de kullanılmalıdır.

Çevresel Kalite Endeksi (EQI) puanı, genellikle ülkeler ve bölgeler bazında hesaplanır. Ancak, EQI'nin uygulanabileceği bir diğer alan da firmalar ve işletmelerdir. EQI, bir işletmenin çevresel etkisini ölçmek için kullanılabilir ve böylece işletmelerin sürdürülebilirliğini ve çevre dostu uygulamalarını iyileştirmelerine yardımcı olabilir.

Bununla birlikte, EQI puanı en yüksek firmaların belirlenmesi için bir liste yoktur. EQI, bölgesel veya ulusal düzeyde kullanılan bir ölçüt olduğu için, bir işletmenin EQI skoru, işletmenin faaliyet gösterdiği bölgenin veya ülkenin EQI'sine göre belirlenir.

Ek olarak, EQI, bölgenin veya ülkenin çevresel kalitesini ölçmek için kullanılan bir ölçüttür ve bir işletmenin EQI skoru, işletmenin sadece çevresel performansını yansıtmayabilir. Dolayısıyla, bir işletmenin çevresel performansını değerlendirmek için EQI'yi tek başına kullanmak yerine, birçok farklı çevresel göstergelyi ve performans ölçütlerini bir arada kullanmak daha doğru sonuçlar verebilir.

Çevresel Kalite Endeksi (EQI), bir finansal getiri endeksi değildir. EQI, çevresel kaliteyi ölçmek için tasarlanmış bir endekstir ve ülkelerin veya bölgelerin çevresel performansını değerlendirmek için kullanılır.

EQI'nin amacı, çevresel sorunların farkındalığını artırmak, insanların çevresel kalite konusunda bilinçlenmesine yardımcı olmak ve çevresel performansı

iyileştirmek için politika yapıcılarının ve karar vericilerin yol gösterici olmalarını sağlamaktır <https://www.epa.gov/healthresearch/environmental-quality-index-eqi>.

2.2.2.3. Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (ESI)

Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (ESI), 2005 yılında Yale Üniversitesi ve Columbia Üniversitesi tarafından oluşturulan bir endekstir. ESI, ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik düzeylerini ölçmek için tasarlanmıştır ve doğal kaynakların korunması, insan sağlığı ve ekonomik refahın sürdürülebilirliği gibi çevresel, sosyal ve ekonomik faktörleri bir arada değerlendirir.

ESI, 2005 ve 2008 yıllarında iki kez yayınlanmıştır. İlk sürümünde 146 ülke, ikinci sürümünde ise 149 ülke yer almıştır. ESI, çeşitli göstergeleri kullanarak ülkelerin çevresel sürdürülebilirliği hakkında bir fikir verir. Endeks, 20 ayrı gösterge kategorisi içermekte ve bu göstergeler, ülkelerin doğal kaynaklarının yönetimi, çevresel sağlık, su kaynakları, hava kalitesi, biyoçeşitlilik, habitat koruma, çölleşme kontrolü, çevresel performans gibi alanlarda performansını ölçer.

ESI, ülkelerin sürdürülebilirlik performansını sıralamak için kullanılır. Endeks, ülkeleri sıralamak için bir puanlama sistemini kullanır ve bu puanlar, ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik performanslarını karşılaştırmak için kullanılır. Sıralama, her yıl yenilenmez ancak her bir sürümü, o dönemdeki verileri temel alarak ülkelerin performansını değerlendirir.

Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (ESI), ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik performansını ölçmek için tasarlanmış bir endekstir. ESI'nin performansı, endeksin amaçlarına ve metodolojisine uygun olarak, çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerin bir arada değerlendirilmesi sonucu elde edilen sonuçlarla ölçülür.

2005 yılındaki ilk sürümde, İsviçre, Finlandiya, Norveç, İsveç ve Kanada en yüksek performansı gösteren ülkeler arasında yer almıştır. 2008 yılında yapılan ikinci sürümde ise, İsveç, Norveç, Finlandiya, Kosta Rika ve Hırvatistan en yüksek performansı gösteren ülkeler olmuştur.

ESI, her yıl yenilenmeyen bir endekstir ve son sürümü 2008 yılında yayınlanmıştır. Ancak, ESI'nin yerini Çevresel Performans Endeksi (EPI) almıştır. EPI, ESI'ya benzer şekilde, çevresel performans ölçmek için tasarlanmış bir endekstir ve her iki endeks de ülkelerin çevresel performansını değerlendirmek için benzer kriterler kullanır.

ESI, 20 ayrı gösterge kategorisi içermekte ve bu göstergeler, ülkelerin doğal kaynaklarının yönetimi, çevresel sağlık, su kaynakları, hava kalitesi, biyoçeşitlilik, habitat koruma, çölleşme kontrolü, çevresel performans gibi alanlarda performansını ölçer. Bu göstergeler, ülkelerin çevresel performansını ve sürdürülebilirlik düzeylerini değerlendirmek için kullanılır.

ESI'nin metodolojisi, 76 ana gösterge ve alt göstergelerden oluşan bir yapıdadır. Bu göstergeler, ülkelerin çevresel, sosyal ve ekonomik performansını değerlendirmek için kullanılır. Göstergeler arasındaki ilişkiler matematiksel olarak hesaplanır ve ülkelerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için bir puanlama sistemi kullanılır. Bu göstergeler, ülkelerin doğal kaynakların yönetimi, çevresel sağlık, su kaynakları, hava kalitesi, biyoçeşitlilik, habitat koruma, çölleşme kontrolü, çevresel performans gibi alanlarda performansını ölçer.

ESI'nin metodolojisi, göstergelerin ağırlıklandırılması ve önceliklendirilmesi konusunda da ayrıntılı bir yaklaşım benimser. Göstergeler, endeksin amaçlarına uygun olarak gruplandırılır ve her bir grubun ağırlığı belirlenir. Bu ağırlıklar, göstergelerin önem derecesine göre belirlenir ve her bir ülkenin performansını etkiler.

ESI, her bir ülkeye 0-100 arasında bir puan verir. Bu puanlar, ülkelerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için kullanılır ve ülkeler arasında karşılaştırma yapılabilir. Endeksin sonuçları, ülkelerin sürdürülebilirlik performansını sıralamak için kullanılır ve daha sürdürülebilir bir gelecek için politika yapıcılar tarafından kullanılabilir (<https://sedac.ciesin.columbia.edu/data/collection/esi>).

2.2.2.4. Çevresel Performans Endeksi (EPI)

Çevresel Performans Endeksi (EPI), bir ülkenin çevresel performansını ölçmek için kullanılan bir endekstir. Endeks, ülkelerin çevre sağlığı ve ekolojik durumları

açısından nasıl performans gösterdiğini ölçer. EPI, birçok çevresel faktöre dayanarak, bir ülkenin çevresel performansını sıralamak için kullanılır.

EPI, çevre sağlığı ve ekolojik durum açısından 32 farklı göstergeye dayanarak her ülkeye puan verir. Bu göstergeler, hava ve su kalitesi, biyoçeşitlilik, sera gazı emisyonları, orman kaynakları, su kaynakları yönetimi, çevre sağlığı gibi çevresel konuları kapsar.

EPI, her ülkeye 100 üzerinden bir puan verir ve bu puanlar, ülkelerin çevresel performanslarını sıralamak için kullanılır. EPI, yılda bir kez yayınlanır ve son sürümü olan EPI 2020, 180 ülkeyi içermektedir. EPI, dünya genelindeki ülkelerin çevresel performansını karşılaştırmak için kullanılan en önemli endekslerden biridir.

Çevresel Performans Endeksi (EPI), bir ülkenin çevresel performansını ölçmek için kullanılan bir endeks olup, endeksin oluşturulması için aşağıdaki metodoloji kullanılır:

Göstergelerin seçimi: EPI, çevresel performansı ölçmek için 32 farklı göstergeye dayanmaktadır. Bu göstergeler, 10 farklı kategoriye ayrılmıştır. Göstergeler, bilimsel verilerin yanı sıra ülkelerin çevresel yönetim kapasiteleri ve politikaları hakkında anketler ve diğer kaynaklardan gelen veriler kullanılarak belirlenir.

Ağırlıklandırma: Her bir gösterge, önem derecesine göre ağırlıklandırılır. Örneğin, hava kalitesi göstergesi, diğer göstergelere göre daha yüksek ağırlıklandırma puanına sahip olabilir.

Endeks hesaplama: Her ülke için, tüm göstergelerin birleşiminden oluşan bir puan hesaplanır. Bu puan, 100 üzerinden değerlendirilir ve ülkelerin çevresel performanslarını sıralamak için kullanılır.

Raporlama: EPI, her ülke için ayrı ayrı raporlanır ve ülkelerin çevresel performansları karşılaştırılır. EPI ayrıca, göstergelerin alt kategorileri, ülkeler arasındaki farklılıkları daha ayrıntılı bir şekilde incelemek için de kullanılabilir.

EPI, çevresel performansı değerlendirmek için kullanılan birçok endeks arasında en kapsamlı olanlarından biridir ve çevre politikaları oluşturmak, performansı

izlemek ve çevresel performanslarını artırmak isteyen ülkeler için önemli bir araçtır.

Çevresel Performans Endeksi (EPI), her bir ülkenin çevresel performansını 100 üzerinden puanlama yöntemiyle değerlendirir. Endeks, ülkelerin 32 farklı çevresel göstergeye göre performansını ölçer. Bu göstergeler, 10 farklı kategori altında gruplandırılmıştır. EPI'nin puanlama yöntemi şu şekildedir:

Göstergelerin ağırlıklandırılması: Her bir gösterge, önem derecesine göre ağırlıklandırılır. Ağırlıklandırma, her kategori ve her gösterge için ayrı ayrı yapılır.

Göstergelerin değerlendirilmesi: Her bir gösterge, belirli bir aralıkta puan alır. Bu puanlar, ülkelerin o gösterge için ne kadar başarılı olduklarını yansıtır.

Endeks hesaplama: Her ülke için, tüm göstergelerin birleşiminden oluşan bir puan hesaplanır. Bu puan, 100 üzerinden değerlendirilir ve ülkelerin çevresel performanslarını sıralamak için kullanılır.

EPI puanları, ülkelerin çevresel performanslarını karşılaştırmak için kullanılır. EPI ayrıca, göstergelerin alt kategorileri, ülkeler arasındaki farklılıkları daha ayrıntılı bir şekilde incelemek için de kullanılabilir. EPI'nin puanlama yöntemi, çevre politikaları oluşturmak, performansı izlemek ve çevresel performanslarını artırmak isteyen ülkeler için önemli bir araçtır.

Çevresel Performans Endeksi (EPI), 2020 yılında güncellenmiştir. 2020 yılı EPI'si, 180 ülkenin çevresel performansını değerlendirerek puanlama yapmıştır. EPI'nin 2020 yılı en yüksek indeks değerinde ilk sırada 87.42 puanla İsviçre yer almaktadır. Bu puan, en yüksek puan olan 100'e yakın olsa da, EPI 100 puan üzerinden değerlendirilmemektedir. EPI, çevresel performansı 100 üzerinden değerlendirmek yerine, 100 puanlık bir aralık içinde puanlamaktadır (<https://epi.yale.edu/>).

2.2.2.5. BİST Sürdürülebilirlik Endeksi

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi (BIST Sustainability Index), Borsa İstanbul (BİST) tarafından oluşturulmuş bir endekstir. Endeks, çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performansı yüksek şirketleri belirlemek amacıyla

oluşturulmuştur. Endekste yer alan şirketler, çevresel, sosyal ve yönetişim alanlarında yüksek standartlar sergilemektedirler.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi, 2014 yılında oluşturulmuştur. Endekste yer alan şirketlerin belirlenmesinde, BİST 100 endeksinde yer alan şirketler arasından, ESG performansı yüksek olanlar seçilmektedir. Endekste yer alan şirketler, sürdürülebilirlik performanslarına göre puan almaktadırlar. Endeks, yatırımcılara, sürdürülebilirliği ön planda tutan şirketlere yatırım yapma imkanı sağlamaktadır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi performansı, Borsa İstanbul'da işlem gören çevresel, sosyal ve yönetişim performansı yüksek olan şirketlerin performansını yansıtmaktadır. Endeksin performansı, endekste yer alan şirketlerin hisse senedi fiyatlarının performansına göre belirlenmektedir.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi, son yıllarda yatırımcılar arasında giderek daha fazla ilgi görmektedir. 2020 yılında, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin getirisi yüzde 51,47 olarak gerçekleşmiştir. Endeksin yıllık getirisi, BİST 100 endeksine göre oldukça yüksektir.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi, Borsa İstanbul'da işlem gören şirketler arasından çevresel, sosyal ve yönetişim (ESG) performansı yüksek olan şirketleri seçerek oluşturulmaktadır. Endeksin hesaplama yöntemi aşağıdaki adımlardan oluşmaktadır:

Endeks kapsamına alınacak şirketler belirlenir: Endekse dahil edilecek şirketler, Borsa İstanbul'da işlem gören ve ESG performansı değerlendirmelerinde yüksek puan alan şirketler arasından seçilir.

Her şirketin ESG puanı hesaplanır: Seçilen şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetişim performansı puanları ayrı ayrı hesaplanır. Bu puanlar, uluslararası standartlara göre belirlenen çeşitli göstergeler ve endeksler kullanılarak belirlenir.

Her şirketin ağırlıklandırılmış ESG puanı hesaplanır: Her şirketin çevresel, sosyal ve yönetişim performansı puanları, belirli ağırlıklarla çarpılarak ağırlıklandırılmış ESG puanı hesaplanır.

Endeks puanı hesaplanır: Her şirketin ağırlıklandırılmış ESG puanı toplanarak endeks puanı hesaplanır. Endeks puanı, Borsa İstanbul tarafından belirlenen baz fiyata bölünerek endeksin değeri elde edilir.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi hesaplama yöntemi, ESG performansı yüksek olan şirketlerin endekste ağırlıklı olarak temsil edilmesini sağlamaktadır. Bu da yatırımcılara, sürdürülebilirlik kriterlerine göre seçilmiş şirketlerin performansını takip etme imkânı sağlamaktadır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin metodolojisi aşağıdaki adımlardan oluşur:

Şirket Seçimi: Endekse dahil edilecek şirketler, Borsa İstanbul'da işlem gören ve sürdürülebilirlik raporu yayınlayan şirketler arasından seçilir.

Veri Toplama: Seçilen şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarına ilişkin veriler toplanır. Bu veriler, şirketlerin sürdürülebilirlik raporları, şirket web siteleri, finansal raporlar ve diğer kaynaklardan elde edilir.

Performans Ölçümü: Şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetim alanlarında performansları ölçülür. Bu alanlarda ölçülen performans göstergeleri arasında karbon ayak izi, su yönetimi, iş sağlığı ve güvenliği, iş etiği, insan hakları ve çeşitlilik yer alır.

Ağırlıklandırma: Performans göstergeleri, önem derecelerine göre ağırlıklandırılır. Bu ağırlıklandırma, sürdürülebilirlik alanlarının önem sırasına göre belirlenir.

Endeks Puanlama: Şirketlerin performansları, ağırlıklandırılmış performans göstergeleri kullanılarak puanlanır. Endeks puanı, şirketin sürdürülebilirlik performansının toplamını yansıtır.

Endeks Değerlendirmesi: Şirketler, endeks puanlarına göre sıralanır ve en yüksek puan alan şirketler endekse dahil edilir.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin metodolojisi her yıl güncellenir ve endekse dahil edilen şirketlerin performansları yeniden ölçülür. Bu sayede, endeks her yıl daha güncel ve doğru bir performans ölçümü sağlar (Gök ve Özdemir, 2017).

2.3. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları

2.3.1. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesi nedir?

Sürdürülebilirlik Karnesi, bir kuruluşun veya bir faaliyetin sürdürülebilirlik performansının ölçüldüğü bir araçtır. Çevresel, sosyal ve ekonomik performansı ölçmek için kullanılan bir yöntemdir ve bu performansın değerlendirilmesine yardımcı olur (<https://www.globalreporting.org/resource/library/Turkish-G3-Reporting-Guidelines.pdf>).

Sürdürülebilirlik Karnesi, bir organizasyonun veya bir faaliyetin çevreye, çalışanlara, müşterilere, tedarikçilere ve paydaşlara olan etkilerini ölçmek için kullanılan bir araçtır. Karnenin amacı, bir organizasyonun sürdürülebilirlik hedeflerine ne kadar yakın olduğunu ve nerede gelişme fırsatları olduğunu belirlemektir (White, 2005: 36).

Sürdürülebilirlik Karnesi, bir dizi performans göstergesi kullanarak sürdürülebilirlik performansını ölçer. Bu göstergeler, karbon ayak izi, su ayak izi, atık yönetimi, doğal kaynak kullanımı, enerji verimliliği, sosyal ve ekonomik etkiler gibi birçok farklı kategoride olabilir. Karnenin sonuçları, organizasyonun performansının bir raporunda sunulur ve sürdürülebilirlik performansının iyileştirilmesine yönelik eylem planları oluşturulabilir.

Sürdürülebilirlik Karnesi, şirketlerin sürdürülebilirliği birinci öncelik haline getirmeleri ve sürdürülebilirliği öncelikli bir konu olarak ele almaları için bir teşvik aracı olarak da kullanılabilir. Organizasyonların sürdürülebilirlik performansını ölçmek ve iyileştirmek için kullanılan bir araçtır.

2.3.2. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesinin Önemi

Sürdürülebilirlik Karnesi, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını ölçmek için standart bir yöntem sunar. Karneler, bir organizasyonun çevresel, sosyal ve ekonomik performansını ölçerek, organizasyonun sürdürülebilirliği konusundaki başarısını belirlemeye yardımcı olur. Sürdürülebilirlik Karnesi sonuçları, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını iyileştirmek için eylem planları oluşturmalarına yardımcı olur. Karneler, organizasyonların güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek, iyileştirme fırsatlarını ortaya çıkarır. Organizasyonların

sürdürülebilirlik performansını paydaşlarına iletmelerine yardımcı olur. Karneler, organizasyonların performansını şeffaf bir şekilde sunarak, paydaşların organizasyon hakkında daha iyi bilgilendirilmesini sağlar. Organizasyonların inovasyon ve verimlilik fırsatlarını belirlemelerine yardımcı olur. Karneler, organizasyonların sürdürülebilirliği iyileştirmek için yeni fikirler ve teknolojiler geliştirmelerine teşvik eder. Organizasyonların sürdürülebilirliği konusundaki performanslarını diğer organizasyonlarla karşılaştırmalarına yardımcı olur. Karneler, organizasyonların sürdürülebilirliği konusunda rekabet üstünlüğü elde etmelerine yardımcı olur (Yılmaz, 2018).

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı, Sürdürülebilirlik Karnesi organizasyonların sürdürülebilirliği konusunda farkındalığını artırır ve sürdürülebilirliği öncelikli bir konu olarak ele almalarını sağlar.

Sürdürülebilirlik Karnesi oluşturmak için birtakım gereksinimler vardır (Özçelik, 2013):

Performans Göstergeleri: Sürdürülebilirlik Karnesi, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını ölçmek için performans göstergeleri kullanır. Bu göstergeler, organizasyonun çevresel, sosyal ve ekonomik performansını ölçmek için seçilir.

Veri Toplama ve Yönetimi: Sürdürülebilirlik Karnesi oluşturmak için, organizasyonların performans göstergeleri için gerekli verileri toplaması ve yönetmesi gerekir. Veriler, organizasyonun faaliyetlerinden, tedarik zincirinden, paydaşlardan ve diğer kaynaklardan toplanır.

Performans Ölçümü: Sürdürülebilirlik Karnesi, performans göstergeleri için verilerin analiz edilmesi ve performansın ölçülmesi ile oluşturulur. Bu adım, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını anlamalarına ve iyileştirmek için eylem planları oluşturmalarına yardımcı olur.

Raporlama ve İletişim: Sürdürülebilirlik Karnesi, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını raporlamak ve paydaşlarına iletmek için kullanılır. Karneler, organizasyonların performanslarını şeffaf bir şekilde sunarak, paydaşların organizasyon hakkında daha iyi bilgilendirilmesini sağlar.

Sürekli İyileştirme: Sürdürülebilirlik Karnesi oluşturma süreci, organizasyonların sürdürülebilirlik performanslarını sürekli olarak iyileştirmelerini sağlar. Karneler, organizasyonların güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek, iyileştirme fırsatlarını ortaya çıkarır.

Bu gereksinimler, Sürdürülebilirlik Karnesi oluşturmak için gerekli olan ana adımlardır. Karneler, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını ölçmek, paydaşlarına iletmek ve sürdürülebilirliği iyileştirmek için önemli bir araçtır.

Sürdürülebilirlik Karnesi ölçümleri, çevresel, sosyal ve ekonomik performans göstergelerini içerir. Bu göstergeler, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını ölçmek ve iyileştirmek için kullanılır. Ölçümler aşağıdaki kategorilere ayrılabilir:

Çevresel Performans Göstergeleri: Bu göstergeler, organizasyonların çevresel performansını ölçmek için kullanılır. Bunlar arasında sera gazı emisyonları, su kullanımı, atık yönetimi ve enerji verimliliği gibi faktörler bulunur.

Sosyal Performans Göstergeleri: Bu göstergeler, organizasyonların sosyal performansını ölçmek için kullanılır. Bunlar arasında iş gücü yönetimi, insan hakları, toplumla ilişkiler ve sağlık ve güvenlik gibi faktörler yer alır.

Ekonomik Performans Göstergeleri: Bu göstergeler, organizasyonların ekonomik performansını ölçmek için kullanılır. Bunlar arasında finansal yönetim, yatırım getirisi, iş hacmi ve ürün veya hizmet kalitesi gibi faktörler bulunur.

2.3.3. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesi Ölçümleri

Sürdürülebilirlik Karnesi ölçümleri, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını değerlendirmelerine ve iyileştirmelerine yardımcı olur. Ölçümler, organizasyonların sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için eylem planları oluşturmalarına ve kaynakları etkili bir şekilde kullanmasına olanak tanır. Ayrıca, paydaşlarla iletişim kurarak, organizasyonların sürdürülebilirlik performansını şeffaf bir şekilde sunmasına yardımcı olur.

2.3.3.1. Karbon Ayak İzi

Karbon ayak izi ölçümü, bir organizasyonun, bir ürünün ya da hizmetin, ya da bir etkinliğin, sera gazı emisyonlarını ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Karbon ayak izi ölçümü, ürün ya da hizmetin yaşam döngüsü boyunca üretilen sera gazı emisyonlarını hesaplamayı amaçlar. Sera gazı emisyonlarının kaynaklarını belirlemek ve organizasyonların bu emisyonları azaltmak için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olmak için kullanılır. Bu ölçüm, özellikle çevre dostu ürünlerin ve hizmetlerin tedarikçileri, tüketicileri ve yatırımcıları tarafından talep edildiği gibi, birçok organizasyon tarafından benimsenmektedir (Üreden ve Özden, 2018).

Karbon ayak izi ölçümü, sera gazı emisyonları için bir dizi farklı kategorinin hesaplanmasını gerektirir. Bu kategoriler arasında doğrudan emisyonlar (örneğin, fabrikaların doğrudan emisyonları), dolaylı emisyonlar (örneğin, ürünlerin üretimi için kullanılan elektrik) ve tedarik zinciri emisyonları (örneğin, ürünlerin hammaddelerinin üretimi için yapılan seyahatler) yer alır. Organizasyonların sera gazı emisyonlarını azaltmak için eylem planları geliştirmelerine ve kaynakları etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Ayrıca, paydaşlarla iletişim kurarak, organizasyonların sera gazı emisyonlarını şeffaf bir şekilde sunmasına yardımcı olur.

2.3.3.2. Su Ayak İzi

Su ayak izi ölçümü, bir organizasyonun, bir ürünün ya da hizmetin, su kaynaklarının kullanımını ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Ürün ya da hizmetin yaşam döngüsü boyunca kullanılan su miktarını hesaplamayı amaçlar. Su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin değerlendirilmesine yardımcı olur. Bu ölçüm, özellikle suya dayalı ürünlerin tedarikçileri, tüketicileri ve yatırımcıları tarafından talep edildiği gibi, birçok organizasyon tarafından benimsenmektedir. Su kaynaklarını belirlemek ve organizasyonların su kullanımını azaltmak için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olmak için kullanılır. Bu ölçüm, özellikle su kaynaklarının kıt olduğu bölgelerde, su kullanımı ile ilgili risklerin belirlenmesine ve yönetilmesine yardımcı olur. Ürün ya da hizmetin yaşam döngüsü boyunca su kullanımını hesaplamayı gerektirir. Bu hesaplama, ürünün imalat sürecinde

kullanılan su, ürünün kullanımı sırasında kullanılan su ve ürünün son kullanımından sonra gerektiği kadar suyun geri kazanılması gibi farklı faktörleri içerir (Karlı ve Artar, 2021).

Organizasyonların su kullanımını azaltmak için eylem planları geliştirmelerine ve kaynakları etkili bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Ayrıca, paydaşlarla iletişim kurarak, organizasyonların su kullanımını şeffaf bir şekilde sunmasına yardımcı olur.

2.3.3.3. Atık Yönetimi

Atık yönetimi, sürdürülebilirlik karnesi ölçümlerinde önemli bir konudur ve organizasyonların atık üretimini azaltmaları ve atıklarını etkili bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir.

Atık yönetimi ölçümü, organizasyonun atık üretimini ve atıkların ne kadarının geri dönüştürüldüğünü veya yeniden kullanıldığını ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu ölçüm, organizasyonların atık yönetimi stratejilerinin etkinliğini değerlendirmelerine ve atık yönetimi programlarını geliştirmelerine yardımcı olur. Organizasyonun atık yönetimi stratejilerinin etkinliğini değerlendirmelerine yardımcı olur. Kurumun atık üretimini azaltmak için uyguladığı politikaların, geri dönüşüm ve yeniden kullanım programlarının ve atık yönetimi stratejilerinin ne kadar etkili olduğunu belirlemek için kullanılır. Kurumların atık yönetimi programlarını geliştirmelerine yardımcı olur. Bu ölçüm, organizasyonların atık üretimini azaltmak için yeni stratejiler geliştirmelerine ve atık yönetim programlarını iyileştirmelerine yardımcı olur (Tezel ve Yıldız, 2020; Akdoğan ve Güleç, 2007).

Sürdürülebilirlik karnesi ölçümleri, organizasyonların atık yönetimi stratejilerini değerlendirmelerine ve sürdürülebilirlik performansını artırmak için gerekli eylem planlarını geliştirmelerine yardımcı olur ve sürdürülebilirliği daha iyi anlamalarına ve işletmelerini daha sürdürülebilir hale getirmek için gerekli adımları atmalarını sağlar.

2.3.3.4. Doğal Kaynak Kullanımı

Doğal kaynak kullanımı, sürdürülebilirlik karnesi ölçümleri içinde önemli bir konudur. Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımı, doğal kaynakların tükenmesini önlemek ve çevresel etkileri minimize etmek açısından önemlidir.

Sürdürülebilirlik karnesi, organizasyonların doğal kaynak kullanımını ölçmek ve raporlamak için kullanılan bir araçtır. Doğal kaynak kullanımı ölçümü, organizasyonların kaynak tüketimini izlemelerine ve kaynak kullanımını azaltmak için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olur. Doğal kaynak kullanımı ölçümü, organizasyonların toplam kaynak tüketimini ve kaynak kullanımının dağılımını hesaplamayı içerir. Bu hesaplama, organizasyonun faaliyetleri için kullanılan su, enerji, yakıt, madenler, metal ve diğer doğal kaynakları içerir. Organizasyonlar, doğal kaynak kullanımını azaltmak için çeşitli stratejiler geliştirebilirler. Bu stratejiler arasında enerji verimliliği, su tasarrufu, geri dönüşüm, yenilenebilir enerji kullanımı ve atık azaltma yer alabilir. Sürdürülebilirlik karnesi ölçümleri, organizasyonların doğal kaynak kullanımı stratejilerini değerlendirmelerine ve sürdürülebilirlik performansını artırmak için gerekli eylem planlarını geliştirmelerine yardımcı olur. Bu ölçümler, organizasyonların doğal kaynak kullanımını daha iyi anlamalarına ve doğal kaynak kullanımını azaltmak için gerekli adımları atmalarına yardımcı olur (Turhan, Özen ve Albayrak, 2018).

Sonuç olarak, sürdürülebilirlik karnesi doğal kaynak kullanımı ölçümü, organizasyonların doğal kaynak kullanımını izlemelerine, kaynak kullanımını azaltmak için stratejiler geliştirmelerine ve doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımına katkıda bulunmalarına yardımcı olur. Bu sayede, organizasyonlar sürdürülebilir bir gelecek için daha uygun ve sorumlu bir şekilde hareket edebilirler.

2.3.4. Sürdürülebilirlik Raporu/Karnesi Uygulamaları

2.3.4.1.. Endüstriyel Sektör

Sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları, endüstriyel sektörde de sıklıkla kullanılmaktadır. Endüstriyel sektör, kaynak tüketimini ve çevresel etkileri minimize etmek için sürdürülebilirlik karnesi kullanarak faaliyetlerini yönetebilirler. Endüstriyel sektörde sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları,

aşağıdaki gibi ölçümleri içerebilir
(<https://www.globalreporting.org/>; <https://www.cdp.net/>; <https://www.spglobal.com/esg/djones/>; <https://www.unglobalcompact.org/>):

Enerji kullanımı: Endüstriyel sektör, enerji tüketiminin önemli bir kısmını oluşturur. Sürdürülebilirlik karnesi, endüstriyel sektörün enerji tüketimini izleyerek, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımını artırmak için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olur.

Karbon ayak izi: Endüstriyel sektör, atmosfere salınan sera gazı emisyonlarının önemli bir kaynağıdır. Sürdürülebilirlik karnesi, endüstriyel sektörün sera gazı emisyonlarını izleyerek, karbon ayak izini azaltmak için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olur.

Su kullanımı: Endüstriyel sektör, su tüketiminin önemli bir kısmını oluşturur. Sürdürülebilirlik karnesi, endüstriyel sektörün su kullanımını izleyerek, su tasarrufu ve geri dönüşümü stratejileri geliştirmelerine yardımcı olur.

Atık yönetimi: Endüstriyel sektör, atık üretiminin önemli bir kaynağıdır. Sürdürülebilirlik karnesi, endüstriyel sektörün atık üretimini izleyerek, atık azaltma ve geri dönüşüm stratejileri geliştirmelerine yardımcı olur.

Doğal kaynak kullanımı: Endüstriyel sektör, doğal kaynak tüketiminin önemli bir kısmını oluşturur. Sürdürülebilirlik karnesi, endüstriyel sektörün doğal kaynak kullanımını izleyerek, doğal kaynak kullanımını azaltmak için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olur.

Endüstriyel sektörde sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları, endüstriyel işletmelerin sürdürülebilirliğe katkıda bulunmalarına yardımcı olur. Bu sayede, endüstriyel sektör, kaynak tüketimini ve çevresel etkileri minimize etmek için daha uygun ve sorumlu bir şekilde hareket edebilir.

Örneğin bir otomobil üreticisi olan Tesla'nın sürdürülebilirlik karnesi raporu, endüstriyel sektördeki bir firma düzeyinde uygulamanın somut bir örneğidir. Tesla, sürdürülebilirlik karnesi raporunda, enerji verimliliği, atık yönetimi, sera gazı emisyonları ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi konuları ele alır. Ayrıca, ürünleri

ve tedarik zinciri ile ilgili sürdürülebilirlik hedeflerini ve performansını da raporda paylaşır.

Bir diğer örnek ise Unilever adlı çok uluslu bir tüketim ürünleri şirkettir. Unilever, sürdürülebilirlik karnesi raporunda su kullanımı, atık yönetimi, sera gazı emisyonları, sürdürülebilir tarım ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi konulara odaklanır. Ayrıca, tedarik zinciri ile ilgili sürdürülebilirlik hedefleri ve performansı da raporda yer alır.

Bu örnekler, endüstriyel sektördeki firmaların sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarına somut örnekler olarak gösterilebilir.

Elde ettiği ürünlerle tüketiciye hizmet veren birçok endüstriyel sektör, sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları ile kendi sürdürülebilirlik performanslarını ölçmekte ve iyileştirmekte kullanmaktadır.

Gıda Sanayi:

Bir gıda üreticisi, atık yönetimi ölçümlerinde, ambalaj malzemelerinin yeniden kullanımını teşvik eden programları uygulayarak, geri dönüşüm oranlarını arttırdı. Sürdürülebilirlik Karnesi'nde enerji tüketimini ölçerek, enerji verimliliği sağlamak için işletme içi aydınlatma sistemleri ve ekipmanları yükseltildi (<https://saipatform.org/>; <https://wrap.org.uk/content/food-industry-sustainability-strategy-fiss>).

Tekstil Sanayi:

Bir tekstil üreticisi, su ayak izi ölçümü yaparak üretim sürecinde su tasarrufu sağlamak için prosesleri yeniden yapılandırdı ve su kullanımını azalttı. Doğal kaynak kullanımı ölçümlerinde, geri dönüştürülebilir malzemeler kullanarak atık miktarını azaltan bir tekstil üreticisi, sürdürülebilir pamuk tarımı uygulamalarına destek vererek ürünlerinin sürdürülebilirliğini artırdı (<https://apparelcoalition.org/>; <https://bettercotton.org/>).

Kimya Sanayi:

Bir kimya şirketi, üretim sürecinde karbon ayak izi ölçümü yaparak, sera gazı emisyonlarını azaltmak için enerji verimliliği projelerini hayata geçirdi. Atık

yönetimi ölçümlerinde, geri dönüşüm programları uygulayarak ve atıkları azaltarak çevresel etkileri en aza indiren bir kimya şirketi, sürdürülebilir ürün tasarımı konusunda da çalışmalar yaparak müşterilerine daha sürdürülebilir seçenekler sunuyor. Bu örnekler, endüstriyel sektördeki firmaların sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarının birkaç örneğidir. Sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları, firmaların sürdürülebilirliği artırmak için uygulayabileceği çeşitli yaklaşımlar ve ölçümler sunar (<https://www.chemicalfootprint.org/>; <https://www.sustainablechemistry.org/>; <https://www.cefic.org/>; <https://www.gcande.org/>).

BMW: Sürdürülebilirlik karnesi raporlarında karbon ayak izi, su ayak izi ve doğal kaynak kullanımı ölçümleri yer alıyor. Ayrıca, tedarik zinciri sürdürülebilirliği, atık yönetimi ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi diğer konulara da değiniyor (https://automotivetransportation.basf.com/global/en/automotive/automotive_trends/sustainability.html).

Coca-Cola, Nestle ve Unilever: Sürdürülebilirlik karnesi raporlarında karbon ayak izi, su ayak izi, atık yönetimi ve doğal kaynak kullanımı ölçümlerinin yanı sıra, tedarik zinciri sürdürülebilirliği, insan hakları ve çevre koruma gibi konulara da yer veriyor.

Toyota: Japon otomotiv devi, çevre performansını ölçmek ve iyileştirmek için sürdürülebilirlik karnesi kullanmaktadır. Karnesi, CO2 emisyonları, su kullanımı, atık yönetimi ve tedarik zinciri yönetimi gibi faktörlere dayanmaktadır.

Nike: Dünya çapında bir spor malzemeleri markası olan Nike, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak çevre performansını izlemekte ve iyileştirmektedir. Karnesinde, enerji ve su kullanımı, CO2 emisyonları, atık yönetimi, tedarik zinciri yönetimi ve ürün tasarımı gibi faktörler ölçülmektedir.

Ikea: "Sürdürülebilir Hayatı Herkes için Mümkün Kılmak" misyonunu benimsemiş bir mobilya perakendecisidir. Şirket, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak çevresel ve sosyal etkilerini ölçmektedir. Örneğin, Ikea, 2020 yılında ürettiği tüm enerjinin %70'ini yenilenebilir kaynaklardan elde ettiğini açıklamıştır.

General Electric (GE): "Sürdürülebilir Bir Dünya Yaratmak" vizyonunu benimsemiş bir endüstriyel şirkettir. Şirket, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak

çevresel, sosyal ve ekonomik performansını ölçmektedir. GE'nin sürdürülebilirlik stratejisi, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve su kaynaklarının yönetimi gibi kategorilere odaklanmaktadır.

BASF: Kimya sektörünün lider firmalarından biri olan BASF, Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanarak üretim süreçlerinin çevresel etkilerini ölçmekte ve iyileştirmekte öncü bir rol oynamaktadır. Şirket, yenilikçi ürünler geliştirerek enerji ve su tüketimini azaltmak, atıkları yönetmek ve doğal kaynakları korumak için çözümler sunmaktadır.

Bu firmaların sürdürülebilirlik karnesi raporları, sadece kendi faaliyetleri değil, tedarik zinciri boyunca tüm süreçleri kapsayacak şekilde hazırlanıyor ve sürdürülebilirlik konusunda yapılan çalışmaların paydaşlar tarafından takip edilebilir olmasını sağlıyor.

2.3.4.2. Ticaret Sektörü

Sürdürülebilirlik Karnesi uygulamaları sadece endüstriyel sektörde değil, ticaret sektöründe de yaygın olarak kullanılmaktadır. Ticaret sektöründeki firmalar, sürdürülebilirlik performansını ölçmek ve iyileştirmek için Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanabilirler. Ticaret sektörü, çevre dostu ürünlerin satışı ve satın alınması yoluyla çevresel etkilerin azaltılmasına yardımcı olabilir.

Ticaret sektöründe sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları, şirketlerin çevresel ve sosyal etkilerini ölçerek, faaliyetlerindeki sürdürülebilirlik açısından iyileştirmeler yapmalarına olanak sağlar. Ayrıca, şeffaflık ve hesap verebilirlik yoluyla tüketicilerin ve diğer paydaşların da şirketlerin sürdürülebilirlik performansını anlamalarına yardımcı olur.

Perakende Mağazaları: Sürdürülebilirlik karnesi, perakende sektöründe faaliyet gösteren şirketler için sürdürülebilirlik performansını ölçmek için kullanılabilir. Örneğin, perakende şirketleri, mağaza operasyonlarını ve tedarik zincirlerini sürdürülebilir hale getirme hedeflerini belirleyebilir ve bunları raporlayabilir. Bu, tüketicilerin sürdürülebilir ürünlere daha fazla ilgi göstermesine neden olur.

Gıda Endüstrisi: Sürdürülebilirlik karnesi, gıda endüstrisi şirketleri tarafından kullanılabilir. Bu şirketler, tarım üretimindeki sürdürülebilirlik performanslarını,

tedarik zincirlerindeki sürdürülebilirlik uygulamalarını ve ürün ambalajlamasındaki sürdürülebilirlik uygulamalarını ölçebilirler. Örneğin, gıda üreticileri, üretim süreçlerinde enerji ve su tüketimini azaltmaya ve atık yönetimini iyileştirmeye odaklanabilirler.

Bankacılık ve Finans: Sürdürülebilirlik karnesi, bankalar ve finansal kurumlar tarafından kullanılabilir. Bu kurumlar, kredi verme ve yatırım uygulamalarında sürdürülebilirlik faktörlerini göz önünde bulundurarak, sürdürülebilir yatırımlar ve sürdürülebilir projeler için finansman sağlayabilirler. Ayrıca, finans kurumları sürdürülebilirlik performanslarını raporlayarak, şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlayabilirler.

Walmart: Dünya genelinde faaliyet gösteren perakende devi Walmart, Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanarak enerji tüketimini azaltmak, atıkları yönetmek ve sürdürülebilir ürünler sunmak gibi hedefler belirlemektedir. Şirket, tedarik zincirinde sürdürülebilirlik konusunda yüksek standartlar uygulamaktadır ve bu konuda tedarikçileriyle iş birliği yapmaktadır (<https://corporate.walmart.com/esgreport/>).

Marks & Spencer: İngiliz perakende devi Marks & Spencer, Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanarak, ürünlerinin çevresel etkilerini ölçmekte ve iyileştirmektedir. Şirket, enerji tüketimini azaltmak, atık yönetimini geliştirmek, su tüketimini azaltmak ve doğal kaynakları korumak için projeler yürütmektedir (<https://corporate.marksandspencer.com/sites/marksandspencer/files/marks-spencer/sustainability-at-M-S/sustainability-report-2022.pdf>).

Carrefour: Avrupa'nın en büyük perakende zincirlerinden biri olan Carrefour, Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanarak çevre dostu ürünler sunmak, enerji tüketimini azaltmak, atıkları yönetmek ve doğal kaynakları korumak için hedefler belirlemektedir. Şirket, tedarikçileriyle sürdürülebilirlik konusunda çalışmaktadır ve bu alanda liderlik yapmaktadır (<https://www.carrefour.com/sites/default/files/2022-05/Carrefour%20-%20Sustainability-Linked%20Bond%20Framework%20%282%29.pdf>).

Patagonia: ABD merkezli giyim markası Patagonia, Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanarak ürünlerinin çevresel etkilerini ölçmekte ve iyileştirmektedir. Şirket, geri

dönüştürülebilir malzemeler kullanmak, atıkları yönetmek ve ürünlerin ömrünü uzatmak gibi çevre dostu uygulamaları benimsemektedir (<https://www.patagonia.com/our-footprint/>).

H&M: Dünya çapında faaliyet gösteren giyim perakende zinciri H&M, Sürdürülebilirlik Karnesi'ni kullanarak çevresel etkilerini ölçmekte ve sürdürülebilirlik performanslarını izlemektedir. Şirket, sürdürülebilir malzemeler kullanmak, enerji ve su tüketimini azaltmak, atık yönetimini geliştirmek ve sürdürülebilir ürünleri müşterilerine sunmak için projeler yürütmektedir (<https://hmgroupp.com/investors/annual-and-sustainability-report/>).

Tesco: İngiltere merkezli süpermarket zinciri Tesco, sürdürülebilirlik karnesini kullanarak enerji tüketimini azaltmak, su kullanımını azaltmak ve atıkları yönetmek gibi pek çok alanda sürdürülebilirlik performansını ölçmektedir. Ayrıca, tedarik zincirinde sürdürülebilirlik önceliklerini yansıtan ürünleri teşvik etmektedir (<https://www.tescopl.com/sustainability-reports?activeTab=reports>).

2.3.4.3. Enerji Sektörü

Sürdürülebilirlik karnesi, enerji sektöründe de yaygın olarak kullanılan bir ölçüm aracıdır. Enerji sektörü, fosil yakıt tüketimi, sera gazı salınımı ve doğal kaynak kullanımı gibi çevresel etkilere sahiptir ve sürdürülebilirlik karnesi, bu etkileri ölçmek ve yönetmek için etkili bir araçtır.

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları aşağıdaki şekillerde gerçekleştirilebilir:

Karbon ayak izi ölçümü: Enerji sektörü, dünya genelinde en yüksek sera gazı salınımına neden olmaktadır. Bu nedenle, enerji şirketleri karbon ayak izlerini ölçmek ve azaltmak için sürdürülebilirlik karnesi kullanabilirler.

Yenilenebilir enerji kullanımı: Sürdürülebilirlik karnesi, enerji şirketlerinin yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanma oranlarını ölçebilir. Bu, şirketlerin karbon ayak izlerini azaltmalarına yardımcı olabilir.

Enerji verimliliği: Enerji şirketleri, sürdürülebilirlik karnesi ile enerji verimliliğini ölçebilir ve artırabilirler. Bu, enerji şirketlerinin kaynakları daha verimli bir şekilde kullanmalarına ve çevresel etkilerini azaltmalarına yardımcı olabilir.

Atık yönetimi: Enerji üretimi sırasında ortaya çıkan atıkların yönetimi, çevresel etkileri azaltmak için önemlidir. Sürdürülebilirlik karnesi, enerji şirketlerinin atık yönetimlerini ölçebilir ve iyileştirmeler yapmalarına yardımcı olabilir.

Doğal kaynak kullanımı: Enerji sektörü, doğal kaynakların kullanımında önemli bir paya sahiptir. Sürdürülebilirlik karnesi, enerji şirketlerinin doğal kaynak kullanımını ölçebilir ve yönetebilir.

Örnek olarak, bir enerji şirketi sürdürülebilirlik karnesi kullanarak, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanım oranını artırabilir, karbon ayak izini azaltabilir, enerji verimliliğini artırabilir, atık yönetimini iyileştirebilir ve doğal kaynak kullanımını azaltabilir.

2.3.4.4. Tarım ve Gıda Sektörü

Sürdürülebilirlik karnesi, tarım ve gıda sektörü için de önemli bir ölçüm aracıdır. Bu sektörde sürdürülebilirlik karnesi kullanılarak, üretim sürecinde kullanılan doğal kaynaklar, karbon ayak izi, su ayak izi, atık yönetimi, iş sağlığı ve güvenliği gibi çevresel ve sosyal performans göstergeleri ölçülebilir.

Tarım sektöründe, sürdürülebilirlik karnesi ile tarım üretiminin çevreye olan etkileri ölçülebilir ve yönetilebilir. Örneğin, sürdürülebilirlik karnesi aracılığıyla tarım üretiminde kullanılan doğal kaynaklar ölçülebilir ve bu kaynakların etkin kullanımı sağlanabilir. Ayrıca, tarım üretiminde kullanılan gübre ve tarım ilaçlarının atık yönetimi de sürdürülebilirlik karnesi ile ölçülebilir.

Gıda sektöründe ise sürdürülebilirlik karnesi, üretim sürecindeki tüm aşamaların (ürün tasarımı, üretim, ambalajlama, taşıma, satış vb.) çevresel etkilerinin ölçülmesini sağlar. Örneğin, ürün tasarımı aşamasında ambalajlama malzemelerinin çevresel etkileri dikkate alınabilir, üretim sürecinde enerji ve su kullanımı azaltılabilir, taşıma sürecinde karbon ayak izi azaltılabilir.

Türkiye'de bazı gıda şirketleri, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak çevresel ve sosyal performanslarını ölçüyor ve raporluyor. Örneğin, bir gıda şirketi, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak tedarik zincirindeki tüm aşamaların çevresel etkilerini ölçüyor ve bu etkileri azaltmak için çözümler üretiyor. Ayrıca, şirketin su

kullanımı, atık yönetimi ve karbon ayak izi gibi performans göstergeleri de sürdürülebilirlik karnesi ile ölçülüyor.

Tarım sektörü için sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları aşağıdaki gibi olabilir:

Toprak kalitesi ve verimliliği: Toprak kalitesi ve verimliliği ölçümleri, tarım arazilerinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu ölçümler, toprak erozyonu, toprak asitliği, organik madde içeriği, pH değeri ve besin maddesi içeriği gibi faktörlere odaklanabilir.

Su yönetimi: Sürdürülebilir tarım faaliyetleri için su yönetimi önemlidir. Su kaynaklarının korunması, sulama tekniklerinin ve sulama suyunun etkin kullanımı, su tüketiminin azaltılması ve sulama suyunun geri dönüşümü gibi ölçümler yapılabilir.

Biyolojik çeşitlilik: Tarım faaliyetleri, biyolojik çeşitliliğin korunması açısından da dikkatle incelenmelidir. Bu kapsamda ölçümler arasında, tarım alanlarındaki habitatlar, tarım ilaçlarının kullanımı ve çevresel etkileri, tozlaşma faaliyetleri ve toprak canlıları sayılabilir.

Sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları, tarım ve gıda sektöründe çeşitli alanlarda kullanılabilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Tarım üretimi: Tarım üretiminin sürdürülebilirliği, doğal kaynakların verimli kullanımı, toprak ve su kaynaklarının korunması ve biyoçeşitliliğin korunması ile ilgilidir. Tarım üretiminde sürdürülebilirlik karnesi uygulaması, çiftliklerde kullanılan su miktarı, kimyasal gübre ve pestisit kullanımı, toprak erozyonu, sera gazı emisyonları ve biyoçeşitlilik gibi faktörleri değerlendirmeyi içerir.

Gıda üretimi: Gıda üretimi sürdürülebilirliği, gıda kaynaklarının verimli kullanımı, gıda atıklarının azaltılması, gıda güvenliği ve sürdürülebilir gıda tedarik zinciri yönetimi gibi konuları içerir. Sürdürülebilirlik karnesi uygulaması, gıda üretiminde kullanılan kaynakların sürdürülebilirliği, gıda atıklarının yönetimi ve tedarik zinciri yönetimindeki sürdürülebilirlik performansı gibi faktörleri değerlendirmeyi içerir.

Gıda perakendeciliği: Gıda perakendeciliği sektörü, tüketiciye sunulan ürünlerin sürdürülebilirliğine ilişkin birçok faktörü içerir. Bunlar arasında ürünlerin doğal kaynak kullanımı, ambalajlama malzemelerinin sürdürülebilirliği, ürünlerin geri

dönüştürülebilirliği, tedarik zinciri yönetimi ve atık yönetimi gibi konular yer alır. Sürdürülebilirlik karnesi uygulaması, gıda perakendeciliği sektöründe faaliyet gösteren firmaların sürdürülebilirlik performansını değerlendirmeyi içerir.

2.3.4.5. İnşaat Sektörü

Sürdürülebilirlik karnesi inşaat sektörü için de önemli bir araçtır. İnşaat sektörü, çevre üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve doğal kaynakların tüketiminde büyük bir paya sahiptir. Bu nedenle, inşaat projelerinin sürdürülebilirliği değerlendirmek için sürdürülebilirlik karnesi kullanılabilir.

İnşaat sektörü için sürdürülebilirlik karnesi ölçümleri, enerji ve su kullanımı, malzeme seçimi, inşaat atıklarının yönetimi ve çalışanların sağlığı ve güvenliği gibi faktörleri içerir.

Sürdürülebilir inşaat için örnekler:

LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) sertifikası: Bu, çevre dostu ve sürdürülebilir bir bina tasarlamak ve inşa etmek için kullanılan bir sertifikasyon programıdır. Binaların enerji verimliliği, su tasarrufu, çevresel kalite, malzeme seçimi, sürdürülebilir site tasarımı ve diğer faktörlere göre puanlanır.

Sıfır Enerjili Binalar: Bu binalar, enerji üretmek ve tüketmek arasındaki dengenin sıfır olduğu binalardır. Bu binalar, enerji tasarrufu, yenilenebilir enerji kullanımı ve yüksek verimlilikli bina sistemleri gibi sürdürülebilirlik özelliklerine sahiptir.

Geri Dönüşümlü Malzemeler: İnşaat atıkları çevre için büyük bir sorundur ve geri dönüşümlü malzemelerin kullanımı, atıkların azaltılmasına yardımcı olabilir. Geri dönüştürülmüş malzemeler arasında cam, alüminyum, beton, çelik ve diğerleri bulunur.

Yeşil Çatılar: Yeşil çatılar, bitki örtüsü ile kaplı çatılardır ve enerji tasarrufu, su tutma kapasitesi ve hava kalitesini artırma gibi birçok faydası vardır.

Bu örnekler, inşaat sektöründe sürdürülebilirliği artırmak için kullanılan birkaç yöntemdir. Sürdürülebilirlik karnesi, inşaat sektörü için benzersiz ölçümler ve hedefler sağlar ve sektörün daha sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerlemesine yardımcı olabilir.

İnşaat sektöründe sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları, enerji ve su tasarrufu, malzeme seçimi, atık yönetimi ve çevre koruma gibi konuları içermektedir. Örneğin, bir inşaat projesinin sürdürülebilirlik karnesi, proje sürecinde kullanılan malzemelerin kaynaklarının ve üretim sürecinin sürdürülebilirliği, binaların enerji verimliliği, atık yönetimi ve su kullanımı gibi faktörleri de dikkate almaktadır.

İnşaat sektöründe sürdürülebilirlik karnesi uygulamasının nasıl yapılabileceğine ve çevre dostu inşaat projelerinin nasıl gerçekleştirilebileceğine dair örnekler;

Skanska: İsveç merkezli inşaat şirketi Skanska, sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarını projelerinin her aşamasında uyguluyor. Yenilenebilir enerji kaynakları, yeşil malzemeler ve geri dönüştürülebilir atıklar gibi sürdürülebilir çözümleri benimseyerek, örneğin İsveç'teki Stockholm şehir merkezindeki Skanska projeleri LEED Platinum sertifikasına sahiptir. <https://group.skanska.com/investors: Annual and Sustainability Report 2022>

Turner İnşaatı: ABD merkezli Turner İnşaat şirketi, sürdürülebilir inşaat uygulamalarına yatırım yapıyor ve LEED sertifikalı projeleri destekliyor. Örneğin, San Francisco'daki Salesforce Tower, dünyanın en yeşil gökdelenlerinden biridir ve Turner tarafından inşa edilmiştir. <https://www.turnerconstruction.com/about-us/sustainability>

Balfour Beatty: İngiliz şirketi Balfour Beatty, sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarını tedarik zinciri yönetimine entegre ediyor. Örneğin, malzeme tedariki sürecinde, sürdürülebilir malzemelerin kullanımını artırmak için tedarikçilerle işbirliği yaparak, doğal kaynak kullanımını azaltıyorlar. Ayrıca, inşaat işlemlerinde atık yönetimi konusunda da önemli adımlar atıyorlar. <https://www.balfourbeatty.com/sustainability/>

2.3.4.6. Kamu ve Devlet Sektörü

Sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarından biri de kamu sektörü tarafından gerçekleştirilen projelerin sürdürülebilirlik performansının ölçülmesidir. Bu uygulama, kamunun sorumluluğundaki faaliyetlerin ve projelerin sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesini ve gelecek nesillerin de faydalanabileceği bir çevrenin korunmasını sağlar.

Kamu sektörü uygulamaları örnekleri arasında, birçok şehirde yapılan toplu taşıma sistemlerinin sürdürülebilirlik karnesi ile ölçümlenmesi verilebilir. Toplu taşıma araçlarına geçiş, araç kullanımını azaltarak karbondioksit emisyonlarının azaltılmasına katkıda bulunur. Bunun yanı sıra, enerji verimliliği, malzeme seçimi, atık yönetimi ve su tasarrufu gibi diğer sürdürülebilirlik ölçümleri de bu projelerde göz önünde bulundurulabilir.

Kamu sektöründe bir diğer örnek ise yeşil bina projeleridir. Bu projelerde, sürdürülebilir malzemeler kullanımı, enerji verimliliği, su tasarrufu, atık yönetimi, çevre dostu ulaşım gibi kriterler dikkate alınarak sürdürülebilirlik performansı ölçülmektedir.

Ayrıca, kamunun yönetim faaliyetleri de sürdürülebilirlik karnesi kapsamında değerlendirilebilir. Bu değerlendirme, kurumların çevre politikalarının ve uygulamalarının sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olup olmadığını ölçer. Örneğin, kağıt tüketiminde azaltma, elektronik atık yönetimi, enerji verimliliği, ulaşım optimizasyonu gibi konular bu kapsamda değerlendirilebilir.

Kamu sektörü uygulamaları, sadece kamunun doğrudan sorumlu olduğu projelerle sınırlı değildir. Kamu sektörü ayrıca, özel sektörün sürdürülebilirlik karnesi performansının artırılmasına da katkıda bulunabilir. Bu amaçla, özel sektör kuruluşlarına çevresel performanslarını ve sürdürülebilirlik politikalarını raporlamaları için teşvik eden yönetmelikler ve teşvikler oluşturulabilir.

Kamu sektöründe sürdürülebilirlik karnesi uygulamaları genellikle kamu kurumlarının çevresel, sosyal ve ekonomik performansını ölçmek için kullanılır. Özellikle, kamu kurumları, sürdürülebilir uygulamaların öncülüğünü yaparak toplumda farkındalık yaratmak ve bu uygulamaların özel sektör tarafından da benimsenmesini sağlamak amacıyla sürdürülebilirlik karnesi kullanmaktadır.

Kamu sektörü sürdürülebilirlik karnesi ölçümleri, enerji verimliliği, atık yönetimi, su yönetimi, karbon ayak izi, çevresel yönetim sistemleri (EMS), sosyal sorumluluk ve kaynak verimliliği gibi birçok kategoride gerçekleştirilebilir.

Kamu sektörü sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarından bir örnek olarak, Birleşik Krallık hükümeti sürdürülebilirlik karnesi kullanarak çevresel performansını izlemektedir. Hükümet, 2009'dan bu yana karbon ayak izi, atık yönetimi, su

yönetimi ve sosyal sorumluluk dahil olmak üzere bir dizi çevresel ölçütü izlemektedir. Bu sayede, hükümet sürdürülebilirliği artırmak için adımlar atmakta ve toplumda sürdürülebilirlik konusunda farkındalık yaratmaktadır.

Özellikle son yıllarda pek çok ülke kamu sektörü kurumları tarafından sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarına geçiş yapmıştır. İşte bazı örnekler:

Avustralya: Avustralya hükümeti, sürdürülebilirliğin bütünsel bir yaklaşımının benimsenmesini teşvik etmek için "Ulusal Sürdürülebilirlik Karnesi" uygulamasını başlatmıştır. Karnede, kamu sektörü kurumlarından sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek için karbon ayak izi, enerji kullanımı, su kullanımı, atık yönetimi, çevresel etki ve toplumsal katılım gibi kriterler kullanılmaktadır.

Kanada: Kanada hükümeti, çevre ve ekonomik sürdürülebilirliği birleştiren "Sürdürülebilir Kanada 2020" planı çerçevesinde sürdürülebilirlik karnesi uygulamasına geçmiştir. Karnede, kamu sektörü kurumlarından çevre, ekonomi ve toplumsal katılım gibi kriterler kullanılarak sürdürülebilirlik performansları ölçülmektedir.

İngiltere: İngiltere hükümeti, 2010 yılında "Sürdürülebilir Kamu Sektörü" stratejisi ile kamu sektörü kurumları için sürdürülebilirlik karnesi uygulamasını benimsemiştir. Karnede, kurumların karbon ayak izi, su kullanımı, atık yönetimi, çevresel etki, toplumsal katılım ve sosyal adalet gibi kriterlere göre performansları ölçülmektedir.

Türkiye: Türkiye'de kamu sektörü kurumları da sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarına geçiş yapmaya başlamıştır. Örneğin, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, "Sürdürülebilir Kamu Binaları Projesi" kapsamında kamu binalarının enerji verimliliği, su tasarrufu ve atık yönetimi gibi konularda sürdürülebilirlik karnesi ile değerlendirilmesini sağlamaktadır. Benzer şekilde, Tarım ve Orman Bakanlığı da sürdürülebilir tarım uygulamalarını desteklemek için "Sürdürülebilir Tarım Destekleme Projesi" kapsamında sürdürülebilirlik karnesi uygulamalarını kullan

İsveç'te kamu sektörü kurumları, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliklerini ölçmek ve izlemek için bir sürdürülebilirlik karnesi kullanmaktadır. Karnenin kapsamı, çevresel ve sosyal konuları, yönetişimi, ekonomiyi ve kültürü kapsamaktadır. İsveç, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak, hükümetin, belediyelerin ve diğer kamu

sektörü kurumlarının sürdürülebilirlik konusundaki performanslarını ölçerek, ilerleme kaydetmeleri ve daha sürdürülebilir politika ve uygulamalar geliştirmeleri için bir yol sağlamaktadır.

Benzer şekilde, Hollanda'da, Amsterdam Belediyesi de sürdürülebilirlik karnesi kullanmaktadır. Karnenin odak noktası, belediyenin sürdürülebilirlik performansıdır ve çevresel, sosyal ve ekonomik faktörleri kapsar. Amsterdam Belediyesi, karnenin sonuçlarına dayanarak, sürdürülebilirliği geliştirmek için politikalar ve eylem planları oluşturur.

Ayrıca, Birleşik Krallık'ta, kamu sektörü kurumları, sürdürülebilirlik karnesi kullanarak performanslarını izlemekte ve raporlamaktadır. Bu karneler, çevresel sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlik faktörlerini ölçer. Karneler, kamu sektörü kurumlarının sürdürülebilirlik performanslarını diğer kurumlarla karşılaştırmalarına ve iyileştirmelerine yardımcı olur.

Bu örneklerde görülebileceği gibi, sürdürülebilirlik karnesi, kamu sektörü kurumlarına sürdürülebilirlik konusunda stratejik bir yol sağlar ve performanslarını ölçmek, raporlamak ve geliştirmek için bir çerçeve sunar.

2.3.5. Sürdürülebilirlik Karnesi Yönetimi

Sürdürülebilirlik Karnesi Yönetimi (SKY), bir organizasyonun sürdürülebilirlik performansını ölçmek, değerlendirmek, izlemek ve raporlamak için kullanılan bir yönetim sürecidir. Bu süreç, bir organizasyonun sürdürülebilirlik stratejilerini belirlemesine ve uygulamasına yardımcı olur. Organizasyonun sürdürülebilirlik performansını ölçmek için belirli göstergelerin belirlenmesini, bu göstergelerin verilerinin toplanmasını, analiz edilmesini ve raporlanmasını içerir. Bu süreç, organizasyonun sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur ve performansını sürekli olarak izleyerek ilerleme sağlamak için öneriler sunar.

SKY, birçok farklı organizasyonda uygulanabilir, örneğin özel sektör firmaları, kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları gibi. Bu yönetim süreci, organizasyonların sürdürülebilirlik stratejilerinin etkililiğini ve başarısını artırmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda sürdürülebilirlik konusunda daha şeffaf ve hesap verebilir olmalarını sağlar.

Bir kurumun veya organizasyonun sürdürülebilirlik performansının ölçülebilmesi, raporlanması, izlenmesi, yönetilmesi ve iyileştirilmesi için gerekli stratejilerin ve süreçlerin tasarlanması ve uygulanmasıdır. Bu yönetim süreci, sürdürülebilirlik karnesi verilerinin toplanması, analizi ve raporlanmasını içerir. Verilerin analizi sonucunda, kurumun sürdürülebilirlik performansı değerlendirilir ve sürdürülebilirlik hedefleri belirlenir. Bu hedefler, kurumun sürdürülebilirliğini artırmak için atılacak adımları belirler ve yönetim sürecinin sürekli iyileştirilmesini sağlar. Sürdürülebilirlik Karnesi Yönetimi, kurumların sürdürülebilirliğe olan taahhüdünü ve performansını şeffaf bir şekilde paylaşmalarını sağlar.

2.3.6. Sürdürülebilirlik Karnesi Hesaplama Metodolojisi

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama metodolojisi, farklı ölçümleri bir araya getirerek bir kurumun, bir işletmenin veya bir sektörün sürdürülebilirlik performansını ölçmeye yönelik bir yöntemdir. Her bir ölçüm kendi metodolojisine sahip olsa da genel olarak şu adımlar izlenebilir:

Kapsam Belirleme: Karnenin hazırlanacağı kurumun, işletmenin veya sektörün sınırları belirlenir. Bu aşamada hangi faaliyetlerin kapsama alınacağı, hangi tesislerin hesaba katılacağı gibi konular netleştirilir.

Veri Toplama: Ölçümler için gerekli veriler toplanır. Bu veriler genellikle finansal raporlar, işletme kayıtları, çevresel raporlar, personel kayıtları ve diğer kaynaklardan elde edilir.

Ölçüm Yöntemi Belirleme: Her bir ölçüm için uygun bir ölçüm yöntemi belirlenir. Bu adımda kullanılacak formüller, hesaplama teknikleri, göstergeler vb. belirlenir.

Verilerin Hesaplanması: Toplanan veriler kullanılarak her bir ölçüm hesaplanır. Bu aşamada hesaplama doğruluğunu artırmak için verilerin doğruluğu kontrol edilir.

Sonuçların Değerlendirilmesi: Hesaplanan veriler kullanılarak her bir ölçümün sonucu değerlendirilir. Bu adımda belirli hedeflerin aşıldığı veya aşılmadığı belirlenir.

Raporlama: Hesaplanan sonuçlar raporlanır ve kurumun, işletmenin veya sektörün sürdürülebilirlik performansı hakkında bilgi verir.

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama metodolojisi genellikle sertifikalandırma kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve hükümetler tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Her bir kuruluş kendi kriterleri ve ölçütleri doğrultusunda karneler hazırlayabilir.

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama sürecinde kapsam, ölçüm yapılacak olan unsurların ve bunların sınırlarının belirlenmesiyle belirlenir. Bu, organizasyonun faaliyetleri ve hedefleri ile bağlantılı olan önemli konuların belirlenmesini içerir. Karnenin kapsamı, organizasyonun faaliyetlerine ve ürünlerine bağlı olarak değişebilir.

Kapsam belirlenirken aşağıdaki faktörler göz önünde bulundurulabilir:

Organizasyonun stratejik hedefleri: Organizasyonun sürdürülebilirlik stratejisi ve hedefleri, kapsamın belirlenmesinde ana faktörlerden biridir. Sürdürülebilirlik hedeflerine bağlı olarak, belirli konular ve faaliyetlerin ölçüleceği belirlenebilir.

Faaliyetlerin doğası: Organizasyonun faaliyetleri ve işletme modeli de kapsamın belirlenmesinde etkili olabilir. Örneğin, bir üretim şirketi karbon ayak izi ölçebilirken, bir hizmet şirketi su ayak izi ölçebilir.

Faaliyetlerin yeri: Organizasyonun faaliyetleri ve tedarik zinciri, kapsamın belirlenmesinde önemli bir faktördür. Bu, ölçülecek olan kaynakların ve emisyonların kaynaklarının belirlenmesini içerir.

Müşteri beklentileri: Organizasyonun müşterilerinin sürdürülebilirlik konularındaki beklentileri de kapsamın belirlenmesinde etkili olabilir.

Endüstri standartları: Kapsam belirleme sürecinde endüstri standartlarına uygunluğun sağlanması önemlidir. Bu, karnenin sonuçlarının doğru, tutarlı ve karşılaştırılabilir olmasını sağlar.

Kapsam belirlenmesi, organizasyonun ilgili tarafları arasında da koordinasyon gerektirir. Bu, organizasyonun içindeki farklı bölümlerin ve tedarikçilerin dahil edilmesini gerektirebilir.

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama sürecinde veri toplama aşaması, kurumun faaliyetlerine ve belirlenen kapsama göre farklılık gösterebilir. Genel olarak veri toplama aşaması, aşağıdaki adımların takip edilmesiyle gerçekleştirilir:

Veri toplama sürecinde hangi verilerin toplanacağı belirlenir. Bu aşamada, hesaplama sürecinde hangi göstergelerin kullanılacağına karar verilir.

Veri toplama için gerekli kaynaklar belirlenir. Bu aşamada, kurumun hangi birimlerinden ve hangi kaynaklardan verilerin toplanacağına karar verilir.

Veri toplama işlemi başlatılır. Bu aşamada, belirlenen verilerin toplanması için gerekli süreçler ve yöntemler belirlenir. Veriler, kurumun kendi kaynaklarından (örneğin, finansal raporlar, personel kayıtları) ve harici kaynaklardan (örneğin, hükümet raporları, sektör raporları) toplanabilir.

Toplanan veriler analiz edilir ve doğrulanır. Bu aşamada, toplanan verilerin doğruluğu ve tutarlılığı kontrol edilir.

Veriler, belirlenen hesaplama yöntemlerine göre işlenir. Bu aşamada, veriler, belirlenen hesaplama yöntemlerine göre işlenir ve sonuçlar oluşturulur.

Sonuçlar raporlanır. Bu aşamada, hesaplama sürecinde elde edilen sonuçlar raporlanır ve sürdürülebilirlik karnesi oluşturulur.

Veri toplama aşaması, doğru ve güvenilir verilerin toplanmasını sağlamak için önemlidir ve hesaplama sürecinin doğruluğu ve güvenilirliği için kritik bir adımdır.

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama sürecinde ölçüm yöntemi seçimi, ölçülecek göstergeye ve karnenin amaçlarına bağlı olarak yapılır. Örneğin, karbon ayak izi ölçümü için kullanılan yöntem, su ayak izi ölçümünden farklı olabilir. Ayrıca, ölçülen göstergenin sektörel özellikleri de ölçüm yöntemi seçiminde etkilidir.

Ölçüm yöntemi seçiminde bazı faktörler dikkate alınabilir. Bunlar şunları içerebilir:

Standartlar: Uluslararası standartlar veya sektörel standartlar gibi mevcut standartlar ölçüm yöntemi seçiminde bir rehber olabilir.

Veri kalitesi: Verilerin doğru, güvenilir ve kapsamlı olması önemlidir. Bu nedenle, ölçüm yöntemi seçiminde veri kalitesi de dikkate alınmalıdır.

Maliyet: Ölçüm yöntemleri arasında maliyet farklılıkları olabilir. Bu nedenle, bütçe sınırları da ölçüm yöntemi seçiminde etkili olabilir.

Ölçek: Ölçüm yöntemi seçimi, ölçülecek alanın ölçeğine bağlı olarak yapılabilir. Örneğin, bir şirket düzeyinde karbon ayak izi ölçümü farklı bir ölçekle yapılabilirken, bir ülke düzeyinde ölçüm farklı bir ölçek gerektirebilir.

Süreklilik: Karnenin amacına uygun olarak, ölçüm yöntemi sürekli kullanılacaksa, süreklilik açısından uygun olan yöntem seçilmelidir.

Bu faktörlerin yanı sıra, ölçüm yöntemi seçimi sürecinde uzmanların görüşleri, sektörel özellikler ve kullanılabilirlik de dikkate alınabilir.

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama sürecinde kullanılan ölçüm yöntemleri, ölçülmek istenen sürdürülebilirlik boyutuna ve karnenin kapsamına bağlı olarak farklılık gösterir. Aşağıda, yaygın olarak kullanılan bazı ölçüm yöntemleri verilmiştir:

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama sürecinde kullanılabilecek ölçüm yöntemleri şunlardır:

Doğrudan ölçüm: Doğrudan ölçüm yöntemi, bir faaliyet veya sürecin doğrudan ölçülebilir verilerle izlenmesini ve değerlendirilmesini içerir. Örneğin, enerji tüketimi, atık miktarı, su kullanımı gibi doğrudan ölçülebilen verilerin kullanımı bu yöntemle örnek verilebilir.

Dolaylı ölçüm: Dolaylı ölçüm yöntemi, faaliyet veya sürecin çıktılarından yola çıkarak ilgili kaynak kullanımını tahmin etmeyi içerir. Örneğin, bir ürünün imalatında kullanılan ham maddelerin miktarından, ürünün üretim aşamasında oluşan sera gazı emisyonlarını tahmin etmek bu yöntemle örnek olarak verilebilir.

Veri tabanı yöntemi: Veri tabanı yöntemi, önceden toplanmış ve yayınlanmış verilere dayanarak faaliyet veya sürecin kaynak kullanımını tahmin etmeyi içerir. Örneğin, bir ürünün çevresel etkilerini hesaplamak için kullanılabilecek Life Cycle Assessment (LCA) veritabanları bu yöntemle örnek olarak verilebilir.

Modelleme: Modelleme yöntemi, belirli bir faaliyet veya sürecin gelecekteki etkilerini tahmin etmek için matematiksel modeller kullanmayı içerir. Örneğin, bir

şirketin enerji tasarrufu programının etkilerini hesaplamak için kullanılabilecek enerji modellemesi bu yönteme örnek olarak verilebilir.

Saha araştırmaları: Saha araştırmaları yöntemi, faaliyet veya sürecin ölçülemez etkilerini tahmin etmek için saha çalışmaları yapmayı içerir. Örneğin, bir şirketin sosyal sorumluluk projelerinin topluma etkilerini değerlendirmek için yapılabilecek anket çalışmaları bu yönteme örnek olarak verilebilir.

Karbon Ayak İzi: Üretim, tedarik zinciri ve ürün kullanımı dahil olmak üzere bir organizasyonun sera gazı emisyonlarını ölçmek için kullanılan bir yöntemdir.

Su Ayak İzi: Üretim ve tedarik zinciri boyunca kullanılan su miktarını ölçmek için kullanılan bir yöntemdir.

Atık Yönetimi: Organizasyonun ürettiği atık miktarını ve bunların ne kadarının geri dönüştürüldüğünü ölçmek için kullanılan bir yöntemdir.

Doğal Kaynak Kullanımı: Organizasyonun üretim sürecinde kullanılan doğal kaynakların miktarını ölçmek için kullanılan bir yöntemdir.

Sosyal Etki: Organizasyonun sosyal etkisini ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu, çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler ve yerel toplumlar gibi organizasyonla ilgili paydaşların refahını içerebilir.

Ekonomik Etki: Organizasyonun ekonomik etkisini ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu, satışlar, işletme maliyetleri ve yatırımlar gibi faktörleri içerebilir.

Sürdürülebilirlik karnesi hesaplama sürecinde kullanılan ölçüm yöntemleri, belirlenen hedeflere ve karnenin amacına uygun olarak seçilir ve kullanılır.

Sürdürülebilirlik karnesi puanları, ölçülen kategorilerin ağırlıklarına göre hesaplanır. Karnenin hazırlanması sırasında, her kategorinin önemi belirlenir ve ağırlıklandırılır. Bu ağırlıklar, karnenin belirli bir kuruluş veya sektör için ne kadar önemli olduğunu yansıtır.

Ardından, her kategorideki ölçümler belirli bir ölçeğe göre puanlanır. Örneğin, su ayak izi ölçüsü için, kuruluşun kullanımı olan suyun miktarı belirlenir ve bu miktar önceden belirlenmiş bir ölçeğe göre puanlanır. Benzer şekilde, atık yönetimi ölçüsü

için, kuruluşun ürettiği atık miktarı belirlenir ve bu miktar yine önceden belirlenmiş bir ölçeğe göre puanlanır.

Son olarak, her kategori için puanlar, belirlenmiş ağırlıklarla çarpılarak ağırlıklı puanlar elde edilir. Bu ağırlıklı puanlar, toplanarak sonuç puanı elde edilir. Sonuç puanı, kuruluşun veya sektörün sürdürülebilirliğini yansıtan bir ölçüt olarak kullanılabilir.

Sürdürülebilirlik Karnesi'nde puanlar, her ölçüt için belirlenen ağırlıklandırma katsayısı ile ölçütün ölçüm sonuçları arasında bir çarpımın hesaplanmasıyla elde edilir. Bu arpım, ölçütün önemine bağlı olarak ağırlıklandırma katsayısı ile çarpılarak, her bir ölçüt için puan hesaplanır.

Örneğin, bir endüstriyel firma için, "enerji verimliliği" lt 100 üzerinden 60 puan alırken, "su yönetimi" lt 100 üzerinden 90 puan alabilir. Enerji verimliliği ölçütü, toplam puanın %40'ını oluştururken, su yönetimi ölçütü %60'ını oluşturuyor olsun. Bu durumda, firmaya verilen toplam puan şu şekilde hesaplanır:

$$(0.4 \times 60) + (0.6 \times 90) = 36 + 54 = 90$$

Böylece, firma sürdürülebilirlik karnesi puanı 100 üzerinden 90 olarak belirlenir.

ABC şirketi, 2022 yılı için bir sürdürülebilirlik karnesi hesaplaması yapmak istiyor. ABC şirketi'nin sürdürülebilirlik karnesi hesaplaması aşağıdaki adımlarla gerçekleştirilebilir:

Kapsam belirleme: ABC şirketi, faaliyetlerini ve hizmetlerini belirleyerek sürdürülebilirlik karnesi kapsamını belirler. Bu kapsam, sürdürülebilirlik raporunda yer alacak konuları belirler.

Veri toplama: ABC şirketi, sürdürülebilirlik karnesi kapsamında yer alan konular için ilgili verileri toplar. Örneğin, enerji tüketimi, su kullanımı, atık yönetimi, emisyonlar, çalışanların eğitim seviyeleri ve cinsiyet dağılımları gibi veriler toplanabilir.

lm yöntemleri: ABC şirketi, toplanan verileri ölçüm yöntemlerine göre sınıflandırır. Örneğin, enerji tüketimi kWh olarak ölçülürken, çalışanların eğitim seviyeleri yüzde olarak ölçülebilir.

Performans göstergeleri: ABC Şirketi, sürdürülebilirlik karnesi için performans göstergeleri belirler. Örneğin, enerji verimliliği, su tasarrufu, atık azaltma, emisyon azaltma ve çeşitlilik gibi performans göstergeleri belirlenebilir.

Puanlama: ABC Şirketi, performans göstergeleri için belirlediği hedeflere göre puanlama yapar. Örneğin, enerji verimliliği hedefi yüzde 10 artışsa ve ABC Şirketi yüzde 7 artış sağlamışsa, enerji verimliliği performansı 70 puan alır.

Toplam puan hesaplaması: ABC Şirketi, performans göstergeleri için aldığı puanların toplamını hesaplar. Toplam puan, sürdürülebilirlik karnesi için bir endeks oluşturur.

Raporlama: ABC Şirketi, sürdürülebilirlik karnesi sonuçlarını raporlar ve paydaşları ile paylaşır.

Bu adımları kullanarak, ABC Şirketi'nin sürdürülebilirlik karnesi puanı hesaplanabilir ve sonuçları paydaşlarıyla paylaşılabilir.

Coca-Cola firması, 2020 yılında "Sustainability Accounting Standards Board" (SASB) standartlarını temel alan bir yöntem kullanarak sürdürülebilirlik karnesi hesaplamalarını gerçekleştirmiştir. SASB standartları, özellikle ABD'de faaliyet gösteren şirketlerin finansal olmayan performanslarını değerlendirmek için kullanılan bir standartlar setidir ve sürdürülebilirlik alanında finansal raporlama standartlarının oluşturulmasına katkıda bulunmuştur.

Coca-Cola firması, SASB standartlarına göre 91 sürdürülebilirlik göstergesi üzerinden değerlendirilmiştir. Bu göstergeler, çevresel, sosyal ve yönetişimsel alanlarda yer alan konuları kapsamaktadır. Örneğin, çevresel alanda sera gazı emisyonları, su kullanımı, atık yönetimi gibi konular; sosyal alanda insan hakları, işçi hakları, iş sağlığı ve güvenliği gibi konular; yönetişimsel alanda ise kurumsal yönetim, şeffaflık, etik ve uyumluluk gibi konular ele alınmıştır.

Firma, her bir gösterge için performansını belirlemek üzere farklı ölçümler kullanmıştır. Örneğin, sera gazı emisyonlarını ölçmek için CO₂e (karbondioksit eşdeğeri) metriği kullanılmıştır. Ayrıca, su kullanımı için toplam su kullanımı, geri dönüşüm oranları ve yenilenebilir su kaynakları kullanımı gibi farklı ölçümler de kullanılmıştır.

Sonuç olarak, Coca-Cola firması 2020 yılı sürdürülebilirlik karnesi hesaplamalarını, SASB standartlarını temel alan ve çevresel, sosyal ve yönetişimsel konuları kapsayan bir yöntem kullanarak gerçekleştirmiştir.

Coca-Cola'nın 2020 Sürdürülebilirlik Raporu'na göre, şirketin sürdürülebilirlik karnesi hesaplamaları, Global Reporting Initiative (GRI) standartlarını takip eden "Entegre Raporlama" yaklaşımlı kullanılarak yapılmaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik, çevresel ve sosyal performansı bir arada ele alarak sürdürülebilirliğin tüm yönlerini kapsamaktadır.

Raporda ayrıca, sürdürülebilirlik karnesi hesaplamalarında kullanılan ölçütler ve verilerin toplama yöntemleri detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Coca-Cola'nın sürdürülebilirlik karnesi hesaplamalarında, su kullanımı, enerji tüketimi, sera gazı emisyonları, atık yönetimi, insan hakları, iş sağlığı ve güvenliği, çevresel sürdürülebilirlik gibi birçok faktör dikkate alınmaktadır. Ayrıca, raporda şirketin sürdürülebilirlik hedefleri ve ilerleme raporları da yer almaktadır.

2.3.7. İdeal Bir Sürdürülebilirlik Karnesi rneği

Vizyon ve Strateji: Sürdürülebilirlik için belirlenmiş vizyon ve stratejilerin açıklanması.

Yönetim ve Yönetişim: Kurumsal yönetim yapısının, sürdürülebilirlik stratejisi ve hedeflerine nasıl uyum sağladığına dair açıklamalar.

Çalışanlar: Çalışanların eğitimi, gelişimi, çeşitliliği ve iş memnuniyetine yönelik uygulamalar.

Tedarik Zinciri: Tedarik zinciri yönetimi, tedarikçilerin seçimi ve değerlendirilmesi, tedarik zincirindeki sürdürülebilirlik uygulamalarının izlenmesi ve raporlanması.

Çevresel Performans: Çevresel performans kriterlerinin, enerji, su, atık yönetimi, karbon ayak izi, sürdürülebilir tedarik zinciri gibi konularda performans lmleri.

Sosyal Performans: Sosyal performans kriterleri, müşteri memnuniyeti, toplumsal katılım, insan hakları, sağlık ve güvenlik, yerel toplumların gelişimi gibi konularda performans lmleri.

Ekonomik Performans: Finansal ve ekonomik performans kriterleri, gelir, karlılık, yatırım getirisi, sürdürülebilirlik yatırımları ve maliyetleri, sosyal yatırımlar gibi konularda performans ölçümleri.

Bu bileşenlerin yanı sıra, ideal bir sürdürülebilirlik karnesi ayrıca, hedeflerin belirlenmesi, performansın ölçülmesi, iyileştirme fırsatlarının tanımlanması ve raporlama stratejisinin açıklanması gibi diğer önemli özellikleri de içermelidir.

Örnek Rapor Formatı

Şirket Adı: [Şirket Adınızı buraya girin]

Sorumlu Kişi: [Sorumlu Kişinin Adı ve Soyadı buraya girin]

Tarih: [Tarihi buraya girin]

Ekolojik Sürdürülebilirlik:

Atık Yönetimi:

Atık azaltma stratejileri nelerdir?

Geri dönüşüm oranı nedir?

Atıkların doğru şekilde bertaraf edilmesi için ne tür önlemler alınıyor?

Enerji Verimliliği:

Enerji tüketimini azaltmak için neler yapılıyor?

Yenilenebilir enerji kaynakları kullanılıyor mu?

Enerji verimliliği çalışmalarının etkinliği nasıl ölçülüyor?

Su Yönetimi:

Su kullanımını azaltmak için neler yapılıyor?

Su kaynaklarının korunması için neler yapılıyor?

Su tasarrufu çalışmalarının etkinliği nasıl ölçülüyor?

Sosyal Sürdürülebilirlik:

İşçi Hakları:

İşçi haklarına saygı göstermek için ne tür önlemler alınıyor?

Çalışanların sağlık ve güvenliği için ne tür önlemler alınıyor?

İşçi haklarına yönelik şikayetler nasıl ele alınıyor?

Toplumsal Katılım:

Şirketin faaliyetleri topluma nasıl etki ediyor?

Toplumun beklentileri ile şirketin faaliyetleri arasında ne tür uyumlar sağlanıyor?

Toplumsal sorumluluk projeleri nelerdir?

Çalışan Eğitimi:

Çalışanların sürdürülebilirlik hakkında bilgi düzeyi nedir?

Çalışanlar sürdürülebilirlik konusunda eğitim alıyorlar mı?

Çalışanların sürdürülebilirlik konusundaki farkındalıkları nasıl ölçülüyor?

Ekonomik Sürdürülebilirlik:

Mali Performans:

Şirketin finansal sağlığı nasıl ölçülüyor?

Şirketin karlılığı nedir?

Şirketin finansal performansı sürdürülebilir mi?

Tedarik Zinciri Yönetimi:

Tedarik zincirinde sürdürülebilirlik konuları nasıl ele alınıyor?

Tedarik zincirinde işbirliği yapılan şirketlerin sürdürülebilirlik performansı nasıl ölçülüyor?

ÖRNEK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KARNESİ FORMU

Çevresel Performans:

a. Enerji Verimliliği:

i. Elektrik Tüketimi (kWh):

ii. Su Tüketimi (m3):

iii. Atık Yönetimi:

1. Atık Su Miktarı (m3):

2. Atık Miktarı (ton):

3. Geri Dönüştürülen Atık Miktarı (ton):

b. İklim Değişikliği:

i. Karbon Ayak İzi (ton CO2e):

ii. Yenilenebilir Enerji Kullanımı (%):

c. Doğal Kaynak Kullanımı:

i. Su Kullanımı (m3):

ii. Kağıt Tüketimi (ton):

iii. Diğer Doğal Kaynaklar (ton):

Sosyal Performans:

a. Çalışanlar:

i. Çalışan Sayısı:

ii. Kadın/Erkek Oranı:

iii. İş Sağlığı ve Güvenliği:

1. İş Kazası Sayısı:

2. Meslek Hastalığı Sayısı:

b. Toplum:

i. Yerel Toplumla İlişkiler:

1. Bağış ve Sponsorluklar:

2. Topluma Yarar Sağlanan Faaliyetler:

Ekonomik Performans:

a. Finansal Performans:

i. Satışlar (TL):

ii. Karlılık:

1. Brüt Kar Marjı (%):

2. Net Kar Marjı (%):

b. İşletme Yönetimi:

i. İşletme Sistemi ve Yönetimi:

1. Kalite Yönetim Sistemi:

2. İş Sürekliliği Planı:

ii. İnsan Kaynakları Yönetimi:

1. Personel Geliştirme ve Eğitim Faaliyetleri:

2. Çalışan Memnuniyeti:

Yönetim ve İletişim:

a. Sürdürülebilirlik Yönetimi:

i. Sürdürülebilirlik Stratejisi:

ii. Performans Hedefleri ve İzleme:

b. İletişim:

i. Paydaşların Yönetimle İletişimi:

ii. Kamuoyu İle İletişim:

iii. Raporlama ve Yayınlar:

Bu örnek form, bir işletmenin sürdürülebilirlik performansını ölçmek için çeşitli kategorilere ayrılmıştır. İşletmeler, her bir kategorideki ölçümleri belirleyebilir ve performanslarını sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarına göre değerlendirebilirler.

2.3.8. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Metodolojisi

Türkiye'de ve özellikle Borsa İstanbul'daki şirketler arasındaki sürdürülebilirlik anlayışının geliştirilmesi amacıyla, Borsa İstanbul'da işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansı yüksek olan şirketlerin paylarını içeren BIST Sürdürülebilirlik ve BIST Sürdürülebilirlik 25 endeksleri oluşturulmuştur.

Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerin uzun vadeli değer yaratma hedefi doğrultusunda, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri kurumsal yönetim ilkeleriyle entegre etmeleri ve bu konulardan kaynaklanabilecek riskleri yönetmeleri anlamına gelir.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, şirketlere sürdürülebilirlik politikaları konusunda rehberlik ederek, sorumlu yatırımcılara bilgi sağlayan önemli bir platform olarak 2014 yılından bu yana hesaplanmaktadır. Endeks, Borsa İstanbul ve Refinitiv Enformasyon Limited Şirketi arasındaki anlaşma çerçevesinde, 2021 yılı değerlemelerinden itibaren Refinitiv'in sürdürülebilirlik değerlendirme sonuçları kullanılarak belirlenen şirketleri içermektedir. Sürdürülebilirlik Değerlemesi, Yıldız Pazar, Ana Pazar ve Alt Pazar'da işlem gören gönüllü şirketleri kapsar.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alabilmek için şirketlerin

Genel Sürdürülebilirlik Notu 50 veya üzerinde,

Her bir ana başlık notu 40 veya üzerinde,

Kategori notlarından en az 8'i 26 veya üzerinde olmalıdır.

21 Kasım 2022 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlayan BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi ile sürdürülebilirlik performansı yüksek ve aynı zamanda büyük ve likit şirketlerden oluşan bir endeks oluşturulması hedeflenmiştir.

BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde yer alacak paylar:

Genel Sürdürülebilirlik Notu 70 veya üzerinde,

Her bir ana başlık notu 60 veya üzerinde,

Kategori notlarından en az 8'i 50 veya üzerinde olan şirketlerin payları arasından İşlem Hacmi ve Piyasa Değeri en yüksek 25 pay seçilerek belirlenmektedir.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, şirketlere sürdürülebilirlik konusunda rehberlik ederek, kurumsal riskleri etkin bir şekilde yöneten şirketlere rekabet avantajı sağlamayı amaçlamaktadır. Endeks aynı zamanda sermaye piyasasına yeni yatırım ürünleri geliştirme imkânı sunarak, şirketlerin uygun koşullarla finansman sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Şirketlerin küresel ve yerel sürdürülebilirlik konularına nasıl yaklaştığını değerlendirerek, bağımsız bir gözle faaliyetlerini ve kararlarını tescil etmeyi amaçlamaktadır.

Endeks, şirketlere kurumsal sürdürülebilirlik performanslarını yerel ve küresel düzeyde karşılaştırma imkânı sunarken, aynı zamanda şirketlere performans değerlendirme aracı sağlayarak iyileştirme ve yeni hedefler belirleme imkanı tanımaktadır. Bu durum, şirketlere sürdürülebilirlik konularında risk yönetim becerilerini geliştirme fırsatı sunarak rekabet avantajı yaratmayı amaçlamaktadır. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'nin hesaplanmaya başlamasıyla, yatırımcılar için sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerine uyan şirketleri belirleyip yatırım yapmalarını sağlayacak yeni bir araç ortaya çıkmıştır. Ayrıca, varlık yöneticileri için sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı fonlar, borsa yatırım fonları ve yapılandırılmış ürünler gibi çeşitli finansal ürünlerin geliştirilmesi için yeni bir alternatif gösterge sunulmuştur.

Günümüzde, sorumlu yatırımların büyük bir kısmı kurumsal yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Sürdürülebilirlik endeksleri, bu alanda yatırım yapan fonların kurulmasını teşvik ederken, endekslerde yer alan şirketlerin bu tür fonlardan pay almasını kolaylaştırmaktadır (<https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksleri>).

2.3.9. Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Ulusal ve Uluslararası Teşvikler ve Mevzuat Düzenlemeleri

2.3.9.1. Türkiye’de Mevcut Durum

Türkiye’de sürdürülebilirlikle ilgili firmaları-şirketleri bağlayıcı ve onları destekleyici mevzuat ve düzenlemeleri bu alandaki yasalar ve teşvik mekanizmaları itibarıyla sınıflandırabiliriz. Bu kapsamda çevre koruma yasaları, enerji verimliliği ile ilgili düzenlemeler, atık yönetimi ile ilgili mevzuat ve yenilenebilir enerji teşvikleri Türkiye’deki sürdürülebilirlik konusuna ilişkin firmalar açısından genel çerçeveyi belirlemektedir.

Türkiye'de çevrenin korunmasıyla ilgili bir dizi yasa ve yönetmelik bulunmaktadır. Bu yasalar, endüstriyel atıkların kontrolü, su kirliliğinin önlenmesi, hava kalitesinin korunması gibi çevresel konuları düzenlemektedir. Enerji verimliliğini artırmak ve enerji tüketimini azaltmak amacıyla enerji verimliliğiyle ilgili yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu çerçevede enerji etiketleme, enerji performansı yönetimi gibi konuları içeren yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

Bunun yanında Türkiye, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmek için çeşitli teşvikler ve destekler sağlamaktadır. Bu teşvikler arasında yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik alım garantisi, vergi indirimleri ve teşvikler bulunmaktadır. Atık yönetimiyle ilgili yasal düzenlemeler ise atıkların kaynağında azaltılması, geri dönüşümün teşvik edilmesi ve atıkların bertaraf edilmesi süreçlerini kapsamaktadır.

Türkiye'deki yenilenebilir enerji teşvikleri genellikle üç ana kategoride incelenebilir:

- Alım Garantisi ve Tarife Desteği: Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretimine yönelik alım garantisi ve tarife desteği sağlanmaktadır. Bu sistemde, rüzgar enerjisi, güneş enerjisi, hidroelektrik, biyokütle ve jeotermal enerji gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üreten tesisler, belirli bir tarife üzerinden elektriklerini devlete satma garantisi alır. Bu garantiler genellikle uzun vadeli sözleşmelerle sağlanır ve yatırımcılara istikrarlı bir gelir akışı sunar.
- Yatırım Teşvikleri: Türkiye, yenilenebilir enerji projelerine yatırım yapmak isteyen şirketlere çeşitli vergi indirimleri, vergi muafiyetleri, gümrük vergisi muafiyetleri ve yatırım yeri tahsisleri gibi teşvikler sunmaktadır. Bu teşvikler, yenilenebilir enerji projelerinin finansmanını ve gelişimini desteklemek amacıyla sağlanır.
- Finansal Destek ve Hibe Programları: Türkiye'de, yenilenebilir enerji projelerinin finansmanını desteklemek için çeşitli finansal destek ve hibe programları bulunmaktadır. Bu programlar aracılığıyla, yenilenebilir enerji projelerinin geliştirilmesi, kurulması ve işletilmesi için finansal

kaynak sağlanır. Özellikle küçük ölçekli yenilenebilir enerji projeleri için hibe ve destek programları mevcuttur.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Yönetmelik, yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımına ilişkin çeşitli konuları düzenlemektedir. Yönetmelikte, rüzgar enerjisi, güneş enerjisi, hidroelektrik, biyokütle ve jeotermal enerji gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üreten tesislere yönelik alım garantisi ve tarife desteği gibi teşviklerin detayları belirtilir.

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ise Türkiye'deki yatırımlara devlet yardımlarının nasıl sağlanacağını düzenler. Yenilenebilir enerji projeleri de bu kapsamda değerlendirilir ve belirli kriterlere göre vergi indirimleri, gümrük vergisi muafiyetleri, yatırım yeri tahsisleri gibi teşvikler sağlanır.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Desteklenmesi ve Elektrik Enerjisi Üretiminin Teşviki Hakkında Kanun da Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesi ve elektrik enerjisi üretiminin teşvik edilmesi amacıyla çıkarılmıştır. Kanun kapsamında, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretimi yapan tesislere yönelik alım garantisi ve tarife desteği gibi teşvikler sağlanır.

Türkiye'de çevrenin korunmasıyla ilgili olarak çeşitli yasalar bulunmaktadır. Örneğin, "Çevre Kanunu" çerçevesinde çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal kaynakların korunması, atık yönetimi gibi konuları düzenleyen yasal düzenlemeler mevcuttur. Türkiye'de atık yönetimiyle ilgili olarak "Atık Yönetimi Yönetmeliği" gibi düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yönetmelikler, atıkların kaynağında azaltılması, geri dönüşümün teşvik edilmesi, tehlikeli atıkların kontrol altına alınması gibi konuları düzenler. Enerji verimliliğini artırmak amacıyla "Enerji Verimliliği Kanunu" gibi düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanun, enerji verimliliği standartlarının belirlenmesi, enerji etiketleme uygulamaları, enerji performansı yönetimi gibi konuları içerir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmek amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Desteklenmesi ve Elektrik Enerjisi Üretiminin Teşviki Hakkında Kanun" yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik alım garantisi ve tarife desteği gibi teşvikler sağlar (<https://csb.gov.tr/>)

2.3.9.2. Avrupa Birliği'nde Mevcut Durum ve Sürdürülebilirlik Mevzuat ve Teşviklerine Yönelik Yeni Gelişmeler

Avrupa Parlamentosu, şirketlerin yönetişimine insan hakları ve çevresel etki entegrasyonunu zorunlu kılan yeni kurallar üzerinde anlaşmaya varmıştır. Avrupa Parlamentosu'nun Adalet Komitesi'nin üzerinde anlaşmaya vardığı bu yeni düzenlemeye göre şirketler, faaliyetlerinin insan hakları ve çevre üzerindeki olumsuz etkisini belirlemek, gerekli olduğunda önlemek, sona erdirmek veya hafifletmek zorunda kalacak. Çocuk işçiliği, işçi sömürsü, kirlilik, çevre bozulması ve biyoçeşitlilik kaybı da entegrasyon kapsamında yer alacaktır.

Şirketler, sadece ana tedarikçilerini değil, aynı zamanda satış, dağıtım ve taşımacılık faaliyetlerini de içerecek şekilde “değer zincirine dahil olan ortaklarını” da değerlendirecektir.

Tespit edilen olumsuz etkiler şirketin iş modelini yeniden yapılandırma, KOBİ'lere destek sağlama veya sözleşmeli güvenceler arama yoluyla giderilecektir. Yeni düzenleme 250'den fazla çalışanı ve 40 milyon avrodan yüksek cirosu olan Avrupa Birliği (AB) merkezli şirketleri de kapsayacak şekilde genişletildi. Ayrıca düzenleme, cirosu 150 milyon avrodan yüksek olup en az 40 milyonunu AB ülkeleriyle ticaretinden elde eden AB dışı şirketleri de kapsamaktadır. Düzenlemeye uymayan şirketler tazminat ödemekle yükümlüdür. Bu kapsamda AB üyesi ülkeler, yaptırım uygulama yetkisine sahip denetim kurumları oluşturacaktır. Parlamento üyeleri tazminat bedelinin, şirketlerin elde ettiği toplam cirolarının en az yüzde 5'ine tekabül etmesini ve AB dışı şirketlerin ise kamu ihalelerinden menedilmesini talep etmektedir.

Düzenleme kapsamında üye ülkeler bir yardım masası kuracak ve Avrupa Komisyonu da konuya dair kapsamlı bir yönerge hazırlayacaktır. Ayrıca, şirketler, insan hakları savunucuları ve çevre aktivistleri de dahil olmak üzere, faaliyetlerinden etkilenen insanlarla iletişim kurmak, bir şikâyet mekanizması oluşturmak ve durum tespiti politikalarının etkinliğini izlemekle yükümlü durumdadır.

Parlamento düzenlemenin nihai metni üzerinde Konsey ile müzakerelere başlayacak olup, yeni düzenlemenin şirketin büyüklüğüne ve cirosuna bağlı olarak üç yıl içerisinde yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Son dönemde Avrupa Yatırım Bankası yatırımlarının odağına iklim değişikliğini aldığını söylemek de mümkündür. Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank, EIB) “İklim Eylemi ve Çevresel Sürdürülebilirlik 2023” raporunu yayımlamış olup, 2050 yılına kadar Avrupa’yı karbon nötr hale getirmeye yönelik beş yıllık eylem planını hazırlamıştır.

Rapora göre EIB, 2021-2025 arası dönem için sağladığı iklim eylemi ve çevresel sürdürülebilirlik finansman payını 2025 ve sonrasına kadar yıllık kredilerin yüzde 50’sinden fazlasına çıkarmayı hedefliyor. Ek olarak 2030’a kadar iklim eylemine ve çevresel sürdürülebilirliğe 1 trilyon avroluk yatırım yapmayı planlıyor. Eylem planı kapsamında EIB, Avrupa Birliği’ndeki (AB) ve AB dışı ülkelerdeki kamu ve özel sektör kuruluşlarının iklim değişikliğinin etkilerine hazırlanmalarına yardımcı olmak amacıyla uyum desteğini 2025 yılına kadar üç katına artırmayı amaçlıyor.

Banka, çevresel faydalar sağlayan yatırımları desteklemeye yönelik kirliliğin önlenmesi ve kontrolü; su ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması; döngüsel ekonomiye geçiş, biyoçeşitliliğin korunması ve restorasyonu olmak üzere dört hedef belirliyor. Raporda EIB’in 2022’de iklim eylemi ve çevresel sürdürülebilirlik projelerine sağladığı finansmana dair ayrıntılı bilgiler de yer alıyor. Buna göre banka, 2022’de iklim eylemi ve çevresel sürdürülebilirlik projelerine yönelik toplam 36,5 milyar avro finansman sağladı. Buna 35 milyar avro büyüklüğündeki iklim eylemine katkıda bulunan projeler de dahildir. Bu kapsamda 1,8 milyar avro iklim uyumuna yönelik projelere aktarılırken, 7,2 milyar avro yenilenebilir enerjiye; 2,8 milyar avro Ar-Ge ve inovasyona; 7 milyar avro enerji verimliliğine; 10,1 milyar avro düşük karbonlu ulaşım; 6,1 milyar avro ise iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik diğer projelere verildi (<https://www.isoyesilblog.com/avrupa-parlamentosundan-kurumsal-surdurulebilirlige-dair-yeni-duzenleme/>).

Şirketler, sahip oldukları finansal ve insan kaynakları vasıtasıyla büyük çevresel etkilere yol açıyor. Dünyanın üçüncü büyük ekonomisi olarak kabul edilen Avrupa Birliği, kendi şirketlerinin neden olduğu çevre ve insan hakları ihlallerini gönüllülük esasına dayalı uygulamalarla giderilemeyeceğinin farkına varmış durumda ve şirketlere zorunluluğa dayalı yükümlülükler getirmeye hazırlanıyor.

Çok uluslu şirketlerin farklı hukuk sistemleri içerisinde devam eden karmaşık ekonomik aktivitelerinin çevre ve insan hakları ihlalleri yönünden kontrol edilmesine yönelik mevcut düzenlemeler büyük oranda gönüllülük esasına dayalı. Avrupa Birliği'ndeki bir şirketin daha ucuz üretim yapmak için az gelişmiş ülkelerde çocuk işçi çalıştırarak veya yerel halkın yaşam alanını tehdit edecek şekilde çevreye zarar vererek üretim yapan tedarikçiler ile iş ilişkisi kurmasını engelleyecek caydırıcı bir hukuksal zemin bulunmuyor.

Bu gönüllülük esasına dayanan standartların yetersiz olmasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sorumluluklar hakkında hukuki açıklığın olmaması
- Kompleks değer zinciri yapısı
- Piyasa baskısı
- Bilgi yetersizliği
- Maliyetler

Son yıllarda iklim değişikliği ve biyoçeşitlilikte yaşanan büyük kayıplar gibi küresel sorunların medyada daha fazla yer alması ile birlikte, tüketici ve yatırımcıların sürdürülebilirlikle ilgili risklerin daha çok farkına varması, şirketlerin itibarlarını korumak için özen yükümlülüğü politikalarını uygulamaya itiyor. Bununla birlikte, hukuki yaptırımı olmayan gönüllülük esasına dayanan özen yükümlülüğü standartları şirketleri ve zarar görenleri koruyacak hukuki kesinliğe sahip değil. Diğer bir ifade ile zarar görenlerin başvurabilecekleri etkili şikayet mekanizmalarının bulunmamasına ilave olarak, bu başvurularla ilgili hangi hukuki kurallara istinaden karar verileceğine dair netlik de bulunmuyor.

Üretim veya tüketim esnasında meydana gelen ve maliyeti topluma yüklenen sera gazı emisyonlarının neden olduğu sağlık sorunları gibi negatif dışsallıkların olumsuz etkileri hem AB piyasalarında hem de AB dışında açık bir şekilde gözlemleniyor.

Etki analizlerinde tespit edilen iki temel sorun bulunuyor:

- Paydaşların çıkarları ve paydaşlarla ilgili sürdürülebilirlik risklerinin, kurumsal risk yönetim sistemleri ve kararlarında yeterince dikkate alınmaması,
- Şirketlerin çevre ve insan hakları ihlallerini azaltmaya ve gidermeye yönelik yeterince adım atmaması.

Üye ülkelerde şirketlerin faaliyetlerinden kaynaklanan çevre ve insan hakları konularındaki negatif dışsallıkların önlenmesine kapsamında bazı Avrupa ülkelerinde (Fransa, Almanya, Norveç) getirilen hukuksal düzenlemeler, Avrupa Birliği genelinde bu alanda parçalı bir hukuk sistemine yol açabilir. Avrupa Birliği tek pazarında ticaretin akışını olumsuz etkileyecek şekilde farklı özen yükümlülükleri standartlarının ortaya çıkmaması için AB genelinde uygulanacak bir düzenlemeye ihtiyaç duyuluyor.

Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi'nin (Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)) amacı, insan hakları ve çevre ile ilgili ihlallerin tespit edilmesi ve giderilmesine yönelik Avrupa Birliği'nde faaliyet gösteren belirli büyüklükteki şirketlerde özen yükümlülüğü politikalarının yönetim sistemlerine entegre edilmesidir.

CSDDD'den beklenen faydalar şu şekilde özetlenebilir;

- Değer zincirinde meydana gelebilecek insan hakları ve çevre ile ilgili risklere yönelik kurumsal yönetim pratiklerinin güçlendirilmesi,
- Paydaşlar için hukuki kesinliğin sağlanması ve AB bünyesinde parçalı bir hukuk sisteminin önlenmesi,
- İnsan hakları ve çevre ile ilgili ihlallerden etkilenenlerinin zararlarının karşılanacağı etkili bir mekanizmanın kurulması.
- İnsan ve çevre hakları ile ilgili ihlallerin tespit edilmesi ve giderilmesine yönelik yönetim sistemlerinin kurulması da yasal düzenlemenin hedefleri arasında yer alıyor.

Yasanın faydalarını da kısaca;

- Değer zincirinde meydana gelebilecek insan hakları ve çevre ile ilgili risklere yönelik kurumsal yönetim pratiklerinin güçlendirilmesi,
- Paydaşlar için hukuki kesinliğin sağlanması ve AB bünyesinde parçalı bir hukuk sisteminin önlenmesi,
- İnsan hakları ve çevre ile ilgili ihlallerden etkilenenlerinin zararlarının karşılanacağı etkili bir mekanizmanın kurulması şeklinde ifade edebiliriz.

Avrupa Yeşil Mutabakatı düzenlemeleri ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi

CSDDD'nin, Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)) ile birlikte değerlendirilmesi gerekiyor.

Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü (CSDDD) ile kapsama alınan şirketlerin uyması gereken özen yükümlülükleri kurallarının, Avrupa Birliği'nde 50.000'nin üzerindeki şirkete kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasını zorunlu hale getirecek olan CSRD çerçevesinde yapılacak raporlamaların kalitesini ve şeffaflığını artırması bekleniyor. CSRD'nin getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, şirketlerin iş modelleri ve stratejilerinin Paris İklim Anlaşması ile belirtilen 1.5 derece hedefine uygunluğunun kontrol edilmesidir.

Finans kuruluşlarına sürdürülebilirlik raporlamasını zorunlu kılan Sürdürülebilir Finans Bildirim Düzenlemesi (Sustainable Finance Reporting Directive (SFRD))'nin hedef kitlesi;

- Yatırım fonları
- Portföy yöneticileri
- Sigorta şirketleri
- Emeklilik fonları
- Finans danışmanları

SFRD kapsamında bu kuruluşların, yatırım kararlarının sürdürülebilirliği ile ilgili özen yükümlülüğü politikalarını açıklamaları gerekiyor. 500'den fazla çalışanı olan şirketler için bu raporlama zorunlu kılınmış durumda. Bu bağlamda, CSDDD ile getirilen yükümlülüklerin SFRD kapsamında yapılacak raporlamaların da etkinliğini artırması bekleniyor.

CSDDD aynı zamanda ekonomik faaliyetleri sürdürülebilirlik açısından sınıflandıran AB Taksonomisi'ni tamamlayıcı bir işleve de sahip.

CSDDD'nin ilgili olduğu diğer Avrupa Birliği düzenlemeleri:

- İnsan Kaçakçılığı ile Mücadele Direktifi
- Çalışanlara Yaptırım Direktifi
- Kritik Mineral Düzenlemesi
- Ormansızlaşmanın Olmadığı Tedarik Zinciri Teklifi
- Yeni Batarya Düzenlemesi
- Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi

- Ekodizayn Direktifi
- Avrupa İklim Yasası
- Döngüsel Ekonomi Eylem Planı
- Biyoçeşitlilik Stratejisi
- Tarladan Sofraya
- Kimyasallar Stratejisi
- Yeni Endüstri Stratejisi
- Avrupa Sosyal Haklar Eylem Planının Temelleri

Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi'nin (CSDDD) hazırlanmasında dikkate alınan uluslararası metinler:

- The United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises
- The OECD Guidance on Responsible Business Conduct and Sectoral Guidance
- The United Nations' Sustainable Development Goals
- The United Nations Guiding Principles Reporting Framework
- United Nations Guiding Principles Interpretative Guide

Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi hangi hususları içeriyor?

Avrupa Birliği'nde kurulu 500'den fazla çalışanı ve dünya genelinde 150 milyon €'dan fazla cirosu olan şirketler ile üçüncü ülkelerde kurulu olan ve Avrupa Birliği'nde 150 milyon €'dan fazla cirosu olan şirketler CSDDD'nin kapsamında alınıyor. Yüksek etkili sektörler için ise çalışan sayısı eşiği 250 ve faaliyetlerinin en az %50'si bu sektörlerde olmak üzere ciro eşiği 40 milyon € olarak belirlendi. Yüksek etkili sektörlerin CSDDD'ye uyumunu kolaylaştırmak için 2 yıl sürmesi öngörülen bir geçiş süreci tanınıyor. Çalışanların sayısının belirlenmesinde "Geçici ajans çalışanları"nın da hesaplamalara dahil edilmesi öngörülüyor.

Avrupa Birliği'ndeki şirketlerin yaklaşık %99'unu oluşturan KOBİ'ler, getireceği maliyet nedeni ile CSDDD'nin kapsamından çıkarıldı. Ancak KOBİ'ler, büyük şirketlerin tedarik zincirlerinde yer aldıkları için CSDDD'den dolayı olarak

etkilenecekler. CSDDD'nin kapsamına giren şirketlerin, KOBİ'leri bu direktifteki hükümlerin uygulanması konusunda desteklemesi bekleniyor. CSDDD kapsamında giren şirketlerin, değer zincirindeki KOBİ'lerin yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için destekleyici tedbirler alınacak. KOBİ'lerin desteklenmesinde kullanılabilecek enstrümanlar;

- Bilgi bankası
- Eğitim
- Finansal destek
- Teknik destek

Avrupa Birliği'ndeki şirketlere hem ciro, hem de çalışan sayısı kriteri uygulanıyor. Bu iki kriterin aynı anda uygulanması CSRD ile de uyumlu. Avrupa dışındaki şirketlere ise sadece AB'deki ciroları üzerinden bir kriter getirilmesi ile, yasanın üçüncü ülke şirketlerine uygulanabilmesi için yeterli hukuki bağın oluşturulması amaçlanıyor. Ayrıca 2017 yılında yürürlüğe giren Fransız Özen Yükümlülüğü Yasası'ndan edinilen tecrübeye göre “çalışan” tanımındaki belirsizlik nedeni ile Avrupa Birliği dışındaki şirketlere çalışan sayısı kriteri getirilmedi. Mevcut kriterlere göre 13.000 AB şirketi ve AB dışında yaklaşık 4.000 şirketin CSDDD'nin kapsamına girmesi bekleniyor.

Şirket yöneticilerinin görevlerinin belirlenmesi AB şirketlerine özgü olması nedeni ile AB dışındaki şirketlere özen yükümlülüğü çerçevesinde daha kısıtlı sorumluluklar yüklenmesi planlanıyor.

Şirketlerin özen yükümlülüğü kapsamındaki hukuki sorumlulukları sadece kurulu iş ilişkileri (established business relationship) için geçerli olacak. Kurulu iş ilişkisinin en az 12 ayda bir yeniden değerlendirilmesi gerekiyor. Şirketler arasında kurulu iş ilişkisinin tesis edilip edilmediğinin belirlenmesinde sadece değer zincirinde yer alıp almamadan ziyade, zaman ve yoğunluk olarak güçlü bir ilişkinin varlığı aranacak.

Aksi bir durum olmadığı müddetçe, özen yükümlülüğü kapsamında çevre ve insan hakları ihlallerinden dolayı dolaylı iş ilişkileri kapsamında şirketlere hukuki sorumluluk yüklenmeyecek. Şirketlerin hukuki sorumlulukları belirlenirken, oluşan zararın giderilmesi adına alınan tedbirler ve verilen destekler de dikkate

alınacak. Bu sayede şirketler aleyhine gereğinden fazla dava açılmasının önüne geçilmek isteniyor.

Şirketlere uygulanacak yaptırımlarda, sahip oldukları ciroları dikkate alınarak orantılı bir yaklaşım sergilenecek. Eğer AB üyesi ülkelerde yetkili otorite bir ihlal tespit ederse, şirkete tazmin edici davranış için makul bir süre tanıyacak. Direktif kapsamında üye ülkelere sınırlı sayıda tazmin edici seçenek sunulacak. Üye ülkeler kendi iç hukuklarına göre bu seçenekleri genişletebilecekler.

Üye ülkeler yaptırım ve denetim konusunda maliyetlerini düşürmek için mevcut kurumsal yapılarını kullanabilirler. Avrupa Komisyonu tarafından üye ülkeler arasında koordinasyonu artırmak için “Denetçiler Otoritesi Avrupa Ağı (European Networks of Supervisory Authority)” kurulacak.

Şirketlere tüm olumsuz etkileri sonlandırma yükümlülüğü getirilmiyor. Sadece bu etkilerin engellenmesi ve sonlandırılması için makul bütün tedbirlerin alınması sorumluluğu yükleniyor. Şirketlerin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğilerinin değerlendirilmesinde kullanılacak faktörler;

- Sektör
- Coğrafi alan
- Şirketlerin değer zincirine etki etme kapasiteleri

Özen yükümlülüğünün bir anlam ifade edebilmesi için, olumsuz etkilerin ürünlerin tüm yaşam döngüsünün dikkate alınacak şekilde değerlendirilmesi gerekiyor. Avrupa Komisyonu’nun CSDDD teklifi, kaynak yönlü (upstream) ve aşağı yönlü (downstream) olarak dolaylı ve direkt tüm iş ilişkilerini kapsıyor.

Yine Avrupa Komisyonu’nun teklifinde finansal kuruluşlar için sadece borç ve kredilere ulaşan müşterilerin kapsama alınması planlanıyor. Bireysel borç alan vatandaşlar ve KOBİ’ler, finansal kuruluşların CSDDD yükümlülükleri çerçevesinde değerlendirilmeyecek. Finansal kuruluşların müşterilerinin değer zincirlerinde bulunan diğer firmalar da, finansal kuruluşların CSDDD kapsamındaki sorumlulukları kapsamına alınmayacak.

Özen yükümlülüğü politikalarının şirketler tarafından tüm yönetim politikalarına entegre edilmesi gerekiyor. Bu politikalar içerisinde, şirketin özen yükümlülüğü politikalarının çalışanlar, şirketin bağlıları ve kurulu iş ilişkisi tesis edilen

işletmeler tarafından benimsenecek şekilde nasıl yaygınlaştırılacağına yer verilmesi isteniyor.

Dolaylı iş ilişkisinin olduğu bir şirketten kaynaklı olumsuz durumun giderilmesi için arada bağlantıyı sağlayan şirket üzerinden olumsuz etkinin giderilmesine yönelik çalışmalar yürütülebilir.

Sektörün özel durumu, ihlalin ihtimali ve şiddeti gibi faktörler değerlendirilerek yetkili otoriteler tarafından şirketlerin gerekli uygun tedbiri alıp almadıkları değerlendirilecek. Şirketin, kurulu iş ilişkisine sahip olduğu diğer şirketleri ikna etme kapasitesinde değerlendirilecek faktörler;

- Pazar gücü
- Ön değerlendirme süreçleri
- İş teşviklerini çevre ve insan hakları konusundaki performansa göre verme

Olumsuz etkinin belirlenmesinde kullanılacak değerlendirme nitel ve nicel parametrelere bağlı olmalı. Şirketler tedarik zincirlerinde en yüksek olumsuz etkiye neden olabilecek aktörleri tespit etmeli. Bu tespitler dinamik bir bakış açısı ile belirli aralıklarla güncellenmeli. Yeni iş ilişkilerine girerken veya mevcut iş ilişkilerinde büyük bir değişikliğin yaşanması halinde de benzer değerlendirmeler yapılmalı.

CSDDD'nin kapsamına alınması halinde finansal kuruluşlar, sadece yapacakları sözleşme öncesinde değerlendirme yapmakla sorumlu tutulacak. Yüksek riskli sektörlerde çalışan işletmeler üzerine gereksiz yük yüklenmemesi için bu işletmeler sadece olumsuz etkinin tespitinden sorumlu olacaklar.

İş ilişkilerinin sonlandırılması en son seçecek olarak masada tutulacak. Bununla beraber çocuk işçi çalıştırılması konusunda Avrupa Birliği sıfır tolerans politikası benimsiyor.

Olumsuz etkinin tespiti halinde şirketlerin atacakları adımlar;

- Önleme eylem planı hazırlanmalı
- Bu önleyici planın iş partnerleri tarafından uygulanmasına yönelik sözleşme ile taahhüt alınmalı

Tedarik zincirinde KOBİ'den kaynaklı bir olumsuz etkinin tespiti halinde verilebilecek destekler;

- Finansal destekler

- Teknik destekler
- Düşük faizli krediler
- Alım garantileri
- Önleyici eylem planının uygulanmasına yönelik destek

Olumsuz etkilerin giderilmesinde başarı sağlanamazsa üye ülkelerin getirecekleri hukuki düzenlemelere istinaden ihlali gerçekleştiren şirket ile iş ilişkilerinin sonlandırılması seçeneği değerlendirilebilir.

Olumsuz bir etki tespit edildiğinde bunun giderilmesine yönelik şirket harekete geçmeli.

Olumsuz etki giderilemiyorsa etkisini en aza indirecek şekilde düzeltici eylem planı hazırlanmalı. Bu planda ne zaman ne yapılacağına yer verilmeli. Şirketler direkt iş ilişkisi içerisinde oldukları partnerlerinden sözleşmeye dayalı taahhüt almalı ve bu taahhüt iş partnerlerinin değer zincirindeki diğer aktörlere yansıtılmalı.

Şirketler, değer zincirlerindeki olumsuz etkilerin kendilerine iletilebilmesi için iletişim kanalları tesis etmeli. Bu iletişim kanallarına başvurabilecekler;

- Olumsuz etkiye muhatap olan kişiler
- Ticaret birlikleri
- İşçi temsilcileri
- Konu ile ilgili uzmanlığı olan sivil toplum örgütleri

Şirketler, kendilerine ulaşan şikayetler hakkında olumsuz etkinin giderilmesine yönelik alınan tedbirleri şikayeti yapan kişi veya kuruluşlara iletmeli. Şirkete yapılacak şikayet süreci, başvuruyu yapan kişi veya organizasyonu hukuki süreç başlatmaktan alıkoyamaz.

Olumsuz etkinin giderilmesine yönelik alınan tedbirlerin sonuçları, şirket tarafından dinamik bir şekilde izlenmeli. Özen yükümlülüğü politikalarının yerine getirilmesi ile ilgili mekanizmaların etkinliği en az yılda bir gözden geçirilmeli.

Üçüncü ülkelerdeki şirketlerin Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi'ne uyum sağlayabilmeleri için Avrupa Komisyonu diğer ülkelerdeki hükümetler ve özel sektör temsilcileri ile süreci kolaylaştırma adına işbirliğine gidebilir.

Direktif çerçevesinde şirketlerin atması gereken bir diğer önemli adım ise iş modellerinin ve stratejilerinin Paris İklim Anlaşması ile belirlenen 1.5 derece hedefine uygunluğunun kontrol edilmesidir.

Şirket yöneticilerinin alacağı tazminatın da direktif kapsamında belirlenen özen yükümlülüğü çerçevesinde belirlenen sorumlulukların yerine getirilmesinde gösterilen performansa bağlı olarak hesaplanması isteniyor.

Şirketlerin düzeltici uygulamalarını kontrol etmek için üye ülkelerde bir veya birden fazla denetleyici kurum oluşturulmalı. Bu kurumlar, ihlalin ortaya çıkması, önlenmesi, azaltılması ve giderilmesi konusunda başarısız olan şirketlere yaptırım uygulayacak. Bu kurumlara re'sen, şikayete dayalı veya ciddi endişe olması halinde inceleme başlatma yetkisi verilmiş durumda.

Direktifin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ihlallerin ortaya çıkması durumunda:

- Caydırıcı, orantılı ve etkili idari yaptırımlar uygulanmalı,
- Yaptırımlar European Network of Supervisory Authorities ile koordine edilmeli,
- Üye ülkeler tarafından, ihlaller karşısında şirketlerin karşılaşacağı yaptırımları ortaya konulmalıdır.

Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi teklifinin dizaynı genel anlamda değerlendirildiğinde, çevre ve insan hakları ile ilgili uluslararası sözleşmelerden kaynaklı kurumsal sürdürülebilirlik yükümlülüklerinin belirli büyüklükteki şirketler ve bu şirketlerin değer zincirindeki işletmeler için zorunlu hale getirilmek istendiği görülüyor. Fransız, Alman ve son olarak Norveç'te yürürlüğe giren özen yükümlülükleri düzenlemelerinin bir uzantısı olarak değerlendirilebilecek CSDDD'nin, Avrupa Birliği ile güçlü ticari ilişkiler bulunan şirketlerimizi de yakından ilgilendirdiği aşikar.

Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü (CSDDD) ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD)'nin önümüzdeki yıllarda yürürlüğe girmesi ile birlikte, bu düzenlemeler çerçevesindeki sorumluluklarını yerine getirmek isteyen şirketlerin, Türkiye'deki şirketlerden kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili performanslarına dair daha fazla bilgi talep etmesi bekleniyor. Çevresel etkilerini azaltmak ve değer zincirinde insan hakları

ihlallerini gidermek isteyen CSDDD kapsamına giren şirketlerin, kendi üzerlerine düşen yükümlülükleri sözleşme ile Türkiye’deki şirketlere yansıtması ve bu yükümlülüklerini yerine getiremeyen Türk şirketlerinin ise CSDDD kapsamına giren şirketlerin değer zincirinde çıkma ihtimali, şirketlerimizin kurumsal sürdürülebilirlik kapasitelerini artırmalarını zorunlu kılıyor (<https://yesilbuyume.org/ulusal-kurumsal-surdurulebilirlik-raporlama-sistemi-kurulumunun-faydalari-ve-asamalari/>)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİ PERFORMANSINA YÖNELİK İSTATİSTİK VE EKONOMETRİK UYGULAMALAR

3.1. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ile Uluslararası Sürdürülebilirlik Endeksi Performanslarının Karşılaştırılması

Dünya’da ilk sürdürülebilirlik endeksi 1990 senesinde hesaplanmaya başlanmıştır. Bu endeksin adı Domini 400 Sosyal Endeksi (DSI: Domini 400 Social Index)’dir. Ancak bu endeskler için asıl gelişme Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI)’nin 1999 senesinde oluşturulmasıdır. Bu endeks, Dünya, Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya-Pasifik gibi birçok alt endeksten oluşmaktadır.

DJSI, geleneksel finansal analizlere sürdürülebilirlik kriterlerinin entegre edilmesiyle firmaların yönetim kalitesi ve ilerideki performans kapasitelerini daha akılcıca değerlendirilebileceği mantığıyla oluşturulan, kalıcı değer yaratan yatırım olanaklarına yönlendirdiği için yatırımcılar tarafından yakından takip edilen bir endekstir. Endekste inovasyon, tedarik zinciri yönetimi, iklim stratejisi ve paydaş ilişkileri gibi birçok farklı sürdürülebilirlik kriteri yer almaktadır.

Bu alt bölümde BIST 25 Sürdürülebilirlik Endeksi ile Dünya’da öne çıkan Sürdürülebilirlik endekslerinin getirileri arasındaki farklar incelenmektedir.

Bu kapsamda Corporate Sustainability, Dow Jones Sustainability, HS China A Sustainability ve HS Corporate Sustainability endeksleri ile BIST Sürdürülebilirlik endeksinin aylık getiri verileri, Ocak 2011 – Nisan 2024 dönemi itibarıyla karşılaştırılmıştır. BIST Sürdürülebilirlik endeksi verileri ise Aralık 2014 – Nisan 2024 dönemini kapsamaktadır.

Bu analiz çerçevesinde öncelikle serilere ilişkin normallik analizi yapılmıştır.

Normallik analizi sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Normallik Analizi

Gösterge	Skewness	Standard Hata	Kurtosis	Standard Hata	Karar
Sürüdülebilirlik Endeks Değeri	,181	,099	-,826	,199	Normal

Normallik analizi için Skewness ve Kurtosis değerleri incelenmiş olup, bu değerler -/+ 1,5 sınırı içinde kaldığı için serilerin normal dağıldığı kararı verilmiştir. Analize konu seriler normal dağılım gösterdiği için gruplar arası farklılığın tespiti için parametrik test prosedürleri işletilmiştir.

Analizimizde incelediğiniz endeks sayısı 5 olup, bunların her birini bir grup olarak ele alarak, endeks getiri oranları bakımından bu gruplar arasında bir farklılık olup olmadığı tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda grup sayısı 2'nin üzerinde olduğu için "OneWay Anova" testi uygulanmıştır.

Endekslerin getiri oranlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 2. Endeks Getiri Oranları Tanımlayıcı İstatistikler

	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
				Lower	Upper		
				Bound	Bound		
Corporate Sustainability	2887,1302	641,23716	50,69425	2787,0092	2987,2511	1858,29	4229,45
Dow Jones Sustainability	2167,6645	952,48750	79,65101	2010,2095	2325,1195	986,44	4131,86
HS China A Sustainability	2393,2268	745,39671	58,92878	2276,8427	2509,6109	1271,88	3883,61
HS Corporate Sustainability	3340,7925	994,32991	83,73768	3175,2386	3506,3464	1727,75	5024,79
BIST Sürd.	2592,0477	2834,94139	266,68885	2063,6379	3120,4575	898,80	12748,19

Anova testi kapsamında ilk olarak varyansların homojenliğine bakılmış ve varyansların homojen dağılmadığı görülmüştür. P değeri 0,000 olarak hesaplanmış olup <0,05 olduğu için varyansların homojenliği varsayımı sağlanamamıştır.

Tablo 3. Varyansların Homojenliği

Test of Homogeneity of Variances			
Sürd_İndeks_Değeri			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
53,292	4	712	,000

Yapılan Anova testi sonuçlarına göre ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yani analize konu olan endekslerden bir veya birkaç aylık getiri oranları itibarıyla birbirinden farklılaşmaktadır. Burada p değeri 0,000 hesaplanmış olup, <0,05 koşulu sağlanmıştır. Yani gruplar arasında getiri oranları itibarıyla anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 4. ANOVA Testi Sonuçları

ANOVA					
Sürd_İndeks_Değeri					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	119989002,456	4	29997250,614	16,167	,000
Within Groups	1321097278,858	712	1855473,706		
Total	1441086281,314	716			

Ancak hangi gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğunun tespiti için başka bir analize ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için PostHoc analiz yapılmıştır. Varyanslar homojen dağılmadığı, heterojen olduğu için PostHoc analiz yöntemi olarak Tamhane tercih edilmiş ve onun sonuçları yorumlanmıştır.

Tablo 5. ANOVA PostHoc Analizi

Multiple Comparisons						
Dependent Variable: Sürd İndeks Değeri						
Tamhane						
(I) İndeksler	(J) İndeksler	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Corporate Sustainability	Dow Jones Sustainability	719,46571*	94,41499	,000	452,7304	986,2010
	HS China A Sustainability	493,90338*	77,73357	,000	274,7224	713,0843
	HS Corporate Sustainability	-453,66229*	97,88721	,000	-730,3228	-177,0018
	BIST Sürd.	295,08249	271,46427	,962	-479,1360	1069,3010
Dow Jones Sustainability	Corporate Sustainability	-719,46571*	94,41499	,000	-986,2010	-452,7304
	HS China A Sustainability	-225,56234	99,08019	,212	-505,2523	54,1276
	HS Corporate Sustainability	1173,12801*	115,56938	,000	1499,2409	-847,0151
	BIST Sürd.	-424,38322	278,32935	,751	1216,8449	368,0784
HS China A Sustainability	Corporate Sustainability	-493,90338*	77,73357	,000	-713,0843	-274,7224
	Dow Jones Sustainability	225,56234	99,08019	,212	-54,1276	505,2523
	HS Corporate Sustainability	-947,56567*	102,39434	,000	1236,7118	-658,4196
	BIST Sürd.	-198,82089	273,12185	,998	-977,4277	579,7859
HS Corporate Sustainability	Corporate Sustainability	453,66229*	97,88721	,000	177,0018	730,3228
	Dow Jones Sustainability	1173,12801*	115,56938	,000	847,0151	1499,2409
	HS China A Sustainability	947,56567*	102,39434	,000	658,4196	1236,7118
	BIST Sürd.	748,74478	279,52628	,080	-46,9147	1544,4043
BIST Sürd.	Corporate Sustainability	-295,08249	271,46427	,962	1069,3010	-479,1360
	Dow Jones Sustainability	424,38322	278,32935	,751	-368,0784	1216,8449
	HS China A Sustainability	198,82089	273,12185	,998	-579,7859	977,4277
	HS Corporate Sustainability	-748,74478	279,52628	,080	1544,4043	46,9147

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tamhane PostHoc analizine göre “Corporate Sustainability, Dow Jones Sustainability, HS China A Sustainability ve HS Corporate Sustainability endeksleri” ile BIST Sürdürülebilirlik endeksinin aylık getiri verileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat BIST dışındaki diğer Sürdürülebilirlik endeksi aylık getirileri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu durumda BIST Sürdürülebilirlik

endeksinin getiri oranları itibarıyla diğer büyük ve önemli Sürdürülebilirlik endeksleri ile karşılaştırıldığında bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılabilir.

3.2. BIST 100 ile BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Performansının Karşılaştırılması

BIST 100 ile BIST Sürdürülebilirlik Endeksleri performans açısından bu alt bölümde karşılaştırılmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde 2023 yılı itibarıyla 77 şirket bulunmaktadır. Bu şirketler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Firmaları

KOD	FİRMA	YILLIK GETİRİ %
AEFES	ANADOLU EFES	72,66
AGESA	AGESA HAYAT EMEKLİLİK	52,1
AGHOL	ANADOLU GRUBU HOLDING	86,35
AKBNK	AKBANK	79,63
AKCNS	AKCANS	155,81
AKENR	AK ENERJİ	-1,69
AKFGY	AKFEN GMYO	-12,88
AKGRT	AKSIGORTA	63,08
AKSA	AKSA	-1,02
AKSEN	AKSA ENERJİ	-25,27
AKSGY	AKIS GMYO	53,63
ALBRK	ALBARAKA TURK	21,19
ANHYT	ANADOLU HAYAT EMEK.	110,2
ANSGR	ANADOLU SIGORTA	321,07
ARCLK	ARCELIK	28,93
ASELS	ASELSAN	54,11
AYDEM	AYDEM ENERJİ	-24,87
AYGAZ	AYGAZ	39,1
BIMAS	BİM MAGAZALAR	134,02
BIZIM	BİZİM MAGAZALARI	20,08
BRISA	BRISA	64,17
COLA	COCA COLA ICECEK	99,96
CIMSA	CIMSA	156,62
DOAS	DOĞUS OTOMOTİV	48,68
DOCO	DO-CO	128,32
DOHOL	DOĞAN HOLDING	30,16
ENJSA	ENERJİSA ENERJİ	47,94
ENKAI	ENKA İNŞAAT	5,05
EREGL	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	-1,94
ESEN	ESENBOĞA ELEKTRİK	28,67
FROTO	FORD OTOSAN	65,76
GARAN	GARANTİ BANKASI	85,07
GLYHO	GLOBAL YAT. HOLDING	5,08
GWIND	GALATA WIND ENERJİ	25,03
HALKB	T. HALK BANKASI	-1,66

ISCTR	IS BANKASI (C)	79,24
ISDMR	ISKENDERUN DEMIR CELIK	7,39
ISFIN	IS FIN.KIR.	72,84
ISMEN	IS Y. MEN. DEG.	126,97
KARSN	KARSAN OTOMOTIV	-24,66
KCHOL	KOC HOLDING	72,73
KERVT	KEREVITAS GIDA	-35,66
KORDS	KORDSA TEKNİK TEKSTİL	-12,04
LOGO	LOGO YAZILIM	14,64
MAGEN	MARGUN ENERJİ	76,34
MAVI	MAVI GIYİM	59,61
MGROS	MIGROS TİCARET	156,74
MPARK	MLP SAĞLIK	77,94
NATEN	NATUREL ENERJİ	96,85
NETAS	NETAS TELEKOM.	12,86
OTKAR	OTOKAR	111,58
PETKM	PETKİM	9,82
PGSUS	PEGASUS	51,35
PNSUT	PINAR SUT	11,48
POLHO	POLİSAN HOLDİNG	11,88
QUAGR	QUA GRANİT HAYAL YAPI	-17,95
SAHOL	SABANCI HOLDİNG	41,81
SİSE	SİSE CAM	16,91
SKBNK	SEKERBANK	143,81
SOKM	SOK MARKETLER TİCARET	115,97
SUNTK	SUN TEKSTİL	5,97
TATGD	TAT GIDA	6,22
TAVHL	TAV HAVALİMANLARI	27,81
TCELL	TURKCELL	53,25
THYAO	TURK HAVA YOLLARI	84,35
TKFEN	TEKFEN HOLDİNG	5,2
TOASO	TOFAS OTO. FAB.	49,75
TSKB	T.S.K.B.	69,79
TTKOM	TURK TELEKOM	-7,98
TTRAK	TURK TRAKTOR	119,13
TUPRS	TUPRAS	124,32
ULKER	ULKER BİSKUVİ	106,31
VAKBN	VAKIFLAR BANKASI	25,32
VESBE	VESTEL BEYAZ EŞYA	26,63
VESTL	VESTEL	-16,63
YKBNK	YAPI VE KREDİ BANK.	64,59
ZOREN	ZORLU ENERJİ	15,68

Kaynak: <https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler>

BIST 25 Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan firmalar ise Tablo...’da gösterilmektedir.

Tablo 7. BIST 25 Sürdürülebilirlik Endeksi Firmaları

FİRMA	YILLIK GETİRİ %
<u>Akbank T.A.Ş</u>	79,59%
<u>Arçelik A.Ş.</u>	26,74%
<u>BİM Mağazalar</u>	134,01%
<u>Çimsa Çimento</u>	156,59%
<u>Doğan Şirketler Grubu</u>	30,15%
<u>Doğuş Otomotiv Servis</u>	40,46%
<u>Enerjisa Enerji</u>	47,94%
<u>ENKA</u>	5,05%
<u>Erdemir</u>	-1,94%
<u>Ford Otomotiv San. A.Ş.</u>	59,95%
<u>Garanti BBVA</u>	85,06%
<u>Hacı Ömer Sabancı Holding</u>	41,81%
<u>Koç Holding</u>	72,73%
<u>Migros</u>	156,74%
<u>Pegasus Hava Taşımacılığı</u>	51,35%
<u>Petkim</u>	9,82%
<u>Şişecam</u>	16,91%
<u>TAV Havalimanları</u>	27,81%
<u>THY</u>	84,35%
<u>Tofaş</u>	49,75%
<u>Türk Traktör</u>	119,13%
<u>Turkcell İletişim Hizmetleri</u>	53,25%
<u>Türkiye İş Bankası</u>	79,24%
<u>Vestel Elektronik</u>	-16,63%
<u>Yapı Kredi</u>	64,59%

Tablo 8. BIST 100 ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Değerlerinin Karşılaştırma Tablosu (2020-2023)

DÖNEM	BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	BIST100
2020	1335,01	1137,05
2021	1768,55	1513,12
2022	3565,38	3007,1
2023	7796,05	6392,07

Tablo 9. BIST 100 ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Değişimlerinin (%) Karşılaştırma Tablosu (2020-2023)

DÖNEM	BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	BIST100
2020	0,16	0,34
2021	0,50	0,37
2022	1,90	1,99
2023	0,68	0,49
2020-2023	0,81	0,79

BIST 25 Sürdürülebilirlik Endeksi ile BIST 100 Endeksi verilerini karşılaştırmalı olarak Tablo 10’da görebiliriz.

Tablo 10. BIST 25 Sürdürülebilirlik ve BIST 100 Endeksi Verilerinin Karşılaştırılması

BIST 25 Sürdürülebilirlik Endeksi Verileri	BIST 100 Endeksi Verileri
- Son Değer 9.794,73 - Günlük Değişim 47,95 - Günlük Değişim %0,49 - Seans En Düşük 9.735,28 - Seans En Yüksek 9.803,30 - Haftalık En Düşük 9.372,38 - Haftalık En Yüksek 9.803,30 - Aylık En Düşük 9.061,43 - Aylık En Yüksek 10.041,56 - Yıllık En Düşük 4.898,58 - Yıllık En Yüksek 10.564,62 - Hacim (Lot) 407.682.901,00 - Hacim (TL) 15.682.778.809,65	- Son Değer 7.804,82 - Günlük Değişim 24,14 - Günlük Değişim %0,31 - Seans En Düşük 7.773,74 - Seans En Yüksek 7.822,61 - Haftalık En Düşük 7.520,02 - Haftalık En Yüksek 7.855,24 - Aylık En Düşük 7.297,00 - Aylık En Yüksek 8.115,01 - Yıllık En Düşük 4.311,41 - Yıllık En Yüksek 8.562,70 - Hacim (Lot) 606.514.783,00 - Hacim (TL) 22.444.566.913,19

Tablo 11. BIST Sürdürülebilirlik ve BIST 100 Endeksi Verilerinin Haftalık Performanslarının Karşılaştırılması (2020-2024)

Tarih	BIST_SÜRD	BIST100	ENDEKS DEĞİŞİM % BIST SÜRD	ENDEKS DEĞİŞİM % BIST100
18.02.2024	12.039,90	9374,2	1,07	1,32
11.02.2024	11.911,29	9250,36	1,99	2,21
4.02.2024	11.673,82	9045,97	3,97	4,2
28.01.2024	11.210,53	8665,68	3,41	3,69
21.01.2024	10.828,47	8346,28	4,2	4,19
14.01.2024	10.373,98	7996,7	-0,23	0,13
7.01.2024	10.397,98	7986,47	5,06	4,48
31.12.2023	9.871,55	7628,73	1,8	2,08
24.12.2023	9.694,26	7470,18	-0,93	-1,17
17.12.2023	9.784,50	7557,56	-4,24	-5,77
10.12.2023	10.199,28	7993,85	2,07	1
3.12.2023	9.987,89	7913,76	-0,98	-1,42
26.11.2023	10.085,40	8026,27	0,45	0,83
19.11.2023	10.039,61	7959,95	1,8	1,34
12.11.2023	9.859,32	7853,36	1,79	1,04
5.11.2023	9.682,52	7771,34	0,94	0,84
29.10.2023	9.591,67	7705,99	0,58	-0,01
22.10.2023	9.535,99	7706,41	2,57	2,54
15.10.2023	9.290,69	7510,68	-7,87	-8,02
8.10.2023	10.022,27	8113,3	-4,78	-4,33
1.10.2023	10.500,88	8464,93	2,08	1,54
24.09.2023	10.282,72	8334,94	3,58	3,55
17.09.2023	9.915,11	8039,18	1,59	0,96
10.09.2023	9.757,32	7961,98	-4,83	-4,56
3.09.2023	10.228,39	8325,3	3,75	3,23
27.08.2023	9.845,30	8056,12	3,87	4,21
20.08.2023	9.464,74	7716,67	2,82	2,64
13.08.2023	9.197,90	7513,29	-2,61	-2,68
6.08.2023	9.438,24	7714,38	5,21	4,07
30.07.2023	8.946,92	7400,57	4,3	4,5
23.07.2023	8.562,00	7067,28	6,09	5,37
16.07.2023	8.040,37	6687,78	3,57	3,74
9.07.2023	7.753,22	6437,74	4,26	3,89
2.07.2023	7.423,16	6187,09	6,81	6,92
25.06.2023	6.917,60	5759,11	2,78	3,06
18.06.2023	6.725,12	5582,75	2,46	1,92
11.06.2023	6.559,53	5475,48	-1,43	-2,76
4.06.2023	6.653,44	5626,49	9,84	9,09
28.05.2023	5.998,56	5114,97	10	10,45
21.05.2023	5.398,92	4580,67	-0,19	1,72

14.05.2023	5.409,02	4501,73	-9,21	-6,53
7.05.2023	5.907,31	4795,61	10,03	8,23
30.04.2023	5.314,81	4400,76	-4,01	-4,93
23.04.2023	5.527,97	4617,93	-8,17	-8,54
16.04.2023	5.979,54	5012,34	-1,32	-1,61
9.04.2023	6.058,47	5092,88	3,14	3,3
2.04.2023	5.868,53	4924,64	1,99	2,27
26.03.2023	5.751,64	4812,93	-3,77	-4,55
19.03.2023	5.968,58	5031,98	-2,08	-2,08
12.03.2023	6.092,79	5136,44	-4,72	-4,83
5.03.2023	6.380,65	5384,56	3,73	3,2
26.02.2023	6.142,87	5212,38	3,77	2,95
19.02.2023	5.911,32	5058,75	-0,22	0,63
12.02.2023	5.924,55	5026,83	9,67	10,37
5.02.2023	5.351,92	4505,34	-10,34	-10,93
29.01.2023	5.905,40	4997,63	-2,89	-3,89
22.01.2023	6.076,11	5191,83	-4,74	-5,75
15.01.2023	6.364,22	5490,34	9,85	9,21
8.01.2023	5.737,56	4984,86	-9,16	-7,16
1.01.2023	6.263,12	5341,96	-2,55	-3,13
25.12.2022	6.422,96	5509,16	2,63	0,99
18.12.2022	6.254,35	5454,79	4,15	4,41
11.12.2022	5.995,10	5214,29	4,72	4,01
4.12.2022	5.712,31	5005,3	0,83	0,85
27.11.2022	5.664,65	4962,97	1,59	1,79
20.11.2022	5.574,35	4874,34	8,75	7,13
13.11.2022	5.086,85	4526,73	1,1	1,57
6.11.2022	5.030,99	4455,53	4,45	5,35
30.10.2022	4.807,08	4216,98	7,03	8,02
23.10.2022	4.469,05	3878,98	-2,47	-1,43
16.10.2022	4.579,41	3934,63	8,07	7,82
9.10.2022	4.209,92	3626,96	0,86	1,64
2.10.2022	4.173,56	3567,6	10,43	10,86
25.09.2022	3.738,11	3179,99	-4,27	-3,2
18.09.2022	3.897,62	3281,61	-4,23	-2,92
11.09.2022	4.062,65	3377,33	-4,91	-4,27
4.09.2022	4.262,29	3521,38	9,07	8,48
28.08.2022	3.875,76	3222,74	2,1	2,38
21.08.2022	3.794,49	3146,1	4,51	4
14.08.2022	3.623,50	3020,2	5,56	5,16
7.08.2022	3.421,93	2864,25	4,5	3,97
31.07.2022	3.267,87	2750,49	5,81	5,75
24.07.2022	3.077,92	2592,38	2,94	2,92
17.07.2022	2.987,57	2516,56	5,41	5,33
10.07.2022	2.825,81	2382,44	-2,64	-2,17
3.07.2022	2.900,44	2434,02	-0,51	-0,4

26.06.2022	2.915,33	2443,77	-4,8	-4,51
19.06.2022	3.055,19	2554,08	0,7	0,81
12.06.2022	3.033,91	2533,33	-0,9	-0,39
5.06.2022	3.061,34	2543,1	-2,11	-2,29
29.05.2022	3.125,94	2601,25	5,64	6,24
22.05.2022	2.949,58	2438,84	3,12	2,73
15.05.2022	2.857,57	2372,35	-2,26	-1,98
8.05.2022	2.922,05	2419,23	-1,94	-1,63
1.05.2022	2.978,67	2458,72	0,77	1,15
24.04.2022	2.955,72	2430,55	-2,11	-1,73
17.04.2022	3.018,14	2472,5	-0,68	-0,88
10.04.2022	3.038,57	2494,37	4,18	4,05
3.04.2022	2.911,65	2393,39	5,25	5,92
27.03.2022	2.758,91	2251,68	3,64	3,38
20.03.2022	2.658,53	2175,51	0,71	1,44
13.03.2022	2.639,74	2144,26	4,3	4,22
6.03.2022	2.526,30	2053,85	2,74	3,07
27.02.2022	2.457,14	1990,75	1,52	1,93
20.02.2022	2.419,90	1952,4	-3,64	-4,1
13.02.2022	2.508,02	2032,44	-0,97	-0,92
6.02.2022	2.532,43	2051,05	5,78	5,23
30.01.2022	2.386,13	1943,81	-2,17	-2,03
23.01.2022	2.437,81	1983,18	-1,5	-1,41
16.01.2022	2.474,26	2011,16	-3,32	-3,07
9.01.2022	2.556,34	2072,93	2,04	1,91
2.01.2022	2.504,22	2033,32	9,41	8,64
26.12.2021	2.268,65	1857,65	-2,39	-1,81
19.12.2021	2.322,90	1891,28	-9,96	-10,21
12.12.2021	2.554,16	2084,47	3,33	2,35
5.12.2021	2.469,18	2035,48	6,48	6,14
28.11.2021	2.309,08	1910,41	6,94	7,01
21.11.2021	2.148,81	1776,41	1,67	2,2
14.11.2021	2.112,83	1737,33	6,3	5,69
7.11.2021	1.979,69	1638,5	3,99	3,35
31.10.2021	1.900,75	1583,59	4,36	3,89
24.10.2021	1.817,97	1522,04	2,32	2,77
17.10.2021	1.775,82	1479,93	4,9	4,75
10.10.2021	1.688,74	1409,56	1,14	0,82
3.10.2021	1.669,50	1398	-0,02	-0,25
26.09.2021	1.669,83	1401,46	1,67	1,2
19.09.2021	1.641,93	1384,68	-2,16	-2,51
12.09.2021	1.677,44	1419,43	-1,12	-1,36
5.09.2021	1.696,22	1438,72	-1,84	-2,08
29.08.2021	1.727,41	1468,67	0,4	0,71
22.08.2021	1.720,55	1458,23	1,21	0,93
15.08.2021	1.699,79	1444,63	-0,67	-0,21

8.08.2021	1.711,21	1447,64	0,94	0,89
1.08.2021	1.695,13	1434,76	3,12	2,92
25.07.2021	1.642,31	1392,91	3,33	2,97
18.07.2021	1.587,55	1351,59	-0,95	-0,86
11.07.2021	1.602,67	1363,28	-1,21	-1,1
4.07.2021	1.622,03	1378,28	0,54	0,12
27.06.2021	1.613,27	1376,67	-0,72	-1,1
20.06.2021	1.624,86	1391,86	0,69	0,06
13.06.2021	1.613,66	1391,06	-4,43	-5,02
6.06.2021	1.685,07	1460,86	1,75	1,91
30.05.2021	1.655,64	1432,93	1,68	0,76
23.05.2021	1.627,79	1422,06	-1,69	-2,09
16.05.2021	1.655,31	1451,84	0,67	0,72
9.05.2021	1.644,24	1441,33	0,23	0
2.05.2021	1.640,50	1441,33	3,38	3,02
25.04.2021	1.584,97	1397,82	3,77	3,77
18.04.2021	1.525,21	1345,15	-4,13	-4,68
11.04.2021	1.588,25	1408,14	1,41	1,06
4.04.2021	1.565,85	1393,24	-2,19	-2,65
28.03.2021	1.600,10	1430,19	3,51	3,36
21.03.2021	1.543,94	1382,15	-12,68	-10,62
14.03.2021	1.739,77	1528,99	-1,49	-1,86
7.03.2021	1.765,74	1557,39	0,85	0,99
28.02.2021	1.750,79	1541,98	5,07	4,58
21.02.2021	1.662,10	1471,39	-5,32	-6,05
14.02.2021	1.750,47	1560,34	0,56	1,4
7.02.2021	1.740,70	1538,44	0,52	0,73
31.01.2021	1.731,68	1527,17	3,6	3,52
24.01.2021	1.669,42	1473,45	-5,57	-4,68
17.01.2021	1.762,43	1542,45	0,98	1,16
10.01.2021	1.745,13	1524,49	-1,2	-1,06
3.01.2021	1.766,01	1540,61	4,31	4,15
27.12.2020	1.689,96	1476,72	3,17	3,43
20.12.2020	1.636,36	1426,03	0,4	1,24
13.12.2020	1.629,79	1408,32	2,29	2,67
6.12.2020	1.592,48	1370,7	3,81	2,91
29.11.2020	1.531,86	1330,87	-0,32	0,16
22.11.2020	1.536,76	1328,73	-0,4	0,36
15.11.2020	1.542,88	1323,95	2,16	2,47
8.11.2020	1.509,54	1291,29	9,5	7,69
1.11.2020	1.366,14	1191,96	6,62	6,68
25.10.2020	1.275,69	1112,37	-6,69	-7,04
18.10.2020	1.361,06	1190,63	-0,51	-0,18
11.10.2020	1.367,99	1192,73	2,29	2,27
4.10.2020	1.336,65	1165,7	1,68	1,77
27.09.2020	1.314,20	1145,03	1,84	1,82

20.09.2020	1.289,99	1124,17	1,76	1,09
13.09.2020	1.267,27	1111,96	0,48	0,83
6.09.2020	1.261,15	1102,7	1,18	1,49
30.08.2020	1.246,30	1086,32	-1,04	-1,31
23.08.2020	1.259,30	1100,55	-1,64	-0,85
16.08.2020	1.279,95	1109,88	2,87	2,35
9.08.2020	1.243,23	1083,83	2,09	2,14
2.08.2020	1.217,25	1060,59	-4,69	-6,25
26.07.2020	1.274,33	1126,9	-6,65	-5,78
19.07.2020	1.359,11	1192,02	-0,25	0,35
12.07.2020	1.362,56	1187,86	2,45	3,35
5.07.2020	1.329,22	1148,09	-0,78	-0,82
28.06.2020	1.339,63	1157,48	0,57	0,93
21.06.2020	1.332,00	1146,68	0,53	0,92
14.06.2020	1.324,95	1136,12	3,24	3,32
7.06.2020	1.282,08	1098,35	-0,4	-0,17
31.05.2020	1.287,20	1100,22	4,54	4,09
24.05.2020	1.228,78	1055,2	2,3	2,37
17.05.2020	1.200,53	1030,24	2,35	3,16
10.05.2020	1.172,37	997,68	0,39	1,93
3.05.2020	1.167,84	978,45	-3,4	-3,34
26.04.2020	1.207,50	1011,1	2,41	2,33
19.04.2020	1.178,38	987,59	0,11	0,59
12.04.2020	1.177,07	981,8	0,98	1,74
5.04.2020	1.165,50	964,71	7,17	7,17
29.03.2020	1.081,89	895,53	1,72	1,59
22.03.2020	1.063,30	881,25	1,62	2,64
15.03.2020	1.046,09	857,96	-12,07	-11,43
8.03.2020	1.172,36	956,05	-14,19	-14,64
1.03.2020	1.338,72	1096,01	3,04	3,29
23.02.2020	1.297,96	1059,94	-10,95	-10,22
16.02.2020	1.440,06	1168,29	-3,2	-2,84
9.02.2020	1.486,13	1201,51	-1,06	-0,72
2.02.2020	1.501,90	1210,15	1,58	1,55
26.01.2020	1.478,21	1191,4	-2,67	-2,52
19.01.2020	1.517,69	1221,42	0,07	0,55
12.01.2020	1.516,60	1214,75	2,16	2,31
5.01.2020	1.483,84	1186,64		

3.3. Ekonometrik Analiz

3.3.1. Metodoloji ve Model

Sürdürülebilirlik endeksinde yer almanın şirketlerin finansal performansına etkisini inceleyen çalışmalar, kısa döneme odaklanmakta olup, genellikle hisse senedi getirileri-performans ilişkisinden yola çıkmaktadır. Ancak bizi sürdürülebilirlik endeksine girmiş olmak, şirketin faaliyet performansı ve değeri açısından da uzun dönemli etkiler yaratabilmektedir.

Bu çalışma, yukarıdaki kabulden hareketle sürdürülebilirlik endeksinin finansal performans üzerindeki uzun dönemli etkilerini incelemeye odaklanmakta ve bunun için panel veri analizi uygulamaktadır.

Bu kapsamda BİST Sürdürülebilirlik Endeksi ile S&P 500 ESG için panel veri analiz yapılmış ve her iki endeks performansları açısından karşılaştırılmıştır.

Robust sonuçlar alabilmek farklı modeller ve farklı borsalar-endeksler açısından karşılaştırma yapılmıştır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi ve S&P 500 ESG için Oneway (individual) effect General FGLS modeli işlenmiştir.

FGLS modeli otokorelasyon, yatay kesit bağımlılığı ve heteroskedastisite problemlerinin mevcudiyetinde güçlü sonuçlar veren bir yöntemdir (*Jushan Bai & Sung Hoon Choi & Yuan Liao, 2021. "Feasible generalized least squares for panel data with cross-sectional and serial correlations," Empirical Economics, Springer, vol. 60(1), pages 309-326, January*).

3.3.2. Örneklem ve Veri Seti

Çalışmanın uygulama bölümünde, sayıca fazla olan şirketlere ilişkin zaman serilerinin analizi yapılacağından ekonometrik yöntem olarak yatay kesit ve zaman serisi analizlerinin bir bileşeni olan panel veri analizinin uygulanmaktadır. Bu yöntem, belirli bir dönemde bireyler, hane halkları, firmalar gibi birimlere yönelik yatay kesit gözlemlerinin birleştirilmesidir (Wooldridge, 2015).

Uygulama bölümünde kullanılan datalar, Kamuyu Aydınlatma Platformu'ndan (KAP) ve <https://tr.investing.com/> web portalındaki tarihsel veri tabanından elde edilmiştir.

Çalışmanın zaman aralığı, 2010-2024 dönemi aylık verileri kapsamaktadır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören şirketlerden 68'inin 170 aylık verisi ile toplamda 11.560 kesitle; S&P ESG'de işlem gören şirketlerden ilk 25'inin 170 aylık verisi ile toplamda 4.250 kesitle çalışma yapılmıştır. Veri bütünlüğü ve dengeli panel tercihi sebebiyle bazı şirket verileri analize dahil edilmemiştir. Netice itibarıyla bu

çalışma zaman boyutuna ve yatay kesit boyutuna sahip bir panel veri setinden oluşmaktadır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi ve S&P 500 ESG Analizinde kullanılan verilere ilişkin tablo aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 12. Veri ve Kaynakları

Sembol	Tanımlama	Kaynak
G_Bist100	BİST 100 Endeksi Getiri Oranları (Logaritmik Dönüşüm Yapılmıştır)	https://tr.investing.com
G_S&P_ESG	S&P 500 ESG Endeksi Getiri Oranları (Logaritmik Dönüşüm Yapılmıştır)	https://tr.investing.com
Dummy	Sürdürülebilirlik Endeksine Dahil Olma Durumu (Kukla Değişken / 0-1)	Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)
D_USDTRY	USD/TL Paritesi	https://tr.investing.com
D_Faiz	Gecelik Faiz Oranları	https://tr.investing.com
D_Gold	Altın Fiyatları	https://tr.investing.com
L_Satış	BİST Sürdürülebilirlik Endeksi Firmalarının Satışları (Log)	Firma web sayfaları-bilanço verileri
D_DXY	USD'nin altı majör para birimi karşısındaki değerini ölçen endeks değeri	https://tr.investing.com
D_Sales	S&P ESG Firmalarının Satışları	Firma web sayfaları-bilanço verileri
D_Fed	FED Faiz oranları	https://tr.investing.com

Analize dahil edilen şirketlerin borsa hisse değerlerindeki artış bağımlı değişken olarak alınmış olup, bu firmaların sürdürülebilirlik endeksine girme durumları kukla değişken olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte USD/TL paritesi, DXY, gecelik faiz oranları, altın fiyatları ve satışlar da kontrol değişkeni olarak modele eklenmiştir.

Sürdürülebilirlik endeksine alınmanın şirketlerin borsa getirilerine etkisini ölçebilmek için panel veri modelinin dönemler arasındaki etki farklılıklarını ölçmek maksadıyla model spesifikasyonunda kukla değişken tanımlanmıştır. Kukla değişkene şirketlerin endekse alındığı yıllar için “1”, diğer durumlar için ise “0” değeri verilmiştir.

Bu modelde, sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumu ile BIST100 getirileri arasındaki olası ilişkinin varlığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Beklenti, dummy değişkeni ile bağımlı değişken arasında pozitif yönlü; kontrol değişkenleri ile altın fiyatları hariç (pozitif-negatif olabilir) negatif yönlü bir ilişki bulunması yönündedir.

3.3.3. Yöntem

Ekonomik araştırmalarda sıkça kullanılan panel veri analizi, ekonometrik çalışmaların önemli bir parçası haline gelmiştir. Özellikle tahmin yöntemlerinin ve teorik altyapısının hızlı bir şekilde gelişmesi, panel veri analizini ekonometri literatürünün en dinamik ve yenilikçi alanlarından biri haline getirmiştir. Panel veri, zaman ve kesit verilerini bir araya getiren iki boyutlu bir veri tipi olduğu için birçok avantaj sunmaktadır. Bu yapı, daha fazla veriyle çalışmayı ve tahminlerde daha yüksek

serbestlik derecesi elde etmeyi mümkün kılar. Bu artış ayrıca çoklu doğrusal bağıntı sorununu da ortadan kaldırmaktadır.

Panel veri yöntemi, yatay kesitlere özgü farklılıkları dikkate alır, model spesifikasyon hatası sorunlarını ele alır, çoklu doğrusal bağıntı sorununu azaltır ve kapsamlı davranışsal modelleri test edebilme imkânı sunar; bu da panel verinin getirdiği avantajlardan bazılarıdır (Baltagi, 2005).

Oneway (individual) effect General FGLS modeli:

Bu model panel veri analizinde yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Bireysel etkileri ve hata terimlerinin heteroskedastik ve otokorelasyonlu olabileceğini dikkate alarak, daha doğru ve tutarlı tahminler elde etmeyi amaçlar.

Panel veri, aynı birimler için zaman içinde gözlemler içeren veri setleridir. Oneway (individual) effect, panel veri modelinde birimler arasındaki heterojenliği yakalamak için kullanılır. Bu modelde, her birim için sabit bir etki (fixed effect) veya rastgele bir etki (random effect) eklenir.

Feasible Generalized Least Squares (FGLS), heteroskedastisitenin ve otokorelasyonun varlığında daha verimli tahminler elde etmek için kullanılır. FGLS, Generalized Least Squares (GLS) yönteminin uygulanabilir hale getirilmiş versiyonudur.

Oneway effect FGLS modeli, bireysel sabit etkileri ve hata terimlerinin özelliğini dikkate alarak geliştirilmiştir.

Model formülasyonu şu şekildedir:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta x_{it} + \epsilon_{it}$$

Burada:

- y_{it} : i bireyi için t zamanında gözlemlenen bağımlı değişken.
- α_i : i bireyi için sabit etki.
- β : Tahmin edilecek katsayılar.
- x_{it} : i bireyi için t zamanında gözlemlenen bağımsız değişkenler.
- ϵ_{it} : Hata terimi.

Analizdeki temel adımları ise şu şekilde sıralayabiliriz:

Sabit etkiler modeli (Fixed Effects Model) kullanılarak bireysel etkiler tahmin edilir. Heteroskedastisite ve otokorelasyon varlığı test edilir. Bu, hata terimlerinin varyansının bireyler arasında farklı olabileceği ve otokorelasyonun var olabileceği anlamına gelir. Hata terimlerinin varyans-covaryans matrisini tahmin etmek için

uygun bir model seçilir. Bu matris kullanılarak GLS yönteminin uygulanabilir hale getirilmiş versiyonu olan FGLS uygulanır. Model, heteroskedastisite ve otokorelasyonun varlığında daha verimli tahminler sağlar. Bireysel etkileri dikkate alarak, bireyler arasındaki heterojenliği yakalar. Ancak tahmin süreci karmaşıktır ve uygun varyans-covaryans matrisinin tahmini zor olabilir. Modelin doğru tahminler yapabilmesi için yeterli gözlem sayısına ihtiyaç vardır.

Panel regresyon analizi sonuçlarının doğru ve güvenilir olması için zaman serilerinin birim kök içermemesi ve birimler arasında yatay kesit bağımlılığının olmaması gerekir.

Son dönemde geliştirilen panel birim kök testleri, bu gerekliliği göz önünde bulundurarak, panel verisinin yatay kesit tarafından kaynaklanan bağımlılığını araştırmayı önermektedir (Baltagi ve Pesaran, 2007). Yatay kesit bağımlılığının varlığını test etmek için literatürde Breusch-Pagan LM (1980), Pesaran (2004), Friedman (1937) ve Frees (1995, 2004) testleri kullanılmaktadır (Tatoğlu, 2013).

Panel veri modelleri, hata teriminin birimler arasında korelasyon olmadığı varsayımının yanı sıra, birim içinde ve birimler arasında eşit varyanslı olduğu ve birim içinde korelasyon olmadığı varsayımlarına dayanır. Eğer temel varsayımlar sağlanırsa, kullanılan panel veri yaklaşımına uygun olan tahmin yöntemlerinden biri seçilebilir (Hsiao, 2002 ve Baltagi, 2013).

3.3.4. Bulgular ve Tartışma

3.3.4.1. BİST Sürdürülebilirlik Endeksi Analizi

Sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun firmaların borsa değerleri üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışmada, ilk olarak uygulanacak birim kök testine karar vermeden önce Pesaran CD testi ile panel veride yatay kesitler arasında korelasyonun (yatay kesit bağımlılığı) varlığı incelenmiş ve test sonucu elde edilen olasılık değerlerine (0,000) göre yatay kesit bağımlılığının varlığına karar verilmiştir.

Tablo 13. Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları (BPLM ve PCD Testleri)

BPLM test			
Istatistic	p.val	method	Alternative
10561,968		Breusch-Pagan LM test for cross-sectional	cross-sectional
59	0,00	dependence in panels	dependence
PCD test			
99,206306		Pesaran CD test for cross-sectional dependence in	cross-sectional
49	0,00	panels	dependence

Yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edilen seri için birim kökün varlığı ilk olarak birinci nesil birim kök testleri ile analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar tablolastırılmıştır.

Tablo 14. Birim Kök Testi Sonuçları

G_Bist100	I(0)		I(1)	
	İstatistik	Olasılık (p)	İstatistik	Olasılık (p)
Levin, Lin & Chu t	-71.4327	0.0000	-	-
Im, Pesaran and Shin W-stat	-61.6803	0.0000	-	-
ADF - Fisher Chi-square	2043.63	0.0000	-	-
PP - Fisher Chi-square	2096.37	0.0000	-	-
D_USDTRY	I(0)		I(1)	
	İstatistik	Olasılık (p)	İstatistik	Olasılık (p)
Levin, Lin & Chu t	-74.9494	0.0000	-	-
Im, Pesaran and Shin W-stat	-66.1942	0.0000	-	-
ADF - Fisher Chi-square	2190.25	0.0000	-	-
PP - Fisher Chi-square	2196.50	0.0000	-	-
D_Faiz	I(0)		I(1)	
	İstatistik	Olasılık (p)	İstatistik	Olasılık (p)
Levin, Lin & Chu t	-69.7601	0.0000	-	-
Im, Pesaran and Shin W-stat	-57.1503	0.0000	-	-
ADF - Fisher Chi-square	1931.04	0.0000	-	-
PP - Fisher Chi-square	1920.41	0.0000	-	-
D_Gold	I(0)		I(1)	
	İstatistik	Olasılık (p)	İstatistik	Olasılık (p)
Levin, Lin & Chu t	-59.7701	0.0000	-	-
Im, Pesaran and Shin W-stat	-47.1503	0.0000	-	-
ADF - Fisher Chi-square	1531.01	0.0000	-	-
PP - Fisher Chi-square	1870.01	0.0000	-	-
L_Satışlar	I(0)		I(1)	
	İstatistik	Olasılık (p)	İstatistik	Olasılık (p)
Levin, Lin & Chu t	-71.7702	0.0000	-	-
Im, Pesaran and Shin W-stat	-27.2502	0.0000	-	-
ADF - Fisher Chi-square	1432.52	0.0000	-	-
PP - Fisher Chi-square	1220.21	0.0000	-	-

Birinci nesil birim kök testleri sonucunda modelde kullanılan tüm değişkenlerin düzeyde durağanlığı sonucu elde edilmiştir. P değeri 0,000 olup, <0,05’dir.

Yatay kesit bağımlılığının varlığı belirlenen bu değişkenler için daha güvenilir ve tutarlı sonuçlara ulaşabilmek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri de yapılmış olup, sonuçları aşağıda tablolastırılmıştır.

Tablo 15. CADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	I(0)	I(1)	Karar
	Olasılık (p)	Olasılık (p)	
G_Bist100	0,000***	-	Düzeyde
G_USDTRY	0,000***	-	Düzeyde
G_Faiz	0,000***	-	Düzeyde
G_Gold	0,000***	-	Düzeyde
G Satışlar	0,000***	-	Düzeyde
Model 1 / Test İstatistiği: -3.719016 ; p=0,0000			
Model 2 / Test İstatistiği: -8.222082 ; p=0,0000			
Model 3 / Test İstatistiği: -5.304799 ; p=0,0500			

Not: ***%1 anlamlılık düzeyini ifade eder.

Yukarıdaki tablolarda yer alan panel birim kök testi sonuçları incelendiğinde; yatay kesit birimlerine ait tüm değişkenlerin düzeyde durağan oldukları görülmektedir. Kukla değişken için birim kök testi yapılmamıştır.

Otokorelasyonun olup olmadığının tespiti için ise Breusch-Godfrey/Wooldridge testi yapılmış ve p değeri=0,000 çıkmıştır. Otokorelasyon bulunmaktadır.

Panel veri analizlerinde, katsayılar tahmin edilirken korelasyon ve varyans problemiyle karşılaşıldığında sıklıkla FGLS testi kullanılmaktadır. Bu tahminci bireysel etkileri ve hata terimlerinin heteroskedastik ve otokorelasyonlu olabileceğini dikkate alarak, daha doğru ve tutarlı tahminler elde etmeyi amaçlar.

Temel model denklemi ilk olarak aşağıdaki şekilde kurulmuştur.

$$G_Bist100_{it} = \beta_0 + \beta_1 Dummy_{it} + \beta_2 G_USDTRY_{it} + u_{it}$$

Tablo 16. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları

	Katsayı	Standart Hata	Z Değeri	p> z
Sabit	0.016031	0.000041873	382.841	0,000***
Kukla	0.017644	0.00011268	156.591	0,000***
DK	0.10177	0.0010223	99.548	0,000***
Breusch-Godfrey/Wooldridge test for serial correlation in panel models:				
chisq = 432.44, df = 72, p-value 0,000				
Residual Sum of Squares: 224.37				

Bu modele sırasıyla gecelik faiz ve altın rakamlarına ilişkin aylık veriler eklenmiştir.

$$G_Bist100_{it} = \beta_0 + \beta_1 Dummy_{it} + \beta_2 G_USDTRY_{it} + \beta_3 G_TR_Faiz_Gece_{it} + \beta_4 G_Gold_{it} + u_{it}$$

Bu modellere ilişkin FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 16. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları (Devam)

	Katsayı	Standart Hata	Z Değeri	p> z
Sabit	0.019400	0.000088844	218.358	0,000***
Dummy	0.015348	0.00015296	100.344	0,000***
USDTRY	0.053346	0.0015473	34.476	0,000***
TR_Faiz_Gece	0.027559	0.00033593	82.037	0,000***
Gold	0.089929	0.0017136	52.480	0,000***
Breusch-Godfrey/Wooldridge test for serial correlation in panel models: chisq = 432.44, df = 72, p-value 0,000 Residual Sum of Squares: 223.96				

Nihai modelimiz ise aşağıda yer almakta olup, bir önceki modele her bir firmanın satış rakamları eklenmiştir.

$$G_Bist100_{it} = \beta_0 + \beta_1 Dummy_{it} + \beta_2 G_USDTRY_{it} + \beta_3 G_TR_Faiz_Gece_{it} + \beta_4 G_Gold_{it} + \beta_5 G_Satış_{it} + u_{it}$$

Tablo 16. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları (Devam)

	Katsayı	Standart Hata	Z Değeri	p> z
Sabit	0.00140826	0.00038797	3.6298	0,000***
Dummy	0.01354894	0.00017636	76.8243	0,000***
USDTRY	-0.00604257	0.00559228	-2,2563	0,027**
TR_Faiz_Gece	-0.06872137	0.00065575	-104.7985	0,000***
Gold	0.03300670	0.00410057	78.0542	0,000***
Satış	0.00529289	0.00010018	52.8343	0,000***
Residual Sum of Squares: 114.38				

Yukarıda sunulan 3 farklı modelin artıkları karşılaştırıldığında, modele firmalara özgü değişkenler eklendiğinde artıkların azaldığı görülmektedir.

Tablo 17. Model Artıkları Özeti

	Residual Sum of Squares
Model 1	224,37
Model 2	223,96
Model 3	114,38

Nihai modelimiz olan model 3’de artıklar büyük oranda azalmıştır. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmincisiinden elde edilen sonuçlar, otokorelasyon sorunu yaşandığı durumlarda güçlü bulgular elde edilmesini sağlamakta olup, bu itibarla söz konusu tahmincinin sonuçlarına güvenilebilmektedir.

Model 3 için bağımsız değişkenlere ait tahmin istatistikleri/katsayılar ve olasılık değerleri incelendiğinde tüm değişkenlerin anlamlı olduğu görülmektedir. Kukla değişken, gecelik faiz, gold ve satış değişkenleri $<0,01$; USD/TRY değişkeni ise $<0,05$ olasılık değerine sahiptir. İstatistiki açıdan anlamlı olan bu modelin iktisadi açıdan da işaretlerinin yönü itibarıyla beklentilerle uyumlu olduğu ortaya konulmuştur. Ancak burada altın fiyatları ile bağımlı değişken arasındaki ilişkiye yönelik şu değerlendirme yapılabilir. Altın fiyatları ile bir firmanın borsa hisse değeri arasındaki ilişki, çeşitli faktörlere bağlı olarak pozitif, negatif veya nötr olabilir. Bu ilişkiyi belirlemek için firmanın sektörü, ekonomik koşullar, yatırımcı davranışları ve diğer makroekonomik değişkenler dikkate alınmalıdır. Yaptığımız analizde ilişkinin işareti pozitif olarak ortaya konulmaktadır.

Model sonuçlarına göre kukla değişken olarak modele alınan sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun, bağımlı değişken olarak tanımlanan BIST100 firma hisse değeri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Endekse girmek ve bu endekste kalmak, firmanın borsa değerleri üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkide bulunmuştur. Sürdürülebilirlik endeksine girme durumu hisse değerleri üzerinde %1,35 oranında bir artış yaratmaktadır.

Modelimizde kontrol değişkeni olarak yer alan parite ve gecelik faiz oranları ise alternatif yatırım araçları olarak bağımlı değişkenin değeri üzerinde ters yönlü bir etki yaratmaktadır. Beklenen işaretleri negatif olan bu değişkenlere ilişkin tahmin sonuçları da yine negatif yönlü çıkmıştır. Paritedeki %1'lik bir artış, firmaların hisse değerleri üzerinde %0,06 oranında bir düşüş yaratmaktadır. Benzer şekilde gecelik faiz oranlarındaki %1'lik bir artış firmaların hisse değerleri üzerinde %6,8 düzeyinde bir azalma etkisi yaratmaktadır. Altın fiyatları ise hisse değerleri üzerinde %3,3 oranında aynı yönlü bir etkide bulunmaktadır. Son olarak firma satışları da hisse değerlerini %0,5 oranında yükseltmektedir.

3.3.4.2. S&P 500 ESG Analizi

Sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun S&P500 ESG firmalarının borsa değerleri üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışmada, uygulanacak birim kök testine karar vermeden önce Pesaran CD testi ile panel veride yatay kesitler arasında korelasyonun (yatay kesit bağımlılığı) varlığı incelenmiş ve test sonucu elde edilen olasılık değerlerine (0,000) göre yatay kesit bağımlılığının varlığına karar verilmiştir.

Tablo 18. Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları (BPLM ve PCD Testleri) S&P 500

BPLM test			
Statistic	p.val	method	Alternative
3819,3429 03	0,00	Breusch-Pagan LM test for cross-sectional dependence in panels	cross-sectional dependence
PCD test			
55,127719 7	0,00	Pesaran CD test for cross-sectional dependence in panels	cross-sectional dependence

Yatay kesit bağımlılığının varlığı belirlenen bu değişkenler için daha güvenilir ve tutarlı sonuçlara ulaşabilmek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri de yapılmış olup, sonuçları aşağıda tabloleştirilmiştir.

Tablo 19. CADF Birim Kök Testi Sonuçları S&P 500

None			
Değişken	I(0)	I(1)	Karar
	Olasılık (p)	Olasılık (p)	
D_S&P	0,000***	-	Düzeyde
G_Fed	0,000***	-	Düzeyde
G_DXY	0,000***	-	Düzeyde
G_Gold	0,000***	-	Düzeyde
G_Satışlar	0,000***	-	Düzeyde
Test İstatistiği: -18.68409; p=0,0000			
Drift			
Değişken	I(0)	I(1)	Karar
	Olasılık (p)	Olasılık (p)	
D_S&P	0,000***	-	Düzeyde
G_Fed	0,000***	-	Düzeyde
G_DXY	0,000***	-	Düzeyde
G_Gold	0,000***	-	Düzeyde
G_Satışlar	0,000***	-	Düzeyde
Test İstatistiği: -15.52848; p=0,0000			
Trend			
Değişken	I(0)	I(1)	Karar
	Olasılık (p)	Olasılık (p)	
D_S&P	0,000***	-	Düzeyde
G_Fed	0,000***	-	Düzeyde
G_DXY	0,000***	-	Düzeyde
G_Gold	0,000***	-	Düzeyde
G_Satışlar	0,000***	-	Düzeyde
Test İstatistiği: -18.77184; p=0,0000			

İkinci nesil birim kök testleri sonucunda modelde kullanılan tüm değişkenlerin düzeyde durağanlığı sonucu elde edilmiştir. P değeri 0,000 olup, <0,05’dir.

Yukarıdaki tablolarda yer alan panel birim kök testi sonuçları incelendiğinde; yatay kesit birimlerine ait tüm değişkenlerin düzeyde durağan oldukları görülmektedir. Kukla değişken için birim kök testi yapılmamıştır.

Otokorelasyonun olup olmadığının tespiti için ise Breusch-Godfrey/Wooldridge testi yapılmış ve p değeri=0,000 çıkmıştır. Otokorelasyon bulunmaktadır.

Panel veri analizlerinde, katsayılar tahmin edilirken korelasyon ve varyans problemiyle karşılaşıldığında sıklıkla FGLS testi kullanılmaktadır. Bu tahminci bireysel etkileri ve hata terimlerinin heteroskedastik ve otokorelasyonlu olabileceğini dikkate alarak, daha doğru ve tutarlı tahminler elde etmeyi amaçlar.

Temel model denklemini aşağıdaki şekilde kurulmuştur.

$$G_S\&P_ESG_{it} = \beta_0 + \beta_1 Dummy_{it} + \beta_2 D_FED_{it} + \beta_3 D_DXY_{it} + \beta_4 G_Gold_{it} + \beta_5 G_Satış_{it} + u_{it}$$

Tablo 20. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları - S&P 500

	Katsayı	Standart Hata	Z Değeri	p> z
Sabit	0.0088172	0.0025555	3.4503	0,000***
Dummy	0.0013380	0.0054204	0.2469	0,805
D_FED	0.0244027	0.0120767	2.0206	0,043**
D_Gold	0.0884736	0.0554042	1.6129	0,10*
D_Sales	0.0311028	0.0059778	5.2030	0,000***
D_DXY	-0.0867128	0.1141129	-0.7599	0,447

Breusch-Godfrey/Wooldridge test for serial correlation in panel models:

chisq = 323.38, df = 132, p-value 0,000

Residual Sum of Squares: 25.862

FGLS (Parks-Kmenta) Tahmincisiinden elde edilen sonuçlar, otokorelasyon sorunu yaşandığı durumlarda güçlü bulgular elde edilmesini sağlamakta olup, bu itibarla söz konusu tahmincinin sonuçlarına güvenilebilmektedir.

Temel modelimiz için bağımsız değişkenlere ait tahmin istatistikleri/katsayılar ve olasılık değerleri incelendiğinde dummy ve dxy değişkeni dışındaki değişkenlerin anlamlı olduğu görülmektedir. Kukla değişken ve DXY değişkeninin p değeri >0,05 olarak hesaplanmıştır. Bunun dışındaki değişkenlerden FED faiz oranı <0,05; Gold<0,10 ve Sales değişkeni de <0,01 olasılık değerine sahiptir. Söz konusu değişkenlerin işaretleri ise pozitifdir.

Model sonuçlarına göre kukla değişken olarak modele alınan sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun, bağımlı değişken olarak tanımlanan S&P ESG firmaları hisse değerleri üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Genel olarak değerlendirildiğinde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, söz konusu firmaların hisse değerleri üzerinde olumlu etki yaparken, uluslararası bir karşılaştırma açısından S&P 500 ESG endeksine dahil olan ilk 25 firmanın hisse değerleri üzerinde sürdürülebilirlik endeksine girme durumunun anlamlı bir etki yaratmadığı tespit edilmiştir. Her ne kadar beklenen işaret açısından pozitif bir etkisi olsa da bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada, kurumsal sürdürülebilirliğin firma performansı üzerindeki etkileri çok boyutlu bir perspektifle ele almıştır. Kavramsal ve teorik düzeyde sürdürülebilirlik, çevresel, sosyal ve yönetim unsurlarını içeren kapsamlı bir yapı olarak incelenmiştir. Sürdürülebilirlik, sadece çevresel duyarlılığı değil, aynı zamanda sosyal sorumluluk ve yönetim kalitesini de içermektedir. Bu kapsamda, sürdürülebilirlik uygulamalarının firmaların uzun vadeli başarısı için kritik olduğu vurgulanmıştır.

Sürdürülebilirliğin ölçülmesi ve raporlanması konularında yapılan incelemeler, firmaların sürdürülebilirlik performanslarını nasıl değerlendirdiklerini ve bu değerlendirmelerin nasıl şeffaf bir şekilde raporlandığını ortaya koymuştur. Geliştirilen çeşitli sürdürülebilirlik endeksleri ve raporlama standartları, firmaların performanslarını izlemelerine ve kamuoyuna karşı hesap verebilir olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu çerçevede, GRI (Global Reporting Initiative), SASB (Sustainability Accounting Standards Board) ve entegre raporlama gibi çeşitli yaklaşımlar detaylı olarak incelenmiştir.

Ekonometrik ve istatistiksel analizler aracılığıyla sürdürülebilirlik endeksine dahil olan firmaların finansal performansları değerlendirilmiştir. Bu analizler, sürdürülebilirlik uygulamalarının firma performansı üzerindeki pozitif etkilerini ortaya koymuştur. Sürdürülebilirlik endeksine dahil olan firmaların, finansal performans göstergeleri (örneğin, hisse senedi getirileri) açısından üstün performans sergiledikleri tespit edilmiştir.

Tez çalışmasının uygulama bölümünde kurumsal sürdürülebilirliğin firmaların performansına olan etkisi, sürdürülebilirlik endeksi değerlerinin ulusal ve uluslararası karşılaştırmasına imkân verecek şekilde gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda 3 farklı ampirik uygulama çalışması yürütülmüştür.

1. İstatistiksel Analiz: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi ile Uluslararası Sürdürülebilirlik Endeksi Performanslarının Karşılaştırılması
2. BIST 100 ile BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Performansının Karşılaştırılması

3. Ekonometrik Analiz: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi / 2010-2024 / Aylık Veriler / Endeks Öncesi – Sonrası Karşılaştırma / Panel Veri Analizi / Pooled OLS Yöntemi

Yapılan istatistiksel analizde ulaşılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

ANOVA ve ardından yapılan Tamhane PostHoc analizine göre “Corporate Sustainability, Dow Jones Sustainability, HS China A Sustainability ve HS Corporate Sustainability endeksleri” ile BIST Sürdürülebilirlik endeksinin aylık getiri verileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat BIST dışındaki diğer Sürdürülebilirlik endeksi aylık getirileri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu durumda BIST Sürdürülebilirlik endeksinin getiri oranları itibarıyla diğer büyük ve önemli Sürdürülebilirlik endeksleri ile karşılaştırıldığında bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci analizde ise BIST 100 ile BIST Sürdürülebilirlik Endeksi performansları karşılaştırılmıştır. Her iki endeks için değerler birbirleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmış, trend analizle farklılıklar görülmeye çalışılmıştır. Ayrıca BIST Sürdürülebilirlik ve BIST 100 Endeksi verilerinin haftalık performansları karşılaştırılmış (2020-2024) ve bunlar tablolastırılmıştır. Her iki endeksin haftalık getiri ortalamaları birbirlerine yakın bulunmakla birlikte, sürdürülebilirlik endeksi ortalamasının BIST 100’den daha büyük olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak yapılan ekonometrik analizde sürdürülebilirlik endeksinin finansal performans üzerindeki uzun dönemli etkileri incelenmiş ve bunun için panel veri analizi uygulanmıştır. Çalışmanın zaman aralığı, 2010-2024 dönemi aylık verileri kapsamaktadır.

BİST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde işlem gören şirketlerden 68’inin 170 aylık verisi ile toplamda 11.560 kesitle; S&P ESG’de işlem gören şirketlerden ilk 25’inin 170 aylık verisi ile toplamda 4.250 kesitle çalışma yapılmıştır. Veri bütünlüğü ve dengeli panel tercihi sebebiyle bazı şirket verileri analize dahil edilmemiştir. Netice itibarıyla bu çalışma zaman boyutuna ve yatay kesit boyutuna sahip bir panel veri setinden oluşmaktadır.

Ekonometrik çalışmamda BIST ve S&P sürdürülebilirlik endekslerinde yer alan firmaların, endekse girmeden ve girdikten sonraki endeks performanslarındaki değişim incelenmiştir. Her iki endeks için de FGLS yöntemi uygulanmıştır. Robust sonuçlar veren bu yöntem veri setimizde yer alan yatay kesit bağımlılığı, otokorelasyon ve heteroskedastisite sorunlarının olması nedeniyle bilinçli şekilde tercih edilmiştir. Panel veri analizlerinde, katsayılar tahmin edilirken korelasyon ve varyans problemiyle karşılaşıldığında sıklıkla FGLS testi kullanılmaktadır. Bu tahminci bireysel etkileri ve hata terimlerinin heteroskedastik ve otokorelasyonlu olabileceğini dikkate alarak, daha doğru ve tutarlı tahminler elde etmeyi amaçlar. Yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edildiği için daha güvenilir ve tutarlı sonuçlara ulaşabilmek maksadıyla yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri de yapılmış ve tablolaştırılmıştır. İkinci nesil birim kök testi olarak CADF yapılmıştır. Kullanılan tüm veriler düzeyde durağan çıkmıştır. FGLS (Parks-Kmenta) Tahmin Sonuçları kurulan farklı modellerin tahminini içermektedir. Model 3 en kapsamlı model olup, modele firmaya özel bilanço verilerini içeren (Satışlar gibi) değişken eklendiğinde artıkların azaldığı görülmüştür.

Analize dahil edilen şirketlerin borsa hisse değerlerindeki artış bağımlı değişken olarak alınmış olup, bu firmaların sürdürülebilirlik endeksine girme durumları kukla değişken olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte USD/TL paritesi, DXY, gecelik faiz oranları, altın fiyatları ve satışlar da kontrol değişkeni olarak modele eklenmiştir.

Sürdürülebilirlik endeksine alınmanın şirketlerin borsa getirilerine etkisini ölçebilmek için panel veri modelinin dönemler arasındaki etki farklılıklarını ölçmek maksadıyla model spesifikasyonunda kukla değişken tanımlanmıştır. Kukla değişkene şirketlerin endekse alındığı yıllar için “1”, diğer durumlar için ise “0” değeri verilmiştir.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi için kurulan modelde, sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumu ile BIST100 getirileri arasındaki olası ilişkinin varlığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Beklenti, dummy değişkeni ile bağımlı değişken arasında pozitif yönlü; kontrol değişkenleri ile altın fiyatları hariç (pozitif-negatif olabilir) negatif yönlü bir ilişki bulunması yönündedir.

Model sonuçlarına göre kukla değişken olarak modele alınan sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun, bağımlı değişken olarak tanımlanan BIST100 firma hisse değeri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Endekse girmek ve bu endekste kalmak, firmanın borsa değerleri üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkide bulunmuştur. Sürdürülebilirlik endeksine girme durumu hisse değerleri üzerinde %1,35 oranında bir artış yaratmaktadır.

Modelimizde kontrol değişkeni olarak yer alan parite ve gecelik faiz oranları ise alternatif yatırım araçları olarak bağımlı değişkenin değeri üzerinde ters yönlü bir etki yaratmaktadır. Beklenen işaretleri negatif olan bu değişkenlere ilişkin tahmin sonuçları da yine negatif yönlü çıkmıştır. Paritedeki %1'lik bir artış, firmaların hisse değerleri üzerinde %0,06 oranında bir düşüş yaratmaktadır. Benzer şekilde gecelik faiz oranlarındaki %1'lik bir artış firmaların hisse değerleri üzerinde %6,8 düzeyinde bir azalma etkisi yaratmaktadır. Altın fiyatları ise hisse değerleri üzerinde %3.3 oranında aynı yönlü bir etkide bulunmaktadır. Son olarak firma satışları da hisse değerlerini %0,5 oranında yükseltmektedir.

S&P ESG için kurulan modelde bağımsız değişkenlere ait tahmin istatistikleri/katsayılar ve olasılık değerleri incelendiğinde dummy ve dxy değişkeni dışındaki değişkenlerin anlamlı olduğu görülmektedir. Kukla değişken ve DXY değişkeninin p değeri $>0,05$ olarak hesaplanmıştır. Bunun dışındaki değişkenlerden FED faiz oranı $<0,05$; Gold $<0,10$ ve Sales değişkeni de $<0,01$ olasılık değerine sahiptir. Söz konusu değişkenlerin işaretleri ise pozitifdir.

Model sonuçlarına göre kukla değişken olarak modele alınan sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun, bağımlı değişken olarak tanımlanan S&P ESG firmaları hisse değerleri üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Genel olarak değerlendirildiğinde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, söz konusu firmaların hisse değerleri üzerinde olumlu etki yaparken, uluslararası bir karşılaştırma açısından S&P 500 ESG endeksine dahil olan ilk 25 firmanın hisse değerleri üzerinde sürdürülebilirlik endeksine girme durumunun anlamlı bir etki yaratmadığı tespit edilmiştir. Her ne kadar beklenen işaret açısından pozitif bir etkisi olsa da bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çalışmanın temel amacı endekse girme durumunu gösteren kukla değişkenin anlamlılığıdır. BIST için kukla değişken kurulan üç modelde de pozitif işaretli ve anlamlı çıkmıştır. S&P de ise işaret beklenen yönde olmakla birlikte p değeri $>0,05$ çıkmıştır.

Sürdürülebilirlik endeksine dahil olma durumunun firmaların hisse değerlerini olumlu etkilediği görülmüştür.

Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015) çalışmalarında sürdürülebilirlik kriterlerinin finansal performansa etkisinin küresel düzeyde incelendiği bir meta-analiz çalışması yapmıştır. 2000'den fazla ampirik çalışma incelenmiş ve bu kriterlerin pozitif finansal performans ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Sürdürülebilirlik yatırımları, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan pazarlarda kârlılığı olumlu yönde etkilemektedir.

Alareeni, B., & Hamdan, A. (2020), Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinde sürdürülebilirlik performansı ve firma kârlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sürdürülebilirlik performansı, firma kârlılığını olumlu yönde etkilemektedir.

Garcia, A. S., Mendes-Da-Silva, W., & Orsato, R. J. (2017)'de Brezilya'da sürdürülebilirlik raporlaması yapan firmaların finansal performansları incelenmiştir. Ulaşılan sonuç, sürdürülebilirlik raporlamasının, ROA (Aktif Kârlılığı) ve ROE (Özkaynak Kârlılığı) gibi performans göstergelerini olumlu etkilediği yönündedir.

Fatemi, A., Fooladi, I., & Tehranian, H. (2018) ise ABD'deki firmaların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının hisse senedi getirileri üzerindeki etkisini incelemiş olup, çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının, hisse senedi getirilerini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Sonuç olarak, kurumsal sürdürülebilirlik, sadece etik ve sosyal bir sorumluluk olmanın ötesinde, firmaların rekabet avantajını artıran, risk yönetimini geliştiren ve uzun vadeli kârlılığı destekleyen bir strateji olarak değerlendirilmelidir. Firmaların sürdürülebilirlik uygulamalarını benimsemeleri, hem kendi performanslarını hem de genel olarak toplumun refahını artıracak önemli bir adımdır. Bu bağlamda, politika yapıcılarının ve düzenleyici kurumların sürdürülebilirlik konusunda daha

fazla teşvik edici ve yönlendirici olmaları, firmaların sürdürülebilirlik uygulamalarını daha geniş bir şekilde benimsemelerine yardımcı olacaktır.

Bu çalışmanın bulguları, akademik literatüre ve iş dünyasına katkı sağlamakla birlikte, sürdürülebilirlik uygulamalarının yaygınlaşmasının ekonomik ve sosyal faydalarını vurgulamaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalar, farklı sektörlerde ve farklı coğrafi bölgelerde sürdürülebilirlik uygulamalarının etkilerini daha derinlemesine inceleyerek, bu alandaki bilgi birikimini artırabilir ve firmaların sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

AccountAbility. (2018). AA1000 Assurance Standard 2008 with 2018 Addendum. https://www.accountability.org/static/3ff15429033873cdc775212ca63572fb/aa1000as_v3_final.pdf

AccountAbility. (2018b). AA1000 Assurance Standard. <https://www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/>

Alareeni, B., & Hamdan, A. (2020). ESG impact on firm performance: Evidence from GCC countries. *Corporate Governance: International Journal of Business in Society*, 20(7), 1409-1428. DOI: [10.1108/CG-06-2020-0258](https://doi.org/10.1108/CG-06-2020-0258)

Alp, A. ve Kılıç, S. (2014). Kurumsal Yönetim Nasıl Yönetilmeli (1.Baskı). İstanbul: Doğan Kitap.

Altuntaş, C. & Türker, D. (2012). Sürdürülebilir tedarik zincirleri: sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi . Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (3) , 39-64 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deusosbil/issue/4630/63130>

Andrews, K.R. (1971), The Concept of Corporate Strategy, Irwin, Homewood, IL.

Anheier, H. K. (2014). Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy. Routledge.

Antolin-Lopez, R., Delgado-Ceballos, J., & Montiel. I. 2016. Deconstructing Corporate Sustainability: A Comparison of Stakeholder Metrics. *Journal of Cleaner Production*, 136: 5-17.

Aragon-Correa, J. A., and Sharma, S. (2003). A contingent resource-based view of proactive corporate environmental strategy. *Academy of management review*, 28(1), 71-88.

Aslanertik, E. (2007), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve İyi Yönetişim” [2. Türkiye Muhasebe Forumu, TURMOB Yayınları, 315], içinde:81-87.

Back, J. S., Kang, J. K., & Park, K. S. (2004). Corporate Governance and Firm Value: Evidence from the Korean Financial Crisis. *Journal of Financial Economics*, 71, 265-313.

Bansal, P. (2002) The Corporate Challenges of Sustainable Development. *Academy of Management Executive*, 16, 122-131.

Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 26, 197-218.

Barber, W.J. (1967) A History of Economic Thought. Penguin Books, Baltimore.

Barney, Jay Bryan (1991), “Firm Resources and Sustained Competitive Advantage”, *Journal of Management*, C. 17, S. 1: 99-120.

Barth, M. E., Cahan, S. F., Chen, L., & Venter, E. R. (2017). The economic consequences associated with integrated report quality: Capital market and real effects. *Accounting, Organizations and Society*, 62, 43-64. DOI: 10.1016/j.aos.2017.08.005

Bekmezci, M. (2014). Strategies for corporate sustainability . *Journal of Management Marketing and Logistics* , 1 (3) , 218-240 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/jmml/issue/32446/360822>

Bernardi, C., & Stark, A. W. (2015). The transparency of environmental, social and governance disclosures, integrated reporting, and the accuracy of analyst forecasts. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.2641699

Besler, S., İşletmelerde Stratejik Liderlik, Beta Yay., İstanbul, 2004.

Bibri, M. (2008). Corporate sustainability / CSR communications & value creation: A marketing approach, School of Management Blekinge Institute of Technology, Blekinge Institute of Technology Karlskrona, Master of Business Administration (MBA), Sweden, Spring.

Boas Ingrid, Frank Biermann and Norichika Kanie, 2016. "Cross-sectoral strategies in global sustainability governance: towards a nexus approach," *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, Springer, vol. 16(3), pages 449-464.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood: 241–58.

Brander, J. A. (2007). “Viewpoint: Sustainability: Malthus Revisited?”, *Canadian Journal of Economics*, 40(1): 1-38.

Bravo, R., Matute, J., & Pina, J. M. (2012). Corporate Social Responsibility as a Vehicle to Reveal the Corporate Identity: A Study Focused on the Websites of Spanish Financial Entities. *Journal of Business Ethics*, 107(2), 129-146. DOI: 10.1007/s10551-011-1027-2

Brundtland Raporu (1987)

Camilleri, M. A. (2015). *A Cost-Benefit Analysis of ISO's Standard on Social Responsibility: A Review and Appraisal*. Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-40975-2

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48. doi:10.1016/0007-6813(91)90005-G.

Carson, Rachel Louis (1962), *Silent Spring*, Houghton Mifflin, Boston.

Ceulemans, K., Scarff Seatter, C., Molderez, I., & Van Liedekerke, L. (2020). Sustainability reporting, universities and global reporting initiative applicability: a still open issue. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*. Retrieved from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/SAMPJ-07-2022-0378/full/html>

Ciegis, R., Ramanauskiene, J.ve Martinkus, B. (2009). The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios, *Engineering Economics*, 62(2), 28-37.

Clark, William, Crutzen, Paul J. and Schellnhuber, Hans J., (2005). "Science for Global Sustainability: Toward a New Paradigm," Working Paper Series rwp05-032, Harvard University, John F. Kennedy School of Government.

Clarkson, M.B.E. (1995) A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance. *Academy of Management Review*, 20, 92-117.

Clarkson, P., Li, Y., Richardson, G., & Vasvari, F. (2008). The Global Reporting Initiative's (GRI) past, present and future. *SSRN Electronic Journal*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3796845

Crane, A. (2000). Facing the backlash: green marketing and strategic reorientation in the 1990s. *Journal of Strategic Marketing*, 8, 277-296.

Crane, A., Matten, D., & Moon, J. (2004). Stakeholders as citizens? Rethinking rights, participation, and democracy. *Journal of Business Ethics*, 53(1-2), 107-122

Ćwiklicki, M. (2023). The AA1000 Series of Standards. In: Idowu, S., Schmidpeter, R., Capaldi, N., Zu, L., Del Baldo, M., Abreu, R. (eds) *Encyclopedia of Sustainable Management*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-02006-4_373-1

Datt, R., Luo, L., Tang, Q., & Mallik, G. (2018). An international study of determinants of voluntary carbon assurance. *Journal of International Accounting Research*, 17(3), 1-20. DOI: 10.2308/jiar-52221

Delmas, M. A., Nairn-Birch, N., & Lim, J. (2015). Dynamics of Environmental and Financial Performance: The Case of Greenhouse Gas Emissions. *Organization and Environment*, 28(4), 374-393. DOI: 10.1177/1086026615620238

Deloitte - Accounting and Reporting for ESG Objectives: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/audit/articles/esg-accounting-reporting-considerations.html>

Dereköy, F. (2015). Kurumsal Yönetim Ve Temel Dinamikleri, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* , 4 (1) , 31-51 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eyad/issue/57419/813857>

Desai, R. (2022). Determinants of corporate carbon disclosure: A step towards sustainability reporting. *Borsa Istanbul Review*, 22(5), 886-896. DOI: 10.1016/j.bir.2022.06.007

Ditlev-Simonsen, C. D. (2015). *Expectations Versus Applications: Five Years with ISO 26000 in Norway*. Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-40975-2

Donaldson T ve Preston L E (1995) The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence and Implications, *Academy of Management Review*, 20 (1), 65–91.

Dunphy, S. M. ve Hoopes, J. (2002). Chester Barnard: Member of the ‘elite’? *Management Decision*, 40(10), 1024-1028.

Dyllick, Thomas ve Hockerts, Kai (2002). "Beyond the business case for corporate sustainability", *Business Strategy and the Environment*, 11(2): 130-141.

Elkington, J. (1997). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Capstone Publishing.

Elkington, J. (2004) Enter the Triple Bottom Line., *Ecological Economics*, Volume 4, Issue 3, Pages 191-213, [https://doi.org/10.1016/0921-8009\(91\)90051-F](https://doi.org/10.1016/0921-8009(91)90051-F).

Eminoğlu, C. (2014). *Türk Ticaret Kanunu'nda kurumsal yönetim (corporate governance)*.

Epstein, M. J., & Buhovac, A. R. (2014). *Making Sustainability Work: Best Practices in Managing and Measuring Corporate Social, Environmental and Economic Impacts* (2nd ed.). Greenleaf Publishing.

Ergyun, S. (2013). *Stratejik İşbirliklerinde Kurumsal Yönetimin Önemi Ve Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

EŞ, A. (2008). “Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Farooq, M. B., & de Villiers, C. (2019). The shaping of sustainability assurance through the competition between accounting and non-accounting providers. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 32(1), 307–336. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-10-2016-2756>

Farooq, M. B., Zaman, R., & Nadeem, M. (2021). AccountAbility’s AA1000AP standard: A framework for integrating sustainability into organisations. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 12(5), 1108–1139. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-05-2020-0166>

Fatemi, A., Fooladi, I., & Tehranian, H. (2018). ESG disclosure and firm performance: Implications of environmental sustainability reporting in the United States. *Journal of Corporate Finance*, 43, 77-94. DOI: 10.1016/j.jcorpfin.2018.02.008

Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210-233. DOI: 10.1080/20430795.2015.1118917

Figge, F. & Hahn, T. (2004). Sustainable value added—measuring corporate contributions to sustainability beyond eco-efficiency. *Ecological economics*, 48(2), 173-187.

Fombrun, C. J., & van Riel, C. B. M. (2004). *Fame & Fortune: How Successful Companies Build Winning Reputations*. Prentice Hall.

Frederick, C. W. (1994). From CSR1 to CSR2: The Maturing of Business-and-Society Thought, *Business and Society*, 33 (2).

Freeman, R.E. (1984) *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Pitman, Boston.

Frias-Aceituno, J. V., Rodriguez-Ariza, L., & Garcia-Sanchez, I. M. (2014). Explanatory factors of integrated sustainability and financial reporting. *Business Strategy and the Environment*, 23(1), 56-72. DOI: 10.1002/bse.1765

Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210-233.

Fuessler, J., Obergassel, W., & Camisón, C. (2020). A bibliometric analysis of the Global Reporting Initiative (GRI): global trends in developed and developing

countries. *Environment, Development and Sustainability*. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s10668-022-02334-3>

Gabrusewicz, T. (2013). Sustainability accounting—definition and trends. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (302), 37-46.

Gallego-Álvarez, I., Segura, L., & Martínez-Ferrero, J. (2015). Carbon emission reduction: The impact on the financial and operational performance of international companies. *Journal of Cleaner Production*, 103, 149-159. DOI: 10.1016/j.jclepro.2014.08.047

Garcia, A. S., Mendes-Da-Silva, W., & Orsato, R. J. (2017). Sustainability and financial performance: The role of sustainable firm disclosure in Brazil. *Journal of Cleaner Production*, 149, 735-751. DOI: 10.1016/j.jclepro.2017.02.180

Gehring, A., & Kowalski, S. (2023). Mapping Sustainability Measurement: A Review of the Approaches, Methods, and Literature. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-47382-1>

Giddings, B. & Hopwood, B. & O'Brien G. (2002). Environment, Economy and Society: Fitting them together into Sustainable Development. *Sustainable Development*. (10): 187-196.

Gladwin, Thomas N., KENNELLY, James J. ve KRAUSE, Tara-Shelomith (1995), "Shifting Paradigms for Sustainable Development: Implications for Management Theory and Research", *Academy of Theory and Research*, S.3(3), ss.874-907.

Global Reporting Initiative (GRI) - GRI and SASB Joint Publication: <https://www.globalreporting.org/media/mlkjpnl1/gri-sasb-joint-publication-april-2021.pdf>

Gök, İ. Y., & Özdemir, O. (2017). The Performance Characteristic of Borsa Istanbul Sustainability Index. *Sosyoekonomi*, 25(34), 87-105. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.290838>

Grant, R. M. (1991). The resource-based theory of competitive advantage: implications for strategy formulation. *California management review*, 33(3), 114-135.

Griffin, P. A., Lont, D. H., & Sun, E. Y. (2017). The Relevance to Investors of Greenhouse Gas Emission Disclosures. *Contemporary Accounting Research*, 34(2), 1265-1297. DOI: 10.1111/1911-3846.12298

Gürlük S (2010) Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir Mi?, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 85-99

Hahn Tobias and Mandy Scheermesser (2006), Approaches to Corporate Sustainability Among German Companies, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 13(3):150 - 165 Follow journal, DOI: 10.1002/csr.100

Hahn, R., Reimsbach, D., & Schiemann, F. (2015). Organizations, Climate Change, and Transparency: Reviewing the Literature on Carbon Disclosure. *Organization and Environment*, 28(1), 80-102. DOI: 10.1177/1086026615575542

Hahn, T. & Figge, F. (2011). Beyond the Bounded Instrumentality in Current Corporate Sustainability Research: Toward an Inclusive Notion of Profitability. *J. Bus. Ethics* 104, 325–345.

Hansen, B., Stiling, P., & Uy, W. F. (2021). Innovations and challenges in SDG integration and reporting in higher education: a case study from the University of South Florida. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. Retrieved from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/SAMPJ-07-2022-0378/full/html>

Harris, J. (2000). Basic Principles of Sustainable Development, *Dimensions of Sustainable Development*, 21-41.

Hart, O. (1995). Corporate governance: some theory and implications. *The economic journal*, 105(430), 678-689.

Hart, S. L., & Milstein, M. B. (2003). Creating sustainable value. *The Academy of Management Executive*, 17(2), 56-67.

Hemphill, T. A. (2013). The ISO 26000 guidance on social responsibility international standard: What are the business governance implications? SSRN. DOI: 10.2139/ssrn.2237843

Higgins, C., Stubbs, W., & Love, T. (2014). Walking the talk(s): Organisational narratives of integrated reporting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 27(7), 1090-1119. DOI: 10.1108/AAAJ-04-2013-1303

IFAC - Accounting for Sustainability: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/building-trust-ethics/discussion/accounting-sustainability>

IFAC - The Role of Accountants in Mainstreaming Sustainability in Business <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/professional-accountants-business-paib/publications/role-accountants-mainstreaming-sustainability-business>

International Integrated Reporting Council (IIRC). (2013). The International <IR> Framework. <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>

Irwantoko, I., & Basuki, B. (2016). Carbon Emission Disclosure: Studies in Indonesian Manufacturing Companies. *Journal of Accounting and Finance*, 18(2), 92-104. DOI: 10.9744/jak.18.2.92-104

Isaksson, L. E., & Mitra, N. (2015). ISO 26000: The Toyota Motor Corporation's CSR Approaches in India. Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-40975-2

İnsani Gelişme Raporu, 1996

John, K., L.W. Senbet (1998), "Corporate Governance and Board Effectiveness", Journal of Banking & Finance, 22(4), 371-403

Jones, T. and Wicks, A. (1999) Convergent Stakeholder Theory. Academy of Management Review, 24, 206-221.

Jones, T. M. (1991). Ethical decision making by individuals in organizations: An issue-contingent model. Academy of Management Review, 16(2), 366-395.

Kell, G. (2005). The Global Compact: Selected experiences and reflections. Journal of Business Ethics, 59(1-2), 69-79.

Koçer, B. (2006). İçsel Bir Yönetişim Mekanizması Olarak Yönetim Kurulları: İMKB'de İşlem Gören Şirketlerin Yönetim Kurulu Yapısı ve İşlevleri Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları.

Kolk, A., Levy, D., & Pinkse, J. (2008). Corporate responses in an emerging climate regime: The institutionalization and commensuration of carbon disclosure. European Accounting Review, 17(4), 719-745. DOI: 10.1080/09638180802489121

KPMG. (2020). The Time Has Come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020. KPMG International.

KUHN, Thomas S. (1970) The Structure of Scientific Revolutions, 2nd Edition, Enlarged, Chicago: The University of Chicago Press.

Küçükkalay, A. (1997). Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi . Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 2 (2) , - . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/20855/223684>

Lambooy, T. (2011). Corporate Social Responsibility: Sustainable Water Use. Journal of Cleaner Production, 19(8), 852-866.

Li, D., Huang, M., Ren, S., Chen, X., & Ning, L. (2018). Environmental Legitimacy, Green Innovation, and Corporate Carbon Disclosure: Evidence from CDP China 100. Journal of Business Ethics, 150(4), 1089-1104. DOI: 10.1007/s10551-016-3187-6

Liao, L., Luo, L., & Tang, Q. (2015). Gender diversity, board independence, and carbon transparency: International evidence. European Accounting Review, 24(3), 518-539. DOI: 10.1080/09638180.2015.1064004

Linnenluecke, M.K. and Griffiths, A. (2010) Corporate Sustainability and Organizational Culture. Journal of World Business, 45, 357-366. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2009.08.006>

- Lu, L., and Taylor, M. (2016). Which factors moderate the relationship between sustainability performance and financial performance? A meta-analysis study. *Journal of International Accounting Research*, 15(1), 1–15. doi: 10.2308/jiar-51103.
- MATIASEK, R. (2010). Corporate Sustainability: Company Strategies and Consumers, Doctoral Thesis, University of Graz, Austria, December.
- MDPI - Sustainability Accounting and Reporting: https://www.mdpi.com/journal/sustainability/special_issues/Sust_Accounting
- MEADOWS, D.H., MEADOWS, D.L., RANDERS, J., BEHRENS_III, W.W., 1972. *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. Universe Books, New York.
- Meyer, J., & Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, 83, 340-363.
- MILLSTEIN, I. M. et. All., *Corporate Governance - Improving Competitiveness and Access to Capital in Global Markets*, Paris: OECD Publications, 1998.
- Mitchell, R. K., Agle, B. R., and Wood, D. J. (1997). Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts. *The Academy of Management Review*, 22(4), 853–886. <https://doi.org/10.2307/259247>
- Montiel, I. (2008). Corporate social responsibility and corporate sustainability: separate pasts, common futures. *Organization & Environment*, 21(3), 245-269.
- Moratis, L., & Tatang Widjaja, A. (2014). Determinants of CSR standards adoption: exploring the case of ISO 26000 and the CSR performance ladder in The Netherlands. *Social Responsibility Journal*, 10(3), 516-536. DOI: 10.1108/SRJ-01-2013-0005
- Nwachukwu, C. (2022). Systematic review of integrated reporting: Recent trend and future research agenda. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 20(3/4), 580-598. DOI: 10.1108/JFRA-10-2020-0308
- Ogarca, R., & Puiu, S. (2014). *ISO 26000 Implementation: The Case of Top Romanian Companies*. Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-40975-2
- Oliver, C. (1991) Strategic Responses to Institutional Processes. *Academy of Management Review*, 16, 145-179. <https://doi.org/10.5465/AMR.1991.4279002>
- Özen, Şükrü (2007), “Yeni Kurumsal Kuram: Örgütleri Çözümlemede Yeni Ufuklar ve Yeni Sorunlar”, Sargut, Selami, A. ve Özen, Şükrü (Der.), *Örgüt Kuramları* (1. Baskı), s. 237-330, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.

Pauly, L. W., & Reich, S. (1997). National structures and multinational corporate behavior: Enduring differences in the age of globalization. *International Organization*, 51(01), 1-30.

Pawlowski, A (2008). How many dimension does sustainable development have? *Sustainable development*, 16(2), 81-90.

Penrose, E. (1959). *The Theory Of The Growth Of The Firm*, Blackwell Publishing, Oxford.

Perlmutter and Heenan, (1986). "Cooperate to Compete Globally, *Harvard Business Review*, March- April, p. 136.

Perrini, F., & Tencati, A. (2006). Sustainability and stakeholder management: the need for new corporate performance evaluation and reporting systems. *Business Strategy and the Environment*, 15(5), 296-308.

Pierre, J., & Peters, B. G. (2000). *Governance, Politics and the State*. Macmillan International Higher Education.

Polanyi, Karl (2020). *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*. 15. Çeviren Ayşe Buğra. İstanbul: İletişim Yayınları.

Polonsky, M. J. (1995). A stakeholder theory approach to designing environmental marketing strategy. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 10(3), 29-46.

Popa, D. I., & Dabija, D. C. (2013). *ISO 26000: A Brief Literature Review*. Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-40975-2

Post James E. and Barbara W. Altma (1994), *Managing the Environmental Change Process: Barriers and Opportunities* Article, August 1994 *Journal of Organizational Change Management* Report of the World Commission on Environment and Development : note / by the Secretary-General. UN. Secretary-General; World Commission on Environment and Development

Post, J. E., Preston, L. E., & Sachs, S. (2002). Managing the extended enterprise: The new stakeholder view. *California management review*, 45(1), 6-28.

R.Goodland, G. I. (1987). *Neoclassical Economics and Principles of Sustainable Development* . Ecological Modelling.

Rasche, A. (2009). Toward a model to compare and analyze accountability standards – The case of the UN Global Compact. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16(4), 192-205.

Rasche, A. (2010). *ISO 26000 and the standardization of CSR practices*. Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-19269-3

Redclift, M. (2005). Sustainable development (1987-2005): An oxymoron comes of age. *Critical perspectives on sustainable development*, 13(4), 212–227. doi: 10.1002/sd.281

Repetto, R. (1986), *World Enough and Time*, Yale University Press, New Haven C. T'den aktaran Sharachchandra M. Lele (June, 1991)

Rhodes R A W (1996) The New Governance: Governing Without Government, *Political Studies*, XLIV, 652-667.

Roca, L. C., & Searcy, C. (2012). An Analysis of Indicators Disclosed in Corporate Sustainability Reports. *Journal of Cleaner Production*, 20(1), 103-118

Ruggie, J. G. (2007). Business and human rights: The evolving international agenda. *American Journal of International Law*, 101(4), 819-840.

Russo, Michael V. and Paul A. Fouts, —A Resource-Based Perspective on Corporate Environmental Performance and Profitability, *Academy of Management Journal*, Vol.40, No.3, 1997.

Salancik, G. R., and Pfeffer, J. (1978). A social information processing approach to job attitudes and task design. *Administrative Science Quarterly*, 23(2), 224–253. <https://doi.org/10.2307/2392563>

Selznick, P. (1949). *TVA and the grass roots. A study of politics and organization*. Quid Pro Books. (Originally at University of California Publications in 1949 with a subtitle: *A study in the sociology of Formal Organization*).

Serzante, M., & Khudozhnyk, A. (2023). Reviewing Sustainability Measurement Methods for Enterprises. *Sustainability*, 15(21), 15514. <https://doi.org/10.3390/su152115514>

Shankman, Neil A. (1999). Reframing the debate between agency and stakeholder theories of the firm. *Journal of Business Ethics* 19 (4):319 - 334.

Sharma, S. and Vredenburg, H. (1998) Proactive Corporate Environmental Strategy and the Development of Competitively Valuable Organizational Capabilities. *Strategic Management Journal*, 19, 729-753. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199808\)19:8<729::AID-SMJ967>3.0.CO;2-](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199808)19:8<729::AID-SMJ967>3.0.CO;2-)

Sharma, S. ve I. Henriques (2005), “Stakeholder Influences on Sustainability practices in the Canadian Forest Products Industry”, *Strategic Management Journal*, 26: 159-180.

Shleifer, A. and Vishny, R. W. (1997). A Survey of Corporate Governance. *The Journal of Finance*, 52(2), 737-783.

Shrivastava, P. (1995) The Role of Corporations in Achieving Ecological Sustainability. *Academy of Management Review*, 20, 936-960.

Siebenhüner, Bernd and Arnold, Marlen “Organizational Learning to Manage Sustainable Development” *Business Strategy and the Environment* Bus. Strant. Enx. 16. (2007) 339-353.

Solomon, M. R. (2017). *Consumer Behavior: Buying, Having, and Being* (12th ed.). Pearson.

Soubotina, T. P. (2004). *Beyond Economic Growth: An Introduction to Sustainable Development*. 2nd edition, USA: World Bank.

Stern, P. C., Dietz, T., Kalof, L. ve Guagnano, G. A. (1995). Values, beliefs, and proenvironmental action: Attitudes formation toward emergent attitude objects. *Journal of Applied Social Psychology*, 25, 1611-1636.

Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2010). *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*. The New Press.

Svendsen, G., & Sorensen, F. L. (2006). The socioeconomic power of social capital. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 26, 411-429.

The Cadbury Committee Report: Financial Aspects of Corporate Governance, 1992

Tolbert, P.S., & Zucker, L.G. (1996). The Institutionalization of Institutional Theory.

Trevino, L. K., Weaver, G. R., & Reynolds, S. J. (2006). Behavioral Ethics in Organizations: A Review. *Journal of Management*, 32(6), 951-990.

Turban, D. B., and Greening, D. W. (1997). Corporate social performance and organizational attractiveness to prospective employees. *Academy of Management Journal*, 40(3), 658–672. <https://doi.org/10.2307/257057>

TÜSİAD, 2002

UNDP, 2015

Ülgen, H. ve Mirze, K. (2004), *İşletmelerde Stratejik Yönetim*, Literatür Yayınları, İstanbul.

Van Marrewijk (2003). M. Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics*, 44, 95–105.

Victor Peter A., (1991), Indicators of sustainable development: some lessons from capital theory,

Viederman, S. (1994). The economics of sustainability: challenges. The Economics of Sustainability Workshop, Fundacao Joaquim Nabuco, Recife, Brazil

Vogel, D. (2005). *The market for virtue: The potential and limits of corporate social responsibility*. Brookings Institution Press.

Waddock, S. (2008). Building a new institutional infrastructure for corporate responsibility. *Academy of Management Perspectives*, 22(3), 87-108.

WCED, 1987: 41

Weber, O., & Feltmate, B. (2016). *Sustainable Banking: Managing the Social and Environmental Impact of Financial Institutions*. University of Toronto Press.

Wernerfelt, Birger (1984), A resource-based view of the firm. *Strategic Management Journal*, 5(2), 171-180.

Wetherill, Y. B., Akingbemi, B. T., Kanno, J., McLachlan, J. A., Nadal, A., Sonnenschein, C., .Belcher, S. M. (2007). In vitro molecular mechanisms of bisphenol A action. *Reprod Toxicol*, 24(2), 178-198. doi:10.1016/j.reprotox.2007.05.010

Williams, O. F. (2004). The UN Global Compact: The challenge and the promise. *Business Ethics Quarterly*, 14(4), 755-774.

Wood, D. J., & Jones, R. E. (1995). Stakeholder mismatching: A theoretical problem in empirical research on corporate social performance. *The International Journal of Organizational Analysis*, 3(3), 229-267.

World Development Report (1992)

Yavilioğlu, Cengiz (2002). “Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomik Kalkınma Teorileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2.

Zink, K. J. (2007). From total quality management to corporate sustainability based on a stakeholder management. *Journal of Management History*, 13(4), 394-401.

EKLER

Ek1. S&P Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamında Analize Dahil Edilen Şirketler

AAPL
ABBV
AMZN
AVGO
BRKB
COST
CVX
GOOG
GOOGL
HD
JNJ
JPM
KO
LLY
MA
META
MRK
MSFT
NVDA
PEP
PFE
PG
TSLA
UNH
V

Ek2. BİST Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamında Analize Dahil Edilen Şirketler

AEFES
AGESA
AGHOL
AKBNK
AKCNS
AKENR
AKFGY
AKGRT
AKSA
AKSEN
AKSGY
ALBRK
ANHYT
ANSGR
ARCLK
ASELS
AYGAZ
BIMAS
BIZIM
BRISA
CCOLA
CIMSA
DOCO
Doğan Şirketler Grubu
Doğuş Otomotiv Servis
ENJSA
ENKA
Erdemir
FROTO
GARAN
GLYHO
Hacı Ömer Sabancı Holding
HALKB
ISATR
ISBTR
ISFIN
ISMEN
KERVT
Koç Holding
KORDS
KRDMA
KRDMB
KRDMD

LOGO
MAVI
MGROS
OTOKAR
PETKM
PGSUS
SASA
SISE
SKBNK
TATGD
TAVHL
TCELL
THYAO
TKFEN
TOASO
TSKB
TTKOM
TTRAK
TUPRS
Türkiye İş Bankası
ULKER
VAKBN
VESBE
VESTL
YKBNK